

Qatar 2022: Religionens rolle i menneskerettighetsdebatten

Kan Qatar og FIFA forsvare påståtte brudd på grunnleggende menneskerettigheter, spesielt med fokus på LHBT- og kvinners rettigheter, under fotball-VM i Qatar?

STEFAN TANASKOVIC

VEILEDER

Levi Geir Eidhamar

Universitetet i Agder, 2024

Fakultet for Humaniora og pedagogikk

Institutt for religion, filosofi og historie

Innholdsfortegnelse

Sammen drag.....	4
Forord.....	5
1. Innledning.....	6
Introduksjon	6
Tema.....	8
Problemstilling	10
Bakgrunn for valg av tema og problemstilling.....	11
Kvinnens rettigheter.....	12
LHBT	13
Fagtradisjon.....	18
2. Vitenskapsteoretisk og faglig plassering av prosjektet	18
Sosial identitetsteori	18
Confirmation bias.....	19
3. Litteratur.....	20
Religion og menneskerettigheter - (Endsjø, 2022).....	21
Religion	21
Menneskerettigheter	21
Forholdet mellom religion og menneskerettigheter	24
Religionsfrihet.....	27
Kulturforskjeller i praksis - (Eriksen og Sajjad, 2020)	29
Etnosentrisme og kulturrelativisme.....	29
Vesten.....	32
Menneskerettighetene i kristendommen.....	33
Østen.....	35
Menneskerettighetene i islam.....	36
Menneskerettighetene i en humanistisk tradisjon	41
4. Metode.....	44
Koder og forskningsspørsmål.....	45
Utvalg.....	46
Bakgrunn for valg av metode	48
Kritisk innvending.....	48
5. Ethiske overveielser	49
Min posisjon.....	50
6. Analyse.....	51
Artikkel 1.....	52
Har kåret “årets tale” i Norge for første gang. Fotballpresidenten Lise Klaveness stakk av med seieren (Sariyar, 2023).	52

Artikkel 2.....	56
What happened at the 72nd FIFA Congress in Qatar? (Al Jazeera, 2022)	56
Artikkel 3.....	62
Asle Toje harselerer med Lise Klaveness: - Eier ikke oppførsel (Teigen, 2022) ..	62
Artikkel 4.....	66
What it's like to be gay and Qatari (Al-Qatari, 2016)	66
Artikkel 5.....	70
Kvinnene i Qatar må be om tillatelse for alt (Bai, 2022)	70
Artikkel 6.....	72
World Cup 2022 has a winner, say women football fans: safety (Adil, 2022)	72
8. Konklusjon	76
Oppsummering	76
Videre forskning.....	81
Styrker og svakheter	82
Litteraturliste	83

Sammendrag

I lys av verdensmesterskapet i fotball som ble avholdt i Qatar i 2022, har jeg valgt å dykke ned i en tematikk som har vært gjenstand for omfattende debatt, kritikk og bekymring under mesterskapet - nemlig forholdet mellom religion og menneskerettighetene. Gjennom denne avhandlingen søker jeg å utforske etiske spørsmål som oppstår i møtet mellom ulike kulturer og mennesker i en stadig mer globalisert verden. Jeg utforsker ideen om etnosentrisme og stiller spørsmål ved vår evne til å forstå og anerkjenne ulike kulturelle kontekster når det kommer til håndtering av menneskerettighetsbrudd, spesielt i et arrangement som fotball-VM. Jeg retter også et kritisk søkelys mot Qatar og FIFA, og utfordrer deres mulige forsøk på å rettferdiggjøre brudd på grunnleggende menneskerettigheter, spesielt med fokus på LHBT- og kvinners rettigheter. Gjennom grundig analyse av nyhetsartikler i media og refleksjon, søker jeg å avdekke de komplekse dynamikkene som ligger til grunn for slike avgjørelser og handlinger. Jeg vil undersøke hvordan ulike medieplattformer dekker kulturelle og religiøse konfrontasjoner, og å undersøke variasjoner i presentasjonen på tvers av mediekkanaler - med utgangspunkt i to norske medieplattformer (Aftenposten og Nettavisen), og to arabiske medieplattformer (Al Jazeera og Doha News). I tillegg til å undersøke mediedekningen av kulturelle og religiøse konflikter knyttet til verdensmesterskapet i Qatar, vil jeg basere denne avhandlingen på Henri Tajfel og John Turners sosiale identitetsteori (*Social Identity Theory*) og andre teorier som bygger videre på den.

Forord

Denne masteroppgaven markerer overgangen til en ny fase i mitt lærerløp. Det har vært en reise preget av utfordringer, læring og personlig vekst. Nå, etter å ha fullført denne oppgaven, føler jeg meg rustet til å omfavne nye muligheter og møte nye utfordringer i undervisningsverdenen.

Først og fremst vil jeg rette en stor takk til min veileder, Levi Geir Eidhamar, for hans uvurderlige veiledning og støtte gjennom denne prosessen. Hans faglige kompetanse og engasjement har vært avgjørende for utviklingen av denne avhandlingen. Takk for alle gode tilbakemeldinger, råd og innspill som har bidratt til å gjøre oppgaven bedre.

Jeg ønsker også å takke mine medstudenter for deres støtte og bidrag til et givende og morsomt år. Sammen har vi delt ideer, diskutert utfordringer og oppmuntret hverandre, noe som virkelig har gjort dette året til det bedre.

Jeg vil også uttrykke min takknemlighet overfor seminaransvarlige i religion og filosofi for tilbakemeldinger og veiledning gjennom skriveprosessen.

Sist vil jeg rette en stor takk til Universitetet i Agder for de fem gode årene som student her. Det har vært en reise fylt med læring, vekst og minner jeg vil ta med meg videre i livet. Takk til alle de fantastiske menneskene jeg har møtt underveis, både medstudenter, forelesere og ansatte. Takk.

Stefan Tanaskovic

Kristiansand, mai 2024

1. Innledning

Introduksjon

VM-finalen 2022 i Qatar var et bemerkelsesverdig øyeblikk for historiebøkene. Lionel Messi løftet endelig gullpokalen for Argentina, og spennende kamper med kontroversielle resultater, - slik som Japans 2-1 seier over Spania, Argentinas 1-2 tap mot Saudi Arabia, og ikke minst Marokkos historiske presentasjon ved å kvalifisere seg til semifinalen - ga fotballfansen over hele verden en grunn til å juble. På menneskerettighetsfronten ble mesterskapet i Qatar minneverdig for alle de negative grunnene.

Verdensmesterskapet ble for første gang i historien arrangert i Midtøsten. Det la også grunnlaget for en eksponensiell befolkningsvekst i området (Amnesty International: *Sportsvasking: VM i Qatar*, u.å.). Ifølge Amnesty International (*Sportsvasking: VM i Qatar*, u.å.) var over 90% av befolkningen, på 2.6 millioner, migrantarbeidere uten statsborgerskap. Migrantarbeiderne kom fra blant annet Bangladesh, Filippinene, India, Kenya og Nepal, og stod for utbyggingen av stadioner, t-baner, veier og annen infrastruktur. Jobber som taxisjåfører, sikkerhetsvakter og andre jobber innen servicebransjen stod en stor andel av migrantarbeidere for (Amnesty International: *Sportsvasking: VM i Qatar*, u.å.). Ved kunngjøringen av VM i Qatar i 2010, hadde landet verken infrastrukturen, fotballstadioner eller arbeidskraften, som var nødvendig for å arrangere et så stort idrettsarrangement (Amnesty International: *Sportsvasking: VM i Qatar*, u.å.). Qatar ble derfor helt avhengige av arbeidsmigranter. Verdensmesterskapet er et arrangement holdt av det internasjonale fotballforbundet "FIFA". Ifølge Amnesty Internasjonal gjorde ikke FIFA undersøkelser eller vurderinger av de menneskerettslige konsekvensene av å gi VM til Qatar, og burde likeså ha identifisert risikoen og fulgt opp for å forhindre at deres turnering bidro til menneskerettighetsbrudd (Amnesty International: *Sportsvasking: VM i Qatar*, u.å.).

Kort om migrantarbeidernes arbeidsforhold

Mange arbeidsmigranter jobbet under farlige arbeidsforhold, blant annet eksponert for ekstrem varme, lange arbeidstimer, dårlige boforhold og ubetalt lønn, for å nevne noen (Amnesty International: *Sportsvasking: VM i Qatar*, u.å.). I tillegg er maktforholdet mellom arbeidsmigrantene og arbeidsgiveren ekstremt skjevt, som gjorde at mange arbeidere mistet kontrollen over sitt eget liv (Amnesty International: *Sportsvasking: VM i Qatar*, u.å.). Qatar

opererer nemlig med kafala-systemet, altså en “sponsorordning” der hver arbeidsmigrant trenger en sponsor for å få jobb i Qatar. Sponsoren sørger for arbeids- og oppholdstillatelse, dermed har også tillatelse om å skifte jobb eller forlate landet, vært opp til arbeidsgiveren. Dette har resultert i et skjevt og urettferdig maktforhold mellom arbeidsgiver og arbeidsmigrant. Ifølge Amnesty International er kafala-systemet ikke i tråd med internasjonale menneskerettigheter (Amnesty International: *Sportsvasking: VM i Qatar*, u.å.).

Ansvar for brudd på grunnleggende menneskerettigheter under fotball-VM i Qatar, ligger vanligvis hos vertsnaasjonen, men naturligvis har også FIFA blitt utfordret til å spille en aktiv rolle i å adressere disse bruddene. Gjennom Amnestys nye rapport “Predictable and preventable: Why FIFA and Qatar should remedy abuses behind the 2022 World Cup”, bør FIFA gi kompensasjon for alle overgrep knyttet til å arrangere fotball-VM i Qatar (Amnesty International: *Sportsvasking: VM i Qatar*, u.å.). Denne kompensasjonen kan likevel kritiseres om den fullt ut kan kompensere for tap av liv og helse for arbeidsmigrantene. I tillegg kan det stilles spørsmål om pengekompensasjon alene er tilstrekkelig for å holde FIFA og Qatar ansvarlig for brudd på grunnleggende menneskerettigheter, og vil det forhindre nye slike hendelser, eller vil de ansvarlige fortsette å betale bort problemene sine? Amnestys nye rapport avslører at FIFA visste, eller burde visst om konsekvensene rundt arbeidsmigranter, ved å tildele verdensmesterskapet til Qatar. Likevel ble turneringen gjennomført og tildelt landet, uten retningslinjer for å forbedre arbeidsvilkår (Amnesty International, 2022).

Selv om migrantarbeidernes rettigheter har vært i fokus i forbindelse med mesterskapet, vil jeg rette oppmerksomheten mot på konflikter som preger forholdet mellom *religion* og *menneskerettigheter* knyttet til VM i Qatar, og som stadig kommer frem i nyhetsoverskriftene. Jeg vil avgrense meg til de religiøse og kulturelle konfrontasjonene som har dukket opp i forbindelse med VM og menneskerettighetene - ikke arbeidsforhold og migrantarbeidernes rettigheter.

Religiøse og kulturelle konfrontasjoner

Jeg har konstruert en følgende definisjon på det jeg referer til som *religiøse og kulturelle konfrontasjoner*, nemlig situasjoner der ulike kulturelle eller religiøse grupper møtes, og opplever konflikt på grunn av forskjellige verdier, normer, tradisjoner, trosretninger eller praksiser. Jeg vil undersøke temaer som *kvinnens rettigheter* og *kriminalisering av homofili*, som har blitt fremhevet som bekymringsfulle i forbindelse med arrangementer.

Tema

Temaet i masteroppgaven min er *religion og menneskerettigheter*. Ifølge artikkel 3 i FN's verdenserklæring om menneskerettigheter “har enhver rett til liv, frihet og personlig sikkerhet” (FN-sambandet, 2024a). Det vil si at skeive personer har de samme rettighetene som alle andre i Norge, og kan leve akkurat slik de vil. Slik er det ikke i alle land. Homofili er kriminalisert i hele 64 land i verden, der i 11 av dem kan homofili medføre dødstraff (Amnesty International: *LHBT+*, u.å.). Det er tydelig at verdier, kulturforskjeller og lovverk er forskjellig mellom ulike stater. Selv om pilen peker i riktig retning for Norge, er det vel og merke stadig flere skeive som møter på utfordringer per dags dato, noe som gjør at det fortsatt er veldig mange som skjuler sin identitet overfor familie og venner (Opheim, 2021). Vi kan likevel trygt si at Norge har kommet lenger enn mange andre land når det gjelder fremming av likestilling og rettigheter for det skeive miljøet (Kulturdepartementet, 2021, s. 4).

Å være skeiv i andre land og kulturer, er en større utfordring og en del av en mye større pakke hvor religion og tradisjonelle normer knyttet til kultur spiller en mye større rolle. De fleste religioner har tradisjonelt hatt en måte å forstå virkeligheten på som omfatter regler for alle områder i livet, både på individnivå, i familien og i samfunnet generelt (Endsjø, 2022, s. 18). Disse religiøse reglene har historisk sett dannet grunnlaget for hvordan loven og samfunnet har blitt organisert, og loven har ofte gjenspeilet disse religiøse ideene på ulike måter (Endsjø, 2022, s. 18). For eksempel har den gitt spesielle privilegier til visse religiøse grupper, inkludert religiøse prinsipper i utdanningen, sensurert ytringer som ble ansett som religiøst kontroversielle, og pålagt ulike former for diskriminering. Den har også forbudt en rekke handlinger som ikke har vært i tråd med de dominerende religiøse tankene, som for eksempel avvikende trosforestillinger og ulike typer kjønnsroller, seksualitet, kjønnsuttrykk og måter å kle seg på (Endsjø, 2022, s. 18). Dette har resultert i at menneskerettighetene utfordres eller kommer i konflikt med landets tradisjonelle verdier og praksiser.

FNs verdenserklæring om menneskerettigheter

De grusomme overgrepene mot sivilbefolkningen og Hitlers folkemord mot jøder og andre minoriteter under andre verdenskrig, skapte et sterkt behov for å danne internasjonale menneskerettigheter (FN-sambandet, 2024a). Da FN ble opprettet etter andre verdenskrig, ble menneskerettighetene en av hovedoppgavene til organisasjonen, og i 1946 begynte arbeidet mot å utvikle en universell verdenserklæring om menneskerettigheter (FN-sambandet, 2024a).

FNs generalforsamling etablerte en komite som fikk i oppgave å lage et utkast til verdenserklæringen om menneskerettigheter. Komiteen bestod av en representant fra Libanon, Sovjetunionen, Kina, Frankrike, USA, Storbritannia, Chile, Canada og Australia (FN-sambandet, 2024a). I 1948, da FNs verdenserklæring om menneskerettighetene ble vedtatt, var det bare 58 land som var medlemmer av FN (FN-sambandet, 2024a). Ingen av disse landene stemte imot erklæringen, men åtte land avstod likevel fra å stemme, deriblant tidligere Sovjetunionen, Hviterussland, Ukraina, tidligere Tsjekkoslovakia, Polen, tidligere Jugoslavia, Sør-Afrika og Saudi-Arabia. (FN-sambandet, 2024a).

Hva som er årsaken bak, kan skyldes flere grunner. Gitt at en del av oppgaven vil dreie seg om islam og muslimsk kultur, vil jeg avgrense meg til å tolke Saudi-Arabias årsak fra å avstå å stemme. Saudi-Arabia er et land som styres av den islamske lov (Sharia), og har vært (og fortsatt er) kritisert for brudd på en rekke menneskerettigheter, og da særlig rettigheter som omfavner likestilling, ytringsfrihet og religionsfrihet (Amnesty International: *Sannheten om Saudi Arabia*, u.å.). Det gjelder blant annet kvinners begrensning til frihet og muligheter i samfunnet, ytringer som kritiserer kongefamilien eller regjeringen, og Saudi-Arabias strenge tolkning av islamsk lov som begrenser rettigheter til ikke-muslimer, andre muslimske trosretninger og minoriteter (Amnesty International: *Sannheten om Saudi Arabia*, u.å.). FNs verdenserklæring om menneskerettigheter kunne derfor utfordre landets lovgivning og praksis, og dermed en grunn til å tro hvorfor landet valgte å avstå fra å stemme.

I 1971 ble Qatar en selvstendig stat (FN-sambandet, 2022), og var derfor ikke blant de 58 medlemslandene av FN i 1946. Samme år som Qatar ble uavhengig, ble landet medlem av FN (Knudsen, Ravndal og FN-sambandet, 2023). Alle land som senere ble medlem av FN har anerkjent og akseptert menneskerettighetene (FN-sambandet, 2024b). Det vil si at Qatar - som alle andre land - har forpliktet seg til å sikre at menneskerettighetene og de grunnleggende friheter blir allment respektert og overholdt (FN-sambandet, 2024b).

I denne oppgaven vil jeg forholde meg til de 30 artiklene i menneskerettighetene som er nedfelt i FNs verdenserklæring, men jeg vil særlig forholde meg til de artiklene som berører LHBT-samfunnet og kvinners rettigheter.

Problemstilling

Verdensmesterskapet i fotball, som ble avholdt i Qatar i november og desember 2022, møtte mye kritikk og bekymringer knyttet til menneskerettigheter, migrantarbeidere og arbeidsforhold. Problemstillingen i masteravhandlingen skal adressere forholdet mellom brudd på grunnleggende menneskerettigheter i forhold til religiøse konfrontasjoner, med fokus på LHBT- og kvinners rettigheter, som er rapportert i nyhetsmedier knyttet til verdensmesterskapet i Qatar. Jeg har konstruert en følgende problemstilling:

- 1. I hvilken grad kan Qatar og FIFA forsvare påståtte brudd på grunnleggende menneskerettigheter, spesielt med fokus på LHBT- og kvinners rettigheter, under fotball-VM i Qatar 2022?*

Denne problemstillingen vil utforskes parallelt med spørsmålet om:

- 2. hvorvidt vår vestlige normative etikk er etnosentrisk i vårt syn i forhold til brudd på grunnleggende menneskerettigheter, spesielt med hensyn til LHBT- og kvinners rettigheter, under fotball-VM i Qatar 2022*

Videre vil jeg bryte ned hovedproblemstillingen ved å utforske flere etiske normative spørsmål. Disse underproblemstillingene vil innebære vurderinger av hva som bør være moralsk riktig eller galt.

- 1.1 Hvordan bør vi i Norge og i Vesten forholde oss til det faktum at resten av verden ikke har den samme diskursen om menneskerettighetsbrudd som vi har?*

- 1.2 Hvilke argumenter finnes for og imot tanken om å kreve respekt for FN's menneskerettigheter, knyttet til LHBT- og kvinners rettigheter, i en sharia-stat?*

- 1.3 Hvilke hensyn bør tas når man vurderer det liberale verdisystemet som en potensiell universell standard?*

- 1.4 I hvilken grad kan det forventes at alle skal oppføre seg som "oss i Vesten"?*

Bakgrunn for valg av tema og problemstilling

I dag er menneskerettigheter et stadig viktigere tema i samfunnet vårt. Med økende globalisering og tilgang til informasjon, øker også bevisstheten om disse rettighetene. Dette fører til press på myndigheter, organisasjoner og institusjoner for å sikre at menneskerettighetene blir respektert og beskyttet. Dessverre ser vi at respekten for disse rettighetene ikke er universell, og at mange står overfor utfordringer som diskriminering og undertrykkelse. Derfor er det viktig å fortsette å studere, diskutere og jobbe mot å løse problemene knyttet til menneskerettigheter.

Min motivasjon for å skrive denne oppgaven kommer delvis fra min nysgjerrighet rundt kultur- og religionsforskjeller som eksisterer på tvers av land. Jeg har alltid vært fascinert av hvordan ulike kulturer og religioner påvirker samfunnet og individer på forskjellige måter. I tillegg har min interesse for fotball-VM i Qatar, og lidenskapen for sporten vært en avgjørende faktor for denne avhandlingen. Fotballmesterskap er mer enn bare et sportsarrangement. Det gir oss nemlig et innblikk i landets kultur, historie og sosiale dynamikk. Det var derfor en naturlig forlengelse av min personlige interesse for kultur- og religionsforskjeller.

Problemstillingen gir også rom for grundig forskning og analyse, og gjør seg gjeldende i forståelsen av andre problemstillinger knyttet til etikk. Som fremtidig lærer i religionsfaget, vil etikk være et gjeldende tema i klasseromsdiskusjoner. Bevisstgjørelse blant elever knyttet til religiøs mangfold og kritisk tenkning, engasjerer meg som religionsstudent. Til sist ønsker jeg å utvikle mine faglige kunnskaper og ferdigheter gjennom grundig forskning og analyse.

Hensikten med masteravhandlingen er å danne meg en bredere forståelse av ulike kulturer, verdier, tros- og verdenssyn, og dermed et mer tolerant syn på mangfold, da jeg ser en dobbeltmoral og naivitet hos meg selv, men også i samfunnet. Et eksempel kan være oppfatningen av at den vestlige kultur som refererer til Vest-Europa og Nord-Amerika er suveren over alle andre. En slik personlig erfaring kan likevel være en utfordring, da det kan være vanskelig å stille kritiske spørsmål og problematisere siden ved en sak man beundrer (Furuseth og Everett, 2023:18). Mer om dette i kapittel 5 - *Etiske overveielser*.

Kvinneres rettigheter

En stor utfordring for Qatar og FIFA har vært å sikre likestilling mellom menn og kvinner. FIFA har blitt kritisert for å tildele verdensmesterskapet til et land som systematisk undertrykker kvinner og homofile. I FIFA sin rapport om menneskerettighetspolitikk (Federation Internationale de Football Association, 2017, s.6) har FIFA forpliktet seg til å respektere menneskerettighetene og fremme inkludering i fotballen. Dette inkluderer å bekjempe diskriminering på grunnlag av rase, hudfarge, etnisitet, kjønn, funksjonsnedsettelse, språk, religiøs- eller politisk ståsted, klasseskille, seksuell legning eller andre grunnlag (Federation Internationale de Football Association, 2017, s.6). Videre legger FIFA spesielt vekt på viktigheten av å fremme likestilling og forebygge alle former for trakassering, inkludert seksuell trakassering (Federation Internationale de Football Association, 2017, s.6).

En stor utfordring for Qatar har vært å sikre like rettigheter for kvinner. Menneskerettighetsorganisasjonen "Human Rights Watch", skriver i sin rapport "Everything I have to do is tied to a man: Women and Qatar's male guardianship rules" fra 2021 (Human Rights Watch, 2021), at kvinner i Qatar må be om tillatelse fra en mannlig verge for å gifte seg, studere, jobbe, reise utenlands, eller motta enkelte former for helsehjelp. Det diskriminerende systemet, nekter også kvinner foreldreretten til egne barn etter skilsmisse, samt tillatelse fra tidligere ektemann om å gifte seg på nytt (Human Rights Watch, 2021). Videre skriver Human Rights Watch at de anerkjenner at kvinner i Qatar har oppnådd betydelige fremskritt, særlig innen utdanning og i yrker som leger, advokater og grundere (Human Rights Watch, 2021). Imidlertid indikerer tallene at kvinnelige studenter i Qatar opplever fortsatt diskriminering i landets juridiske og kulturelle systemer (Human Rights Watch, 2021). Human Rights Watch rapporterer at det er dobbelt så mange mannlige qatarske studenter som kvinnelige studenter ved universiteter i utlandet (Human Rights Watch, 2021). En mulig forklaring er landets vergespolitikk, som krever tillatelse fra en mannlig verge for ugifte kvinner under 25 år for å reise utenlands (Brannagan og Reiche, 2022, s. 141).

Det er tydelig at mange grunnleggende rettigheter er begrenset for kvinnene i Qatar. Samtidig har det blitt gjort noen positive endringer i forkant av verdensmesterskapet. Fra januar 2020 var det ikke lenger nødvendig for qatarske kvinner å få tillatelse fra en mannlig verge for å få førerkort (Human Rights Watch, 2021). Dette er et viktig skritt nærmere likestilling og frihet for kvinner i Qatar.

LHBT

“LHBT” står for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner, og er en forkortelse som refererer til en gruppe mennesker som identifiserer seg med forskjellige seksuelle orienteringer og kjønnsidentiteter (Grasmo, 2023). “LHBTQ+” er en utvidet versjon av akronymet som i tillegg til de fire nevnte gruppene, tar for seg “Q” som står for “queer”, altså ikke heteronormativ, og pluss-symbolet (+), som står for andre seksuelle minoriteter som ikke er nevnt spesifikt i de opprinnelige bokstavene. Dette er en mer inkluderende og omfattende betegnelse på mangfoldet av seksuelle orienteringer og kjønnsidentiteter, men for enkelthetens skyld, vil jeg forholde meg til de fire bokstavene “LHBT” når jeg refererer til denne gruppen mennesker i oppgaven.

Svært mange trossamfunn i dag - enten fullstendig eller langt på vei - aksepterer i stor grad prinsippet om at samfunnet bør styres i tråd med menneskerettighetene, selv om dette innebærer beskyttelse av verdier og levemåter som ikke er i overensstemmelse med deres tro (Endsjø, 2022, s. 20). Et eksempel på dette er da britiske myndigheter initierte en høring i 1978 om hvorvidt sex mellom menn skulle legaliseres i Nord-Irland. Den anglikanske Church of Ireland erklærte at de støttet en slik legalisering, selv om kirken samtidig understreket at de fra et teologisk synspunkt ikke godtok homoseksualitet (Endsjø, 2022, s. 20). Dette viser viktigheten av balansen mellom religion og menneskerettigheter, og en vilje fra kirken til å tilpasse seg samfunnsmessige endringer og beskytte rettighetene til enkeltpersoner, til tross for at det motstrider deres teologiske prinsipper.

Menneskerettighetenes beskyttelse av LHBT-mennesker er antagelig den delen av rettighetene som ofte blir benektet av ulike religiøse aktører. I og med at Qatar er en islamsk stat, bygger de derfor sin lovgivning på den islamske loven. Den islamske loven, også kalt Sharia-loven, henter sine primære kilder fra Koranen (Qatar OFW, u. å.), og gjelder spesielt innen visse aspekter, blant annet familie, arv og en rekke kriminelle handlinger (Qatar OFW, u. å.). Det er ingen tvil om at Qatar er et land som ikke har de mest vennlige holdningene til LHBT-samfunnet. Landets anti-LHBT-politikk har blitt et kontroversielt tema når man snakker om mesterskapet.

Ifølge en artikkel fra Amnesty International, diskriminerer Qatars lovverk LHBT-samfunnet (Amnesty International, 2022). Artikkel 296(3) i straffeloven kriminaliserer en rekke

seksuelle handlinger av samme kjønn, og medfører potensiell fengselsstraff for alle som “leder, lokker eller frister en mann på noen måte til å begå en sodomi eller utskeielse” (Amnesty International, 2022). Tilsvarende kriminaliserer artikkel 296(4) enhver som “formidler eller frister en mann eller kvinne, på noen måte, til å begå handlinger som er i strid med moralen eller som er ulovlige” (Amnesty International, 2022).

“One Love”-kampanjen kom som en respons til Qatars kriminalisering av homofili. Dette er en markering som symboliserer mangfold, inkludering og anti-diskriminering i fotballmiljøet (Reuters, 2022). Spillerne viser sin støtte ved å bære et armbånd med et flerfarget hjerte. Kapteinene fra syv landslag, inkludert England, Wales, Belgia, Sveits, Tyskland, Danmark og Nederland ble valgt ut til å bære disse armbåndene i solidaritet for det skeive miljøet, men på grunn av nye vedtak fra FIFA ble initiativet kansellert (Ramsay og Nabbi, 2022). Hva sier dette om FIFA når de velger å fjerne en kampanje som adresserer viktige sosiale problemer?

Verdensmesterskapet er et enormt økonomisk arrangement med store inntekter. Det er ingen tvil om at økonomiske interesser mellom FIFA og Qatar har vært en avgjørende faktor for å avholde verdensmesterskapet i Golfstaten. I 2011, året etter tildelingen av mesterskapet til Qatar, kom de første beskyldningene om korrupsjon i forbindelse med tildelingen (de Wahl, 2022). Qatar har blitt beskyldt for å kjøpe retten til å arrangere VM, samtidig som flere i FIFAs eksekutivkomite (en komite ansvarlig for beslutningen av vertsland for fremtidige verdensmesterskap) ble suspendert, siktet eller havnet i fengsel for korrupsjon (de Wahl, 2022). En særlig kontroversiell hendelse er pengeoverføringen mellom Sepp Blatter - som da var FIFA-president, utbetalte to millioner sveitserfranc (18,5 millioner norske kroner) til daværende UEFA (Union of European football associations)-president Michel Platini, i 2011 (de Wahl, 2022).

Samlet sett kan vi si at FIFA ønsket å gjennomføre mesterskapet så smidig som mulig uten at det skulle true deres interesser eller inntektsstrømmer fra Qatar. Det er viktig å merke seg at kan ligge flere avtaler og forpliktelser til grunn, mellom FIFA og Qatar, og at FIFAs beslutning om å kansellere “One Love”-kampanjen er et av mange hendelser som kan bli sett på som et forsøk på å unngå konfrontasjon med vertsnasjonen. På grunn av begrensninger i oppgavens omfang, vil jeg ikke gå dypere inn i temaet om korrupsjon og økonomisk påvirkning.

Figur 1: “One Love”-armbåndet som ble kansellert av FIFA før verdensmesterskapet i Qatar 2022 (Kilani, 2022a). Skjermdump hentet fra <https://dohanews.co/fifa-bans-one-love-armbands-at-world-cup/>

Figur 2: Englands kaptein, Harry Kane, bærer istedenfor “NO DISCRIMINATION”-armbånd under kampen mot Iran 21. november 2022 (Getty Images, 2022). Skjermdump hentet fra https://www.sportspromedia.com/news/qatar-2022-fifa-world-cup-rainbow-one-love-armband-england-infantino/?zephrosso_ott=cOSOJC

Figur 3: Det tyske herrelandslaget dekket over munnen i et lagbilde før kampen mot Japan, som en respons på FIFAs forbud mot “One Love”-kampanjen (Kilani, 2022b). Skjermdump hentet fra <https://dohanews.co/germanys-ambassador-to-qatar-warns-of-serious-harm-to-doha-berlin-relations-following-world-cup-criticism/>

Figur 4: En britisk komiker kastet falske dollarsedler på tidligere FIFA-president Sepp Blatter under talen på en FIFA-kongress i 2015 (de Wahl, 2022). Skjermdump hentet fra <https://www.nettavisen.no/sport/slik-fikk-qatar-arrangere-vm/s/12-95-3424325312>

FIFA besluttet å straffe spillere som bar “One Love”-armbåndet i regnbuefarger (Ioanes, 2022). Flere landslag og spillere protesterte likevel gjennom stille protester og symbolbruk på lagbilder, slik som Tyskland, og har uttalt seg å være forberedt på å betale bøter (Ioanes, 2022). I tillegg har fotballfans i Qatar blitt frarådet å promotere LHBT-rettigheter gjennom symboler som kan knyttes til LHBT, slik som regnbueflagg og klesplagg. Generalmajor Abdulaziz Abdullah Al Ansari, som er leder av den internasjonale antiterrorkomiteen i innenriksdepartementet, har uttalt seg om at homofile/lesbiske par er velkomne til mesterskapet i Qatar, til tross for at relasjoner mellom samme kjønn er kriminalisert i landet,

men er imot åpenlys promotering av LHBT-rettigheter (Harris, 2022). Al Ansari uttalte seg i et intervju med nyhetsbyrået “Associated Press” (AP):

If he (a fan) raised the rainbow flag and I took it from him, it’s not because I really want to, really, take it, to really insult him, but to protect him (...) Because if it’s not me, somebody else around him might attack (him). (...) I cannot guarantee the behavior of the whole people. (Al Ansari i Harris, 2022)

Videre uttaler han seg at promotering og demonstrering hører til i samfunn hvor LHBT er akseptabelt, og at alt annet vil være en fornærmelse mot samfunnet (Harris, 2022). “Watch the game.” “That’s good. But don’t really come in and insult the whole society because of this”. (Al Ansari i Harris, 2022)

Det er ingen tvil om at tildelingen av verdensmesterskapet til Qatar har vært kritikkverdig og kontroversielt. Det kan stilles spørsmål om det ligger en implisitt tanke bak Al Ansaris påstander som er nevnt ovenfor, eller om det genuint gjelder hans bekymringer overfor tilskuerne og ønske om deres beste? Dette reiser spørsmålet om verdensmesterskapet i utgangspunktet burde blitt utdelt til Qatar? Et annet dilemma er om FIFA bør være politisk? Og er man politisk om man bare velger å arrangere mesterskapet der det er såkalte “vestlige verdier”?

Fagtradisjon

Masteravhandlingen min vil være innenfor tre ulike fagtradisjoner: etikk, menneskerettighetsforskning og religionsvitenskap, og står i spenn mellom tre disipliner. I og med at jeg har med etikk, tillates det normative vurderinger, ettersom etikk er et av faggrunnlagene jeg jobber innenfor. Denne oppgaven vil belyse ulike synspunkter, og sette ulike måter å argumentere opp mot hverandre.

2. Vitenskapsteoretisk og faglig plassering av prosjektet

Sosial identitetsteori

Teorien som avhandlingen skal bygges på er *sosial identitetsteori* (Tajfel og Turner, 1979). Erni Budiwanti og Levi Geir Eidhamar presenterer denne teorien i lys av religiøs variasjon i Lombok (Budiwanti og Eidhamar, 2024), men kan også forstås i lys av andre kulturelle og religiøse relasjoner. Teorien utgangspunkt i verdier i sin egen gruppe og setter opp mot en annen gruppe (Budiwanti og Eidhamar, 2024, s. 11). Hensikten med teorien er å prøve å forstå hvorfor begge er mistroiske til hverandre. I denne delen av oppgaven vil jeg anvende teorien og forklare hvordan den brukes for å forstå eller løse kulturmøter mellom ulike grupper. Deretter vil jeg vurdere begrensningene til teorien, og reflektere hvordan den kan brukes i ulike kontekster.

Sosial identitetsteori er en teori konstruert av Henri Tajfel og John Turner (1979) (Budiwanti & Eidhamar, 2024, s. 11), og tar utgangspunkt i at vi mennesker kategoriserer oss selv og andre for å forstå vårt sosiale miljø. Vi bruker sosiale kategorier som kjønn, nasjonalitet, religion eller yrke for å identifisere oss selv med andre i tilsvarende kategorier (Budiwanti & Eidhamar, 2024, s. 11). Tajfel og Turner kaller en slik betraktning for “in-groups”. En mannlig, norsk, kristen, lærer, identifiserer seg med menn, nordmenn, kristne og lærere. For han representerer kvinner, muslimer, svensker og advokater en ut-gruppe, også kalt “out-group” av Tajfel og Turner. Vennskap kan også definere en gruppeidentitet. Det vil si at man ser på vennene sine som en “in-group”, mens alle man ikke betrakter som venner, oppleves dermed som en “out-group” (Budiwanti og Eidhamar, 2024, s. 11). Et slikt mønster kan man allerede se hos barn, og starter allerede i barndommen. Barn anser som oftest sine egne venner som snille, ergo som en “in-group”, og alle som ikke betraktes som venner, blir dermed ansett som ikke snille, og derfor en “out-group” (Budiwanti & Eidhamar, 2024, s. 11).

En kritisk innvending til sosial identitetsteori, er at mennesker har en tendens til å skape et rivaliserende forhold til dem man kategoriserer som utgrupper. For å styrke sin egen selvverd har inn-grupper en tendens til å sette seg selv i et positivt lys, mens stereotypiske og stigmatiserende holdninger blir stemplet på disse ut-gruppene (Budiwanti & Eidhamar, 2024, s. 11). Et eksempel kan være oppfatningen om at alle muslimer er terrorister, eller at alle kristne er konservative og intolerante. En annen innvending til denne teorien er at inn- og

utgrupper har en tendens til å overdrive forskjellene, så vel som overdrive likhetene mellom seg (Budiwanti & Eidhamar, 2024, s. 11). Dette gjelder særlig en religiøs gruppeinndeling hvor uenigheten ofte baserer seg på dype eksistensielle spørsmål (Budiwanti & Eidhamar, 2024, s. 11-12). Et eksempel som demonstrerer det, er forholdet mellom sunnimuslimer og Ahmadiyyaer. Sett utenfra er likhetene mellom disse retningene større enn forskjellene. Likevel legger begge gruppene større vekt på de faktorene som skiller dem (Budiwanti & Eidhamar, 2024., s. 12). Ifølge en sosial identitetsteori kan gjensidig frykt mellom gruppene lett skape rivalisering og fiendtlighet. Gruppene kan i denne sammenheng finne hverandre som truende, ettersom begge gruppene er overbevist om at de representerer den sanne tolkning av Koranen og islam, og dermed oppfatte sin egen gruppe som “sanne muslimer” (Budiwanti & Eidhamar, 2024., s. 12).

Confirmation bias

Sosial identitetsteori tar ikke bare for seg relasjoner mellom mennesker, men også ideologiske måter å tenke på. En stor utfordring som gjør seg sentral i oppgaven, er når mennesker som lever i sitt miljø, stadig får sine synspunkter bekreftet av andre i samme miljø. Dette kalles for “confirmation bias”. Dette er en menneskelig tendens til å absorbere informasjon på en slik måte som bekrefter tankegangen man allerede har (Eidhamar, 2021, s. 7-8). Innen kognitiv psykologi blir “confirmation bias” ofte sett på som den største årsaken til menneskelige feilslutninger (Muro & Stansbury, 2009; Robinson m.fl., 1995; Ross & Ward, 1995; Trouche m.fl., 2016). Dette forklarer også hvorfor mennesker kan være sterkt overbevist om synspunkter og meninger som direkte motsier hverandre. Et eksempel kan være hvis en kristen, muslim og ateist diskuterer, kan alle tre være 100% sikre på at deres virkelighetsoppfatning er den sanne (Budiwanti & Eidhamar, 2024, s. 14).

“Confirmation bias” kategoriseres i tre stadier. Først søker vi og velger informasjon som bekrefter tankegangen vi allerede har. Leter vi etter informasjon på internett, velger vi nettsidene vi allerede stoler på. En sunnimuslim ville foretrukket sunnimuslimske nettsider, kontra en Ahmadiya-nettside for å finne sannheten om islam (Baack m.fl., 2015; Eidhamar, 2021, 7-8; Knobloch-Westerwick m.fl., 2017; Nickerson, 1998). Neste stadiet er at all ny informasjon, inkludert informasjon som motsier vår egen tro, blir tolket og omtolket på en måte som bekrefter tankegangen vi allerede har. Både sunnimuslimer og Ahmadiya-muslimer

kan tolke samme informasjon som blir gitt, i sitt favør (Baack m.fl., 2015; Eidhamar, 2021, 7-8; Knobloch-Westerwick m.fl., 2017; Nickerson, 1998). Det tredje stadiet går ut på at vi har en tendens til å huske kunnskap som støtter vår tidligere overbevisning, mens informasjon som motsier våre overbevisninger vil lettere bli glemt (Baack m.fl., 2015; Eidhamar, 2021, 7-8; Knobloch-Westerwick m.fl., 2017; Nickerson, 1998).

Som mennesker er vi vanligvis åpne for å endre mening om hva vi anser som ubetydelig, for eksempel hvilken matbutikk man velger å handle på. Dette gjelder dermed ikke vår tro- og livssynsoppfatning. "Confirmation bias" gjør seg derfor særlig gjeldende på dette området (Nickerson, 1998, Yousef og Gobet, 2016, Eidhamar, 2017b, 2021: 7-8). Man kan sammenlikne "confirmation bias" med briller. Når vi ser gjennom disse brillene, velger vi, tolker, og husker virkeligheten på en måte som bekrefter det vi allerede tror. Alle mennesker har slike briller. Likevel er det vanskelig å se våre egne briller, det betyr at "confirmation bias" skjer ubevisst. Når andre er uenige med vår virkelighetsoppfatning, antar vi at det skyldes fordi de tolker virkeligheten på en feil måte. Innenfor kognitiv psykologi kalles dette fenomenet "naiv realisme" (Munro & Stansbury, 2009, Robinson m.fl., 1995; Ross & Ward, 1995; Trouche m.fl., 2016). En kombinasjon av "confirmation bias" og naiv realisme, anses å være hovedårsaken til kognitiv svikt innenfor menneskelig refleksjon og tenkning (Munro & Stansbury, 2009, Robinson m.fl., 1995; Ross & Ward, 1995; Trouche m.fl., 2016). Dette kan knyttes tilbake til et av spørsmålene reist tidligere i oppgaven; er vi for naive i vesten?

3. Litteratur

Jeg har identifisert et utvalg av eksisterende forskning som jeg mener kan være relevant å bygge oppgaven min på. I denne delen vil jeg definere sentrale begreper og spørsmål fra den eksisterende forskningen, og gi egne tolkninger og analyser av materialet.

Religion og menneskerettigheter - (Endsjø, 2022)

Både *religion* og *menneskerettigheter* er to begreper som er svært sentrale i denne oppgaven. Dag Øistein Endsjø sin bok *Religion og menneskerettigheter* tar for seg hvordan religion og menneskerettigheter henger sammen, i hvilken grad menneskerettighetene åpner for å regulere religion, og hvor mye religiøse forestillinger kan styre vår tilværelse (Endsjø, 2022). Dette er sentrale temaer som gjør seg relevant i min oppgave, og derfor aktuell å bruke.

Religion

Så langt i oppgaven har vi sett hvordan balansen mellom ulike rettigheter kan variere etter hvorvidt religion er involvert (Endsjø, 2022, s. 30). Forståelsen av hva som er *religion*, blir derfor et sentralt spørsmål. Det er et svært omfattende begrep, med både vide og smale definisjoner som kan defineres på mange ulike måter. Min forståelse av religion vil være basert på Ingvil Sælid Gilhus og Lisbeth Mikaelssons definisjon av religion som sier at “religion dreier seg om idesystemer, organisasjoner og praksis i tillegg til den personlige religiøsiteten hos enkeltindivider” (Gilhus og Mikaelsson, 2012, s. 14). Videre skiller Gilhus og Mikaelsson mellom religion og religiøsitet:

Religiøsitet har mer med personlig tro og fromhet å gjøre. Fromhet vil si å stå i nær og indre forbindelse med det guddommelige. Gudsforholdet utgjør da gjerne et viktig holdepunkt i livet. Fromheten danner ofte grunnlaget for idealistisk, humanitær virksomhet, men den kan også ytre seg som lojalitet til normer og regler i en religiøs tradisjon. (Gilhus og Mikaelsson, 2012, s. 14).

Samlet sett viser definisjonene at religion og religiøsitet spiller en stor rolle i menneskers liv, avhengig av hvor synlig religion er i folks liv og hvordan enkeltpersoner engasjerer seg med, og handler på grunn av den.

Menneskerettigheter

FN-sambandet definerer *menneskerettigheter* som grunnleggende rettigheter alle har, uavhengig av kjønn, alder, religion, legning, nasjonalitet eller hvor i verden de bor (FN-sambandet, 2024b). Menneskerettighetene er regler som gir borgere rettigheter, og staten plikter (FN-sambandet, 2024b). Det vil si at statene har plikt til å gjennomføre og beskytte menneskerettighetene til alle som befinner seg innenfor statens grenser (FN-sambandet, 2024b). Menneskerettighetserklæringen består av 30 artikler, og gjelder for alle FNs medlemsland (FN-sambandet, 2024a). I denne oppgaven vil menneskerettighetene som er nedfelt i FNs verdenserklæring (Menneskerettighetserklæring, 1948) ligge til grunn for min tilnærming til oppgaven, men jeg vil særlig forholde meg til de artiklene i verdenserklæringen som berører LHBT-samfunnet og kvinners rettigheter:

(Menneskeverd, 1948, artikkel 1):

Alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter. De er utstyrt med fornuft og samvittighet og bør handle mot hverandre i brorskapets ånd.
(FN-sambandet, 2024a)

Denne artikkelen understreker prinsippet om likhet og verdighet for alle, uavhengig av blant annet seksuell orientering eller kjønn.

(Rettigheter for alle, 1948, artikkel 2):

Enhver har krav på alle de rettigheter som er nevnt i denne erklæringen, uten forskjell av noen art, f. eks. på grunn av rase, farge, **kjønn**, språk, religion, politisk eller annen oppfatning, nasjonal eller sosial opprinnelse, eiendom, fødsel eller annet forhold. Det skal heller ikke gjøres noen forskjell på grunn av den politiske, rettslige eller internasjonale stilling som innehas av det land eller det område en person hører til, enten landet er uavhengig, står under tilsyn, er ikke-selvstyrende eller på en annen måte har begrenset suverenitet. (FN-sambandet, 2024a)

Denne artikkelen fremhever betydningen av prinsippet om ikke-diskriminering, som spiller en avgjørende rolle for å fremme likestilling mellom menn og kvinner, samt LHBT-personer.

(Likhetsloven, 1948, artikkel 7):

Alle er like for loven og har uten diskriminering rett til samme beskyttelse av loven. Alle har krav på samme beskyttelse mot diskriminering i strid med denne erklæringen og mot enhver oppfordring til slik diskriminering. (FN-sambandet, 2024a)

Denne artikkelen understreker prinsippet om en juridisk likestilling, som er avgjørende for å ivareta like rettigheter for LHBT-samfunnet og kvinner.

(Ekteskap og familie, 1948, artikkel 16, avsnitt 1, 2 og 3):

1. Voksne **menn** og **kvinner** har rett til å gifte seg og stifte familie uten noen begrensning som skyldes rase, nasjonalitet eller religion. De har krav på like rettigheter ved inngåelse av ekteskap, under ekteskapet og ved dets oppløsning.
2. Ekteskap må bare inngås etter fritt og fullt samtykke av de vordende ektefeller.

3. Familien er den naturlige og grunnleggende enhet i samfunnet og har krav på samfunnets og statens beskyttelse. (FN-sambandet, 2024a)

Denne artikkelen er relevant for likestilling innenfor ekteskap for kvinner, samt retten til ekteskap for personer av samme kjønn.

(Religionsfrihet, 1948: artikkel 18):

Enhver har rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet. Denne rett omfatter frihet til å skifte religion eller tro, og frihet til enten alene eller sammen med andre, og offentlig eller privat, å gi uttrykk for sin religion eller tro gjennom undervisning, utøvelse, tilbedelse og ritualer. (FN-sambandet, 2024a)

Denne artikkelen innebærer retten til å uttrykke sin seksuelle orientering og kjønnsidentitet uten frykt for diskriminering eller forfølgelse. Denne artikkelen er særlig gjeldende for LHBT-personer som tilhører religiøse samfunn, og deres rett til å utøve sin tro uten diskriminering eller tvang.

(Ytringsfrihet, 1948, artikkel 19):

Enhver har rett til menings- og ytringsfrihet. Denne rett omfatter frihet til å hevde meninger uten innblanding og til å søke, motta og meddele opplysninger og ideer gjennom ethvert meddelelsesmiddel og uten hensyn til landegrenser. (FN-sambandet, 2024a)

Denne artikkelen er relevant for å fremme åpenhet og aksept for LHBT-personer og deres rett til å uttrykke sin identitet. Artikkelen er også relevant for å fremme lik mulighet for både menn og kvinner til å uttrykke seg fritt.

(Arbeid, 1948, artikkel 23, avsnitt 1, 2, 3 og 4):

1. Enhver har rett til arbeid, til **fritt valg av yrke**, til rettferdige og gode arbeidsforhold og til beskyttelse mot arbeidsløshet.
2. Enhver har uten diskriminering rett til lik betaling for likt arbeid.
3. Enhver som arbeider har rett til en rettferdig og god betaling som sikrer hans familie og ham selv en menneskeverdig tilværelse, og som om nødvendig blir utfyllt ved annen sosial beskyttelse

4. Enhver har rett til å danne og gå inn i fagforeninger for å beskytte sine interesser.
(FN-sambandet, 2024a)

(Utdanning, 1948, artikkel 26, avsnitt 1, 2 og 3):

1. Enhver har **rett til undervisning**. Undervisningen skal være gratis, i det minste på de elementære og grunnleggende trinn. Elementær-undervisning skal være obligatorisk. Alle skal ha adgang til yrkesopplæring, og det skal være **lik adgang for alle til høyere undervisning** på grunnlag av kvalifikasjoner.
2. Undervisning skal ta sikte på å utvikle den menneskelige personlighet og styrke respekten for menneskerettighetene og de grunnleggende friheter. Den skal fremme forståelse, toleranse og vennskap mellom alle nasjoner og rasegrupper eller religiøse grupper og skal støtte De Forente Nasjoners arbeid for å opprettholde fred.
3. Foreldre har fortrinnsrett til å bestemme hva slags undervisning deres barn skal få.
(FN-sambandet, 2024a)

Artikkel 23 og 26 er relevante for å fremme like yrkes- og utdanningsmuligheter, særlig rettet mot kvinner som må be om tillatelse fra en mannlig verge når de skal velge sine karrieremuligheter i Qatar.

Forholdet mellom religion og menneskerettigheter

Dag Øistein Endsjø har ikke en spesifikk definisjon på menneskerettigheter som sådan, men han har skrevet mye om forholdet mellom menneskerettigheter, religion og kultur (Endsjø, 2022). "Alle er for menneskerettighetene", hevder Endsjø (2022, s. 11). Videre sier han at det likevel finnes motstandere av menneskerettighetene, men de finner man sjeldent annet enn i helt ekstreme miljøer (Endsjø, 2022, s. 11). En motstander vil kort fortalt si en person eller gruppe mennesker som er imot, eller uenig i en bestemt ide - i dette tilfelle menneskerettighetene. Det er vanskelig å forestille seg at noen mennesker skal være imot de mest grunnleggende rettigheter som er ment for å beskytte vår verdighet og frihet. Skyldes dette enkelt og greit en mangel på forståelse og kunnskap? Og er dette en naiv tanke å ha? Disse motstanderne kan ha ulike grunner til å stå imot noe, dette kan for eksempel være religiøse overbevisninger.

Endsjø er tydelig på at forholdet mellom religion og menneskerettighetene en stor utfordring i dagens samfunn, og at det ligger en grunnleggende konflikt i grunn (Endsjø, 2022). Årsaken til dette er at både menneskerettighetene og de ulike religionene regulerer livet til de fleste mennesker. Menneskerettighetene legger opp til at det enkelte individ skal få leve mest mulig i henhold til sin egen overbevisning, så lenge ikke rettighetene til andre brytes, mens religion tradisjonelt krever at alle må oppføre seg i overensstemmelse med visse guddommelige sannheter (Endsjø, 2022, s. 11). Dermed ligger det en grunnleggende konflikt til grunn. Mange trossamfunn har endret seg og krever ikke lenger at religion må ha konsekvenser for alle deler av samfunnet, likevel tvinges religion gjennom i mange andre land - blant annet gjennom lovverket - og religiøse politikere og andre mektige religiøse aktører fronter begrensninger av menneskerettighetene og demokrati for å fremme sine trossannheter i samfunnet (Endsjø, 2022, s. 11).

Slik skapes dette misforholdet mellom hvordan flere religiøse aktører sier de støtter menneskerettighetene, likevel motarbeider dem og konsekvent velger å overse menneskerettighetene som kommer i veien for deres religiøse politikk (Endsjø, 2022, s. 12). Dette rammer mennesker av alle slag, men kvinner, LHBT-samfunnet og religiøse minoriteter er ofte spesielt utsatt, særlig i stater som Polen, Russland, Brasil, USA, Egypt, Tyrkia, Iran, Israel og India (Endsjø, 2022, s. 11).

I mange land opplever mennesker å bli diskriminert, forfulgt eller få sin ytringsfrihet eller religionsfrihet krenket på grunn av sine trosforestillinger (Endsjø, 2022, s. 17). Det er på ingen måte begrenset til bare dette. Forholdet mellom religion og menneskerettigheter er mer kompleks enn som så. Det er et spørsmål om hvorvidt det er tillatt å forskjellsbehandle deg på grunn av religiøse forestillinger om din tro, kjønn, seksuelle orientering, kjønnsuttrykk, kaste eller andre forhold (Endsjø, 2022, s. 17). Det dreier seg blant annet om hvorvidt du skal få si, skrive og lese det du vil, om du kan ha samtykkende sex eller gifte deg med den du vil, og om du kan gå kledd som du selv ønsker - uansett hvor mye dette strider mot andre menneskers religiøse sannheter (Endsjø, 2022, s. 17). Konsekvensene kan noen ganger være svært alvorlige. Dette kan variere fra direkte forfølgelse fra myndighetene om du ikke lever i henhold til dominerende religiøse trosforestillinger, til manglende beskyttelse mot vold og trakassering som du kan utsettes for av samme årsak - både hjemme og i det offentlige rom (Endsjø, 2022, s. 17).

Et eksempel er Egypts lovgivning om å straffe personer for blasfemi eller kritikk av islam. En lærer i landet ble i 2013 funnet skyldig og dømt for å ha fornærmet islam og profeten Muhammed i klasserommet (Amnesty International, 2013). Dimyana Obeid Abd Al Nour, var en koptisk kristen lærer, og ble dømt til å betale en bot på 100 000 egyptiske pund (tilsvarende ca 80 000 norske kroner i 2013) for å angivelig ha fornærmet islam og profeten Muhammed i en av skoleklassene sine (Amnesty International, 2013).

Et annet eksempel finner vi i Russland. I 2013 ble det vedtatt en lov som kriminaliserer positiv omtale av LHBT til mindreårige, noe som i praksis legaliserer diskriminering basert på seksuell legning (Amnesty international, 2018). I den russiske republikken Tsjetsjenia ble over hundre antatt homofile menn bortført, torturert, mishandlet og tvunget til å angi andre personer med såkalt “avvikende legning” (Amnesty International, 2020).

Et annet brutalt eksempel finner vi i Saudi Arabia. Staten har en lovgivning som straffer personer for apostasi (altså frafall fra islam) (Amnesty International, 2020). Ashraf Fayadh, en 35 år gammel palestinsk poet og artist som er født og oppvokst i Saudi Arabia, ble dømt til døden for apostasi av domstolen i Abha den 17. november 2015 (Amnesty International, 2020). Fayadh ble arrestert i 2013 etter at en annen Saudi-Arabisk innbygger påstod at han fremmet ateisme og fremmet blasfemiske ideer til unge mennesker (Amnesty International, 2020). Et år seinere fikk han sin dødsdom omgjort til åtte års fengsel og 800 piskeslag (Amnesty International, 2020). Følgende artikler fra menneskerettighetserklæringen (1948) som ble brutt i denne saken er; artikkel 5, artikkel 10 og artikkel 11.1

Religionsfrihet

Religionsfrihet handler ganske enkelt om å kunne få tro og praktisere sin religion i fred i alle deler av livet, og om ikke å bli tvunget til å måtte leve i henhold til andre menneskers tro (Endsjø, 2022, s. 35). En annen definisjon innebærer retten til å gi uttrykk for sin religion, og få organisere sitt privatliv i overensstemmelse med sin overbevisning, altså å få leve i henhold til sine religiøse regler (Endsjø, 2022, s. 57). Det handler om å få kle seg slik man vil ifølge sin tro, å få spise det man vil, og - ikke minst - om å ikke bli tvunget til å utføre handlinger som strider mot sin egen tro (Endsjø, 2022, s. 57).

Vi kan se tilfeller der flere religiøse aktører er opptatt av å påpeke brudd på religionsfriheten som rammer deres egen tro, men samtidig selv motarbeider religionsfriheten til andre (Endsjø, 2022, s. 36). Et tilfelle som særlig gjør seg gjeldene i dag er israelske myndigheter som kritiserer for eksempel antisemittisme i andre stater (og ofte med rette), samtidig som de selv systematisk diskriminerer palestinere, men også andre muslimer, kristne og ikke-ortodokse jøder i eget land og i de okkuperte områdene (Endsjø, 2022, s. 36).

Religion blir ofte et tema i kampen for anerkjennelse og rettigheter for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner, der enkeltpersoner og stater i større eller mindre grad bruker sin religiøse overbevisning som grunnlag for å diskriminere LHBT-personer (Lilleslått, 2020). Det gir oss religionsfrihet på den ene siden, og LHBT-rettigheter på den andre siden - som to motparter opp mot hverandre (Lilleslått, 2020). Dag Øistein Endsjø uttrykker at “det er en myte at det ligger en konflikt i grunn her” (Endsjø i Lilleslått, 2020), og understreker at religionsfriheten gjelder like sterkt for homofile, lesbiske, bifile eller transpersoner som lever i tråd med sin religiøse tro (Endsjø i Lilleslått, 2020).

Endsjø skiller mellom frihet til å tro, og frihet til å utøve tro. Han presiserer at “ingen kan nekte deg å for eksempel tro at homofile, jøder eller kristne, er mindreverdige” (Endsjø i Lilleslått, 2020). Dette faller under (artikkel 18, Religionsfrihet, 1948) i FNs menneskerettigheter:

Enhver har rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet. Denne rett omfatter frihet til å skifte religion eller tro, og frihet til enten alene eller sammen med andre, og offentlig eller privat, å gi uttrykk for sin religion eller tro gjennom undervisning, utøvelse, tilbedelse og ritualer. (FN-sambandet, 2024a).

Han påpeker at utfordringen ligger i retten til å utøve sin tro, og at denne må begrenses da noen religiøse praksiser og overbevisninger kan komme i konflikt med andres rettigheter (Endsjø i Lilleslått, 2020): “Mange har religiøse overbevisninger om hva andre bør gjøre, som kan føre til at deres rettigheter blir krenket om de blir legitimert som et grunnlag for samfunnet” (Endsjø i Lilleslått, 2020). Endsjø illustrerer dette ved å vise til eksempelet da Storbritannias tidligere president, Gordon Brown, avviste retten til likekjønnede ekteskap, med argumentet om at det var i strid med religionsfriheten til de som ikke ønsket det (Endsjø i Lilleslått, 2020). Denne avgjørelsen innebærer at retten til å utøve tro veier tyngre enn

retten til likestilling for LHBT-personer. Dette er et typisk eksempel på hvordan religion står i konflikt med det menneskerettighetslige forbudet mot diskriminering av legning.

Endsjø viser også til en annen dimensjon ved religionsfriheten, nemlig “negativ religionsfrihet” (Endsjø i Lilleslått, 2020). Det vil si retten til å ikke bli tvunget til å leve i henhold til andres religion. Et eksempel som han trekker frem er et lesbisk ektepar som ønsker en bryllupskake, men blir avvist på grunn av bakeriets religiøse overbevisninger. I dette tilfellet avstår bakeriet fra å lage en bryllupskake til et likekjønnet ektepar, og dermed godtar ikke ekteskap mellom et lesbisk par. Da vil det bety at de blir pådyttet andres religiøse syn (Endsjø i Lilleslått, 2020).

Videre påpeker Endsjø at begrepet religionsfrihet har blitt misbrukt som et påskudd for å redusere menneskerettighetene til andre (Endsjø, 2022, s. 12). Samtidig har en del mer sekulære stater gått langt i å prøve å få religiøse tilhengere til å legge fra seg sine religiøse leveregler (Endsjø, 2022, s. 12). Menneskerettighetene er juridisk definert gjennom ulike konvensjoner og formell praksis, og for å forstå deres funksjon, må man ta utgangspunkt i dette mener han (Endsjø, 2022, s. 12). Alle mennesker er helt og fullt beskyttet av menneskerettighetene, men de må likevel begrenses når de kolliderer med andre rettigheter. Det gjør seg særlig tydelig med religionsfriheten, da full religionsfrihet for alle ganske enkelt er umulig (Endsjø, 2022, s. 12). For mange er det en så sentral del av troen at deres religiøse sannheter bør overstyre andres liv, og derfor må deres rett til å praktisere religion begrenses for å beskytte andres menneskerettigheter, særlig deres religionsfrihet (Endsjø, 2022, s. 12).

Å forstå forholdet mellom religion og menneskerettigheter handler om å identifisere balansen mellom de ulike menneskerettighetene (Endsjø, 2022, s. 12), finne punktet der den enes rettigheter slutter, og den andres begynner, og undersøke hvordan ulike stater håndterer tradisjonelle og nyere religiøse krav om styring av samfunnet (Endsjø, 2022, s. 12). Religionsfrihet handler ikke bare om retten til å praktisere sin religion fritt, men også retten til å ikke bli tvunget til å følge andre menneskers tro. Dette forholdet er ikke kun begrenset til religionsfrihet, men omhandler også andre menneskerettigheter som ytringsfrihet, forsamlingsfrihet, retten til privatliv, til ekteskap, beskyttelse mot diskriminering, til personlig frihet og sikkerhet, beskyttelse mot tortur og umenneskelig behandling, samt retten til liv i seg selv (Endsjø, 2022, s. 16-17). Disse rettighetene er sentrale for å sikre et rettferdig og fritt samfunn.

I denne avhandlingen vil jeg fokusere på konflikter knyttet til VM i Qatar som preger forholdet mellom religion og menneskerettigheter, og som stadig kommer frem i nyhetsoverskriftene. Jeg vil undersøke temaer som kvinneundertrykkelse og kriminalisering av homofili, som har blitt fremhevet som bekymringsfulle i forbindelse med arrangementer. Jeg vil analysere saker som berører de nevnte menneskerettighetene med fokus på å undersøke hvordan de blir påvirket eller utfordret i forbindelse med VM i Qatar.

Kulturforskjeller i praksis - (Eriksen og Sajjad, 2020)

I oppgaven vil jeg legge vekt på begrepene *etnosentrisme* og *kulturrelativisme*. Her vil jeg forklare hvorfor vi bør unngå de to ytterpunktene når vi tar for oss kulturelle og religiøse debatter. Thomas Hylland Eriksen og Torunn Arntsen Sajjad gir en forklaring på disse begrepene i boken *Kulturforskjeller i praksis*, som handler om de muligheter og utfordringer et fleretrisk samfunn gir.

Etnosentrisme og kulturrelativisme

Det er åpenbart at kulturforskjeller ofte er en viktig årsak til kommunikasjonsproblemer, misforståelser og konflikter i verden. Antropologen Clifford Geertz skriver i et essay om kulturforståelse: “Man trenger ikke å bli en av dem for å forstå dem” (Eriksen og Sajjad, 2020, s. 46). Det er med andre ord mulig å forstå fremmede folk uten å bli lik dem, og innvandrere kan derfor forstå det norske samfunnet uten å bli kulturelt norsk, og vice versa (Eriksen og Sajjad, 2020, s. 46). Det er mulig å forstå fremmede folk uten å være enig med dem, men det er også ganske vanlig å være uenig med fremmede folk uten å ha forstått dem (Eriksen og Sajjad, 2020, s. 47). Dette skyldes en menneskelig evne til å tolke alt man ser ut fra ens egne verdier og målestokker. Å vurdere fremmede skikker og verdier ut fra ens egen kultur kalles for *etnosentrisme*, og begrepet stammer fra det greske ordet *ethnos* (folk/folkeslag) og det latinske ordet *centrum* (sentrum/midtpunkt) (Eriksen og Sajjad, 2020, s. 48). Kort fortalt ser man på sitt eget folkeslag og sin egen kultur som overlegen og plasserer dermed sitt eget folkeslag i sentrum, og rangerer alle andre på en skala alt etter hvor mye de ligner på en selv (Eriksen og Sajjad, 2020, s. 48). Et eksempel på en etnosentrisk person er kristen person som betrakter sin egen religion som den eneste og sanne veien.

Det motsatte av etnosentrisme er kulturrelativisme. Kulturrelativisme går ut på at man ser på kulturer som relative, og at de bare kan forstås ut fra seg selv. Gjennom et kulturrelativistisk synspunkt vil det være umulig å rangere kulturer etter kvalitet, moral eller utviklingsnivå (Eriksen og Sajjad, 2020, s. 48). Det gir derimot evnen til å forestille seg at verden og samfunnet oppleves forskjellig for ulike mennesker, gitt at vi blir født inn i ulike kulturer. Ved å adoptere et kulturrelativistisk syn, åpner man opp for refleksjon over ens egne perspektiver og ståsted. Dermed vil man se sin egen kultur og verdier med nye øyne, noe som vil føre til økt forståelse og respekt for mangfoldet som eksisterer der ute (Eriksen og Sajjad, 2020, s. 48). Slik kan vi motvirke fordommer og stereotyper og bekjempe diskriminering og konflikter.

Begge holdningene kan likevel kritiseres. Det er verken mulig eller ønskelig å ha en ren etnosentrisk eller en ren kulturrelativistisk holdning i praksis. Gjennom en fullstendig etnosentrisme blir man ute av stand til å kommunisere med resten av verden, mens en fullstendig kulturrelativisme blir på sin side ute av stand til å ta moralsk stilling til noe som helst (Eriksen og Sajjad, 2020, s. 48). Den viktigste innsikten fra kulturrelativismen, er at alt mennesker gjør, må forstås i sin egen kontekst. Dermed er det nødvendig å forsøke å forstå hva slags verden “de andre” lever i. Empati og innlevelse spiller en sentral rolle i denne prosessen. Det handler om å kunne sette seg i andres sko, forstå deres oppfatninger og verdenssyn uten nødvendigvis å være enig, eller endre ens egen ståsted. Det går an å forstå hvorfor noen nordmenn stemmer på andre politiske partier enn oss selv, uten at vi verken blir usikre på vårt eget valg, eller enige med dem (Eriksen og Sajjad, 2020, s. 48). For å argumentere konstruktivt med andre, krever det at vi setter oss inn i deres oppfatninger og perspektiver. Dette er helt avgjørende for å oppnå en meningsfull dialog. Gjør vi ikke det, ender vi med å snakke *til* dem og ikke *med* dem (Eriksen og Sajjad, 2020, s. 49). Dette refererer til en form for kommunikasjon der det er lite rom for diskusjon og synspunkter fra begge parter.

Når vi diskuterer spørsmål knyttet til for eksempel islam, er det helt nødvendig å vite hva islam er. Da krever det at vi har et åpent sinn og en vilje til å lære. Det betyr ikke at vi nødvendigvis er enig i alt, men det legger grunnlaget for en mer åpen og inkluderende samtale hvor man kan diskutere uenigheter basert på det vi alle vet. Imidlertid ligger det også et poeng i etnosentrisme. For hvis man ikke skal vurdere andre ut fra ens egne verdier og synsmåter,

hva skal man vurdere dem ut fra da? Det er imidlertid her kulturell relativisme kommer inn. Naturligvis vil det være nødvendig å vurdere andre ut fra ens egne verdier, men det er likevel viktig å være åpen for andres perspektiver (Eriksen og Sajjad, 2020, s. 49).

To motpoler

Før jeg beveger meg videre i oppgaven, vil jeg avklare hvilke land, kulturer, verdier, tros- og verdenssyn jeg vil ta for meg, og sammenlikne med i denne oppgaven.

Vesten

Den vestlige kultur som refererer til Vest-Europa og Nord-Amerika, betegner samfunn og kulturer som er preget av vestlige verdier, tradisjoner og institusjoner. “Vesten” er et begrep som ofte brukes for å referere til Europa eller regioner som historisk har vært sterkt påvirket av europeisk kultur, verdier og politikk. Denne betegnelsen strekker seg imidlertid også til andre deler av verden og omfatter også Amerika, samt Australia og New Zealand (Beat, 2022, 2:05). “Vestlige verdier” har blitt formet av en rekke historiske og kulturelle innflytelser, der blant de mest fremtredende er gresk filosofi, den romerske loven og kristendommen (Beat, 2022, 2:50). Sammen har disse tre kulturelle tradisjonene bidratt til å forme grunnleggende prinsipper som demokrati, ytringsfrihet, individuelle friheter og rettigheter, mangfold og velferdsstat (Beat, 2022, 6:50). Dette er verdier som anerkjennes høyt blant vestlige samfunn. Det er likevel viktig å erkjenne at mange av de verdiene som tradisjonelt assosieres med “Vesten”, ikke er eksklusive for vestlige samfunn, men er heller verdier som finnes i ulike former og varianter over hele verden, og i høyest grad eksisterer utenfor “Vesten”.

Det finnes likevel noen unntak for disse verdiene i Vesten. Polen er vanligvis betraktet som en del av det vestlige samfunnet, men har blitt kritisert for brudd på blant annet minoriteters rettigheter, særlig LHBT-samfunnet. Over 100 kommuner har siden 2018 erklært seg for såkalt “homo- og transfrie soner” (Human-Etisk Forbund, u.å.). Et annet eksempel er en 22 år gammel mann, fra Krasnik (en av byene som har erklært seg “LHBT-fri”), ble nektet livsviktig hjertemedisin fra det lokale apoteket på grunn av legningen sin (Higgins, 2021). Selv om Polen anses som en del av det vestlige samfunnet, er det områder der landet ikke lever opp til de forventningene som vanligvis assosieres med det vestlige samfunnet. Slike unntak kan man i større og mindre grad finne i andre land også, og illustrerer at variasjoner og utfordringer kan oppstå hvor som helst. Russland er et annet eksempel i Europa, selv om

landet vanligvis ikke regnes som en del av “Vesten” når det gjelder politiske og kulturelle faktorer.

Menneskerettighetene i kristendommen

Menneskerettighetsutvalget under Mellomkirkelig råd har utarbeidet utredningen *Sett undertrykte fri!* i 2013. Utredningen lå til grunn for Kirkemøtets behandling av saken Den norske kirke og menneskerettighetene (Heiene, m.fl., 2013). Det vil si at utredningen beskriver kristendommen fra et innenfraperspektiv - og av den grunn er relevant i oppgaven min - samtidig som den beskriver andre religioner og livssyn fra et utenfraperspektiv.

I denne delen av oppgaven ønsker jeg å belyse hvordan et kirkesamfunn søker å vise hvordan menneskerettighetene kan tolkes i lys av kristen teologi og etikk, hvordan kristendommen kan representere Vesten, og hvordan religionen danner grunnlaget for hvordan vi tenker her. Jeg vil likevel finne andre forskere som kan støtte opp rundt islam og andre livssyn som utredningen tar for seg - da den som sagt - er et innenfraperspektiv fra et kristent ståsted.

Temaet menneskerettigheter er høyst relevant i en kirkelig setting. Den norske kirke har lenge engasjert seg i dette arbeidet, spesielt gjennom Mellomkirkelig råd og det internasjonale arbeidet (Heiene, m.fl., 2013). *Menneskerettighetene* er et ord som ikke finnes i Bibelen (Heiene, m.fl., 2013, s.4). Likevel er de aller fleste kristne enige om at kirken må engasjere seg for menneskerettighetene. Slik har det ikke alltid vært. Historisk sett har enkelte kirkeledere og teologer, både fra lutherske kirker og fra andre kirkesamfunn, vært skeptiske til ideen om menneskerettigheter, og stilt spørsmål om menneskerettighetene er en moderne ide med sekulære røtter som fremmer individualisme (Heiene, m.fl., 2013, s.4).

Likevel har synet på dette endret seg over tid, og i dag ser mange kristne på menneskerettigheter som en viktig del av å fremme verdighet og et rettferdig samfunn. Dette synet støttes av troen på Skaperen som har skapt alt liv, og derfor har en iboende verdighet som må beskyttes (Heiene, m.fl., 2013, s. 4).

Hvis vi leser Bibelen med blick for menneskeverdet og menneskers rettigheter, vil vi finne mange eksempler som tilsier at de gode verdiene som bygger et samfunn er preget av kristne

prinsipper som frihet, likeverd, ytringsfrihet, nestekjærlighet og respekt for menneskelivet. Bibelen er full av tekster som handler om hvordan Gud vil fremme rettferdighet og rett og bekjempe overgrep, undertrykkelse og urett mot mennesker (Heiene, m. fl., 2013, s. 4). Et eksempel er da Jesus sto fram i synagogen i Nasaret og fortalte om sitt oppdrag, valgte han en tekst hos profeten Jesaja, der han talte om det gode budskapet for fattige, om at fanger skal få frihet, at undertrykte skal settes fri (Luk 4,18) (Heiene, m.fl., 2013, s. 4). Selv om dette ikke direkte handler om menneskerettigheter, må Jesu ord her leses i lys av Bibelens lange tradisjon om Guds kamp for rett og rettferdighet blant mennesker og i hele skaperverket (Heiene, m.fl., 2013, s. 4).

Menneskerettighetene utgjør en viktig rolle for kirkens arbeid for likestilling, integrering av mennesker med funksjonshemninger og på andre områder (Heiene, m.fl. 2013, s. 6). Menneskerettighetens styrkede stilling, både i kirken og i samfunnet generelt, legger et solid grunnlag for å utvikle et kirkelig og diakonalt nærvær i samfunnet (Heiene, m.fl., 2013, s. 6-7). Det vil si utøve omsorg og hjelp til de som trenger det mest, spesielt til de svakeste og mest sårbare medlemmene av samfunnet. Vår tid preges av mye krig og uro i både Europa og andre deler av verden, samt en energikrise, prisøkninger, klimaendringer og pandemi har rammet mange. Kristne og andre religiøse aktører skal fremstå som forsvarere av rettigheter, både lokalt og på den globale arena (Heiene, m.fl., 2013, s. 7).

Globaliseringsprosesser og åpnere grenser innen Europa gjør at vi møter disse problemene på måter som utfordrer både jus, politikk og etikk (Heiene, m.fl., 2013, s. 7), slik som for eksempel innvandring- og integreringsarbeid. Det har vært et stort kirkelig engasjement i møte med flyktninger og asylsøkere. Mange menigheter i Den norske kirke deltok, og flere driver fortsatt et viktig innvandrings- og integreringsarbeid (Den norske kirke, u.å.), både under flyktningkrisen i 2015, krigen som brøt ut i Ukraina i februar 2022, og nå, i møte med krigen i Israel og Palestina. Et av tre hovedprioriteringer for Mellomkirkelig råds arbeid for rettferdig fred i Palestina og Israel er å “styrke respekten for menneskerettighetene og internasjonal lov gjennom økumenisk samarbeid som bidrar til å avskaffe okkupasjonen og sikre en demokratisk utvikling i både Israel og Palestina” (Den norske kirke, u.å.). I 2014 drøftet Kirkemøtet den norske kirkes menneskerettighetsarbeid. Der understrekes det bred enighet om viktigheten av menneskerettighetene både som rettesnor og verktøy i kirkens arbeid:

Gud har skapt alle mennesker i sitt bilde, og menneskets iboende verdighet ligger til grunn for den radikale likeverdstanden i kristendommen. Kirkens engasjement for de universelle menneskerettighetene har derfor troen på Gud som skaper som fundament. Men også troen på Jesus Kristus som viser Guds omsorg for hele det menneskelige livet og kirkens kall og oppgave, som innebærer å ta et oppgjør med undertrykkelse, ulikhet og urett, begrunner kirkens menneskerettighetsarbeid. (Den norske kirke, u. å.)

Mellomkirkelig råd søker å vise at Den norske kirke kan slutte seg til menneskerettighetssystemet slik det er nedfelt i *FNs Verdenserklæring om menneskerettigheter*, og menneskerettighetene kan tolkes i lys av kristen teologi og etikk (Heiene, m.fl., 2013, s. 7).

Fortsatt er det forskjeller i måten å forholde seg til menneskerettighetene på i et økumenisk perspektiv, altså samarbeid og enhet blant forskjellige kristne kirker og trossamfunn. Men det er i stor grad enighet innenfor de store teologiske tradisjoner om at kristne har et ansvar for å støtte og forsvare menneskerettighetene, fordi de i lys av kristen tro kan forstås som uttrykk for nestekjærlighet og våre forpliktelser overfor andre mennesker i fellesskapet (Heiene, m.fl., 2013, s.21).

Østen

På den andre siden av skalaen får vi dermed den østlige kultur. Mange av verdiene vi finner i vestlige samfunn, overlapper kulturelle normer og ideer som eksisterer utenfor det som defineres som "Vesten", nemlig "Østen". Jeg bruker termene *vesten* og *østen* for å skille mellom to ulike deler av verden. Termene kan være upresise og vage, men jeg vil være oppmerksom på mangfoldet og kompleksiteten når jeg snakker om kulturelle grupper, og unngå å generalisere. Vesten og Østen er blitt oppfattet som to motpoler - hvor den førstnevnte representerer opplysning og fornuft, mens den sistnevnte sanselighet og mystikk ifølge forfatter og historiker Edward W. Said (2003). "Orientalismen" av Edward W. Said (2003), tar for seg Vestens oppfatninger av Østen, og da særlig arabere og islam (Said, 2003). Said definerer orientalisme som en kollektiv forestilling av "oss" europeere i motsetning til "de" ikke-europeere (Said, 2003, s. 17). Kort sagt, omfatter orientalisme en vestlig måte å dominere, restrukturere og få makt over Orienten (Said, 2003, s. 13). Edward Said legger til grunn at både Orienten og Vesten, som begreper, er menneskeskapt, dels ved å bekrefte, dels

ved å identifisere “den andre”, og har dermed ikke noen ontologisk stabilitet (Said, 2003, s. 2). Gjennom boka forsøker Said å vise hvordan europeisk kultur ble styrket og fikk en sterkere identitet ved å se seg selv som en motpol til Orienten - et begrep som betegner Asia og Østen, geografisk, moralsk og kulturelt (Said, 2003, s. 43-43). Faktisk kan det hevdes at den primære drivkraften i europeisk kultur som gjorde denne kulturen hegemonisk i og utenfor Europa, er en europeisk identitet som overlegen i sammenligning med alle ikke-europeiske folk og kulturer (Said, 2003, s. 17).

Denne ideen om at europeisk kultur ser seg selv som overlegen i forhold til alle ikke-europeiske folk og kulturer, har klare likheter med etnosentrisme som jeg drøftet tidligere i oppgaven. Boken (Said, 2003) utforsker hvordan vestlig kultur har konstruert et bilde av Østen gjennom en orientalistisk linse og hvordan det har ført til stereotyper, fordommer og forvrengninger av østlige samfunn og kulturer. Vi kan likevel kritisere Edward Saids teori om orientalisme, da det ikke bare er et fenomen som er begrenset til vestlige samfunn. Stereotyper og fordommer mot “de andre” kan observeres i ulike kulturer og samfunn over hele verden. Det er sannsynlig at muslimer i østlige samfunn vil anse seg om overlegne i forhold til vestlig kultur og vestlige verdier. Poenget her er at alt blir sett fra ens eget perspektiv, dette fenomenet refereres ofte til “Confirmation bias”, som jeg tidligere har diskutert i oppgaven.

Menneskerettighetene i islam

For å avgrense oppgaven, vil forståelsen av “Orienten” omfatte utelukkende regionen kjent som Midtøsten. Saids (2003) undersøkelse av Vestens oppfatninger av arabere og islam griper rett inn i vår egen tid. Han ønsker å fremstille hvordan mennesker fra arabiske land er blitt fremstilt som fremmede, ikke-rasjonelle og truende av Vesten. Generelle trekk for land i midtøsten der islam er den dominerende religion, er at religionen har stor innflytelse på kulturen, samfunnet og politikken. Det er likevel essensielt å påpeke at Midtøsten er et svært mangfoldig område bestående av forskjellige kulturer, religioner og etniske grupper. Senere i denne oppgaven vil jeg hovedsakelig fokusere på kulturen, verdiene, tros- og verdenssynet i Qatar. Dermed utelukker jeg alle andre land i Midtøsten for å unngå misforståelser.

For islam har den moderne diskursen om menneskerettighetene betydd en stor utfordring (Heiene, m.fl., 2013, s. 19). Radikal islamisme og fundamentalisme har særlig bidratt til å

skape en dyp kløft mellom islam og moderne ideer om menneskerettigheter (Heiene, m.fl., 2013, s. 19). Menneskerettighetene blir ofte kritisert for å være preget av vestlige, sekulære ideer og derfor uforenelig med islam (Heiene, m.fl., 2013, s. 19). På den andre siden er det en økende interesse blant muslimske jurister og teologer om at det eksisterer forbindelseslinjer mellom islam og menneskerettighetene i den islamske lære (Heiene, m.fl., 2013, s. 19). Disse forsøkene på nytenking og nyfortolkning av islamsk teologi tar ofte utgangspunkt i forståelsen av at loven (Sharia) begrenser myndighetenes maktutøvelse, og dermed gir rom for menneskerettigheter (Heiene, m.fl., 2013, s. 19). Moderne islamske forkjempere for menneskerettighetene argumenterer for tanken om at Guds allmakt forstås som grunnlag for et rettferdig samfunn, der barmhjertighet, respekt for menneskelig mangfold og beskyttelse av menneskelivet, naturlig følger med (Heiene, m.fl., 2013, s.19-20).

I 1991 skrev Lars Gule studien *Islam, menneskerettigheter og utviklingsprosesser*, som undersøker islams forhold til menneskerettighetene og muligheten for en utvikling av islamsk tenkning til også å omfatte den moderne menneskerettighetstanken (Gule, 1991). Jeg vil bruke studien hans i denne avhandlingen for å prøve å få en bedre forståelse av de komplekse utfordringene knyttet til begrepet *menneskerettigheter* og den islamske tro.

Så langt i oppgaven har vi sett på menneskerettighetene i lys av en kristen- og vestlig tradisjon. Et viktig emne for denne studien blir å undersøke om islam har egne menneskerettigheter som er sammenlignbare med vestlige. For å forstå dette kreves det forståelse for den politiske tenkning i islam. I likhet med kristendommen, finner man ikke begrepet menneskerettigheter i Koranen, og det er heller ikke noe enhetlig oppfatning av menneskerettighetene i islam blant muslimene selv (Gule, 1991, s. 10). Vi kan likevel finne elementer i islam som kan utvikles i retning av menneskerettighetstanken (Gule, 1991, s. 1).

Islam betyr “underkastelse” og er i utgangspunktet en religion, men historisk ble den raskt noe mer, blant annet et politisk system, en kultur og en sivilisasjon (Gule, 1991, s. 2). Kjernen i den islamske tro vil alltid være underkastelse under den ene Gud - Allah (Gule, 1991, s. 2). Holdningene blant muslimene varierer fra aksept til avvisning og kan deles inn i fire hovedgrupper (Gule, 1991, s. 10). Den første gruppen består av de konservative som avviser enhver diskusjon om menneskerettighetene, og som ikke hører hjemme i det guddommelige lovverket, Sharia. Ifølge denne gruppen inneholder Sharia all den beskyttelse individet trenger (Gule, 1991, s. 10). Den andre gruppe består av de konservative som argumenterer for at

islam ikke er i strid med menneskerettighetene, men tvert imot inneholder dem alle (Gule, 1991, s. 10). Denne gruppen ligner i stor grad på den foregående, men den aksepterer den vestlige terminologien som positiv og søker å finne menneskerettighetene i islams lære (Gule, 1991, s. 10). En rekke muslimske tenkere i vår tid hevdet at islam garanterte de viktigste menneskerettighetene lenge før tanken oppstod i Vesten (Gule, 1991, s. 10).

Den tredje gruppen muslimer er de moderate modernistene som anerkjenner at det finnes forskjeller på islams tradisjonelle verdier og de moderne menneskerettighetene, men ser ingen motsetning mellom dem, og de grunnleggende etiske verdiene i islam (Gule, 1991, s. 11). Denne gruppen ønsker ofte å modernisere islam ved å integrere positive vestlige verdier som fremheves i menneskerettighetserklæringene (Gule, 1991, s. 11). Mange av dem ønsker å gi islam en mindre framtreddende rolle i hverdagen, og som ser på en viss grad av sekularisering som positiv (Gule, 1991, s. 11). Den fjerde gruppen kalles for radikale modernister, som erkjenner motsetninger mellom de tradisjonelle islamske verdier og moderne menneskerettigheter, og søker å forandre eller omtolke islam slik at menneskerettighetene får større plass (Gule, 1991, s. 11). Et eksempel på denne retningen er den Republikanske Brorskapet i Sudan (en politisk organisasjon som fremmer islamsk orientert agenda), hvor grunnleggeren Muhammed M. Taha ble henrettet av Nimeri-regime (daværende regjering i Sudan) i 1985 for apostati, nettopp fordi han insisterte på sin omtolkning av islam, noe som gjorde ham til en avviker i tradisjonalistenes øyne (Gule, 1991, s. 11).

Sharia

I islam er Sharia kjernen. *Sharia* er et ideal som ble tolket og konkretisert av den muslimske lovtradisjonen i de første århundrene etter Muhammed (Rian & Eidhamar, 1999, s. 173). Den konkrete utformingen av sharia bygger dermed på fire kilder: Koranen, hadith, qiyas og ijma (Rian & Eidhamar, 1999, s. 173). Koranens stilling som rettskilde var dermed udiskutabel (Rian og Eidhamar, 1999, s. 173). Dette gjør islam til en lovreligion i langt større grad enn kristendommen (Gule, 1991, s. 13). Den politiske tenkningen i islam er utviklet i en politisk kontekst og er nært knytte til loven, da den foregår innenfor et religiøst paradigme (Gule, 1991, s. 13). Dette understreker igjen viktigheten av å undersøke den politiske tenkningen, som i stor grad er en del av teologien (Gule, 1991, s. 13). I praksis har denne sammenhengen mellom politikk, lov og religion fortsatt en stor innflytelse i mange muslimske samfunn (Gule, 1991, s. 13).

Guds rettigheter, snarere enn menneskets

Jeg har så langt vist fire ulike måter for politisk tenkning innen islam. Det er verdt å merke seg at en slik inndeling vil i visse tilfeller være vilkårlig. Det er sannsynlig at det vil forekomme overlapping, og terminologiske forskjeller betyr ikke nødvendigvis substansielle forskjeller (Gule, 1991, s. 11). Et eksempel som illustrerer dette er den svært innflytelsesrike pakistaneren Abul A'la Mawdudi som grunnla og ledet Jamaat-i-islami, en fundamentalistisk orientert organisasjon som har vært aktiv i formingen av det pakistanske samfunnet (Gule 1991, s. 11). Mawdudi understrekte en rekke menneskerettigheter som han mener garanteres av islam, slik som retten til liv, retten til å få berget livet, respekt for kvinners kyskhet, retten til en minimumslevestandard, individets rett til frihet, retten til rettferdighet, likheten mellom mennesker, og retten til å samarbeide og ikke å samarbeide (Gule, 1991, s. 12). Når det gjelder borgernes rettigheter i den islamske staten nevner han, sikkerhet for liv og eiendom, beskyttelsen av ære, privatlivets hellighet og sikkerhet, sikkerhet for personlig frihet, retten til å protestere mot tyranni, ytringsfrihet, forsamlingsfrihet, samvittighetsfrihet, beskyttelse av religiøse oppfatninger, beskyttelse mot vilkårlig frihetsberøvelse, retten til de fundamentale livsfornødenheter, likhet for loven, herskerne står ikke over loven, retten til å unngå synd, og retten til deltagelse i statsstyre (Gule, 1991, s. 12). Generelt sett kan det virke som om islam sikrer de fundamentale menneskerettighetene, men en nærmere begrunnelsen for disse rettighetene viser at dette ikke er "menneske-rettigheter", men at Mawdudi funderer "rettighetene" i Guds lov slik den er åpenbart gjennom Koranen (Gule, 1991, s. 12-13). Mawdudi begrunner retten til liv på følgende måte:

The first and foremost basic right is the right to life. The Holy Quran lays down:

“Whosoever kills a human being (without any reason like) manslaughter, or corruption on earth, it is though he had killed all mankind” (5:32)

The propriety of taking life in retaliation for murder or for spreading corruption can be decided only by a properly established government. In any event, no individual has the right to decide such question by himself. As the holy Quran makes clear:

“Do not kill a soul which Allah has made sacred except through the due process of law” (6:151). (Mawdudi i Gule, 1991, s. 12-13).

En innvending mot det tradisjonelle konseptet om menneskerettighetene er at det vil være riktigere å snakke om Guds rettigheter, ikke menneskets. Derfor viser Mawdudis liste i større grad til menneskets *plikter* overfor Gud, i stedet for tradisjonelle menneskerettigheter (Gule,

1991, s. 13). Andre muslimske tenkere har tatt denne tanken videre og anerkjenner at menneskerettighetene i islam stammer fra, og bestemt av menneskets plikter overfor Gud (Gule, 1991, s. 13). Det er derfor viktig å nærme seg på hvordan islamsk lov har utviklet seg og de tilhørende oppfatningene om rettigheter, samt behovet for å vurdere utviklingen av politisk tenkning, som i stor grad er en del av teologien (Gule, 1991, s. 13). En historisk tilnærming gir også innsikt i den politiske kultur som fremdeles har en stor innflytelse i islamske samfunn i dag (Gule, 1991, s. 13).

Qatar

“Googler” man “menneskerettighetene” og “Qatar” i samme søkefelt, vil man få en lang rekke med nyhetsartikler, kronikker, rapporter og kampanjer, som setter søkelyset på menneskerettighetsbrudd som er begått i landet. Det er ingen tvil om at Qatar står overfor betydelige utfordringer knyttet til menneskerettighetene, slik store deler av denne oppgaven vil vise. Qatar er et muslimsk land der islamsk lovgivning (Sharia) regulerer de fleste aspekter av samfunnet og rettsvesenet (Regjeringen, 2024). Sharia-loven har vært grunnlaget for lover og normer i landet, men har i de siste årene opplevd en oppmykning og liberalisering av visse regler, skikker og normer som påvirker samfunnslivet og dagliglivet i Qatar (Regjeringen, 2024). Qatar har forpliktet seg til å respektere menneskerettighetene gjennom internasjonale avtaler. Landet er også en del av organisasjoner som FN, og har undertegnet og ratifisert flere menneskerettighetsavtaler. Samtidig fortsetter det å være utfordringer og bekymringer når det gjelder respekt for menneskerettighetene i Qatar. Blant annet anses seksuelle relasjoner mellom personer av samme kjønn som forbudt i Qatar, det vil si at LHBT-personer risikerer å bli arrestert og siktet (Regjeringen, 2024).

Menneskerettighetene i en humanistisk tradisjon

I religiøse tradisjoner er menneskerettigheter et viktig begrep, men det har også en sterk betydning i vår vestlige humanistiske tradisjon (Heiene, m.fl., 2013, s. 22). Her er det vanlig å bruke begrepene menneskeverd, integritet og menneskets objektive verdighet som synonyme begreper. Når Immanuel Kant snakker om menneskets iboende verdighet, refererer han nettopp til menneskeverdet eller menneskets objektive verdighet (Heiene, m.fl., 2013, s. 22). Både i kantiansk betydning og i klassisk humanisme generelt, er menneskeverdet en verdi som er absolutt og uendelig og derfor ikke kan erstattes med noe annet (Heiene, m.fl., 2013, s.

22). Ideen om at menneskets objektive verdighet ikke kan graderes, innebærer at alle mennesker har den samme objektive verdigheten, det vil si menneskeverd, uavhengig av faktorer som etnisitet, kjønn, alder, helsetilstand, funksjonsnivå og kultur (Heiene, m.fl., 2013, s. 22).

Det er ulike syn om hvorvidt menneskeverdet og menneskerettighetene har sitt grunnlag i religiøse og/eller humanistiske prinsipper. (Heiene, m.fl., 2013, s. 23). Uansett kan både religiøse og ikke-religiøse livssyn kobles til ideen om menneskets verdighet for å motivere og støtte arbeidet med å fremme og forsvare menneskerettighetene (Heiene, m.fl., 2013, s. 23). Det er derfor viktig å være klar over at tanken om menneskeverdet i mange religiøse tradisjoner har spilt en viktig rolle som grunnlag for menneskerettighetene, og vært en bro mellom en sekulær og en religiøs fortolkning av menneskerettighetene (Heiene, m.fl., 2013, s. 23).

Den moderne vestlige tenkningen om menneskerettigheter er historisk sett tett knyttet til konseptet om naturlige rettigheter (Gule, 1991, s. 2). Dagens sekulariserte menneskerettigheter er forankret i ideen om at mennesket har visse rettigheter fordi det er menneske (Gule, 1991, s. 2). Den vestlige forståelsen av menneskerettigheter er grunnleggende antroposentrisk (mennesket i fokus), og konkretiseringen av disse rettighetene i ulike erklæringer og konstitusjoner har som mål å beskytte det som betraktes som grunnleggende rettigheter, primært for individet (Gule, 1991, s. 2-3). Disse rettighetene regnes som iboende og naturlige (Gule, 1991, s. 3). Fra FNs menneskerettighetserklæring av 1948, kan vi nevne retten til liv, frihet og sikkerhet, retten til lik behandling for loven, retten til eiendom og retten til deltakelse i styringen av samfunnet (Gule, 1991, s.3).

Naturretten - Thomas Aquinas

Oppfatningen av menneskerettighetene i Vesten har røtter i en generell tankegang om rettigheter (Gule, 1991, s. 6). Imidlertid er tanken om at individet har rettigheter relativt ny (Gule, 1991, s.6). Den vestlige rettighetstenkningen går tilbake til de første naturrettsoppfatningene i Hellas og tanken om likhet og viktighet som sentrale momenter (Gule, 1991, s. 6). Platon og Aristoteles fremmet ideen om likhet for loven - *isonomi*, like politiske rettigheter - *isokrati*, lik respekt for alle borgere - *isotimia*, like rettigheter - *isopolitica* og lik stemmerett - *isopsephia* (Gule, 1991, s. 6). I den romersk-kristne tradisjonen finner vi begrepene *Jus naturale* (naturlig lov) og *Lex Naturale* (Guds lov), der mennesket er

avhengig av Gud for rettigheter (Gule, 1991, s. 7). Kristendommen understreker mennesket som avhengig av Gud, og rettigheter anses som noe Han kan gi (Gule, 1991, s. 7). Thomas Aquinas bygget videre på *Lex Naturale*. Hans naturrettsystem tar utgangspunkt i at mennesket befinner seg i et dobbelt forhold, både til Gud og til medmennesket (Gule, 1991, s. 7). Aquinas hevder at mennesket har visse naturlige rettigheter overfor samfunnet, altså rettighetene som anses som iboende og naturlige (Gule, 1991, s. 13), og samfunnet har plikten i å overholde disse iboende og naturlige rettighetene overfor mennesket. Samtidig har mennesket også plikter overfor samfunnet og overfor Gud (Gule, 1991, s. 7). Dette innebærer blant annet å adlyde Guds vilje, og lovene som er etablert i samfunnet.

Skepsis til menneskerettighetene

Tradisjonelt sett har de fleste religiøse tradisjoner vært skeptiske eller hatt avvisende holdninger til menneskerettighetene (Heiene, m.fl., 2013, s. 21). Både den katolske kirke og flere protestantiske kirkesamfunn, har stilt seg kritisk til ideene fra opplysningstiden og den franske revolusjon om “frihet, likhet og brorskap” (Heiene, m.fl., 2013, s. 21). I tillegg har også de andre verdensreligionene vært skeptiske mot en positiv anerkjennelse av menneskerettighetene (Heiene, m.fl., 2013, s. 21). Hvorfor det er en slik skepsis, kan det skyldes flere årsaker til.

Den første årsaken kan forankres i et teologisk perspektiv. Menneskerettighetene kan stå i konflikt og utfordre religiøse verdier og prinsipper for enkelte trossamfunn. 3. mosebok, 20:13 i den norske oversettelsen av Bibelen lyder som følger: “Når en mann ligger med en annen mann slik en ligger med en kvinne, har begge gjort noe avskyelig. De skal dø. Deres eget blod kommer over dem” (3. Mosebok, 20:13, Bibel 2011). Dette verset tolkes av mange som en direkte fordømmelse av mannlige homoseksuelle handlinger, og skal straffes med døden. På denne måten utfordrer Artikkel 2 (Menneskerettighetserklæringen, 1948) i menneskerettighetserklæringen dette verset, som fastslår prinsippet om ikke-diskriminering uavhengig av blant annet legning.

Sure 98, vers 6 i Koranen lyder følgende: “Og det ble kun påbudt dem å tilbe Allah i hengiven lydighet mot Ham (alene), og å vende seg mot Ham (alene) - og å holde bønn (regelmessig) og gi Zakat. Og dette er den varige religionen” (Al-Bajjinah, 98:6, Koranen 2024). Vers 7 som følger etter, lyder følgende: “Sannelig, de som er vantro av Skriftens folk og avgudsdyrkerne, skal være i Helvetes ild, og forblir i den (i lang tid) - disse er de verste

skapninger” (Al-Bajjinah, 98:7, Koranen 2024). Noen tolker disse versene som å understreke at Islam er den eneste sanne religionen, at andre religioner bør avvises, og at straff påføres til de som ikke aksepterer Islam. På denne måten utfordrer Artikkel 18 (Menneskerettighetserklæringen, 1948) i menneskerettighetserklæringen dette verset, som omfatter prinsippet om religionsfrihet.

Et annet eksempel er handlinger som anses som blasfemiske, det vil si dersom noen i ord eller handling offentlig forhåner, eller på en krenkende og sårende måte uttrykker forakt og mangel på respekt for religiøse trossannheter (Lovdata, 2012). Artikkel 19 i FNs verdenserklæring om menneskerettigheter inkluderer at “enhver har rett til menings- ytringsfrihet” (Menneskerettighetserklæringen, 1948), som gir individer retten til å uttrykke sine meninger fritt. Imidlertid kan lover som kriminaliserer blasfemi begrense denne retten, og dermed utfordre prinsippet om ytringsfrihet. Et ekstremt eksempel er terrorangrepet på det franske satiremagasinet Charlie Hebdo i Paris i 2015, som ble utført av to islamistiske ekstremister som reagerte på avisens publisering av karikatutegninger av profeten Muhammed (Stoa, 2021). På samme måte kan vi finne eksempler som berører andre utfordringer, slik som tanken om abort, reproduktivitet eller likestilling mellom kjønn.

Oppsummering

Til nå har jeg vist hvordan ulike tilnærminger til menneskerettigheten kan tolkes i lys av både kristendommen, islam og livssynshumanisme. Alle livssynene representerer mange likhetstrekk og et felles grunnlag, slik som respekt for menneskeverd, rettferdighet og frihet. Samtidig kan det være vesentlige forskjeller i hvordan disse verdiene tolkes, vektlegges og implementeres i ulike religiøse og kulturelle kontekster.

4. Metode

Jeg vil utføre en kvalitativ innholdsanalyse av religiøse konfrontasjoner rapportert i nyhetsmedier knyttet til verdensmesterskapet i Qatar. Formålet er å sammenligne fremstillingen av nyhetssaker som omhandler kulturelle og religiøse konfrontasjoner knyttet til verdensmesterskapet, og se hvordan vinklingen mellom medieplattformene varierer. Jeg vil ta utgangspunkt i to norske medieplattformer (Aftenposten og Nettavisen), og sammenlikne hovedsakelig med den arabiske medieplattformen *Al Jazeera*. Jeg vil likevel trekke inn en

annen arabisk nyhetsside, *Doha News*, for å få et mer bredere og mangfoldig perspektiv på hvordan forskjellige medieplattformer i Qatar dekker og tolker. Som jeg nevnte innledningsvis, vil LHBT og kvinneundertrykkelse være aktuelle temaer jeg graver etter i mediedekningen, som også har blitt fremhevet som bekymringsfulle temaer i forbindelse med arrangementet.

Jeg vil også samle inn meningsytringer rundt problemstillingen, slik som kronikker, blant annet. Hensikten er å belyse ulike aspekter av ytringer som er i media. Derfor er det viktig å behandle dem som ytringer, ikke som sannhet. Poenget er at ytringen er der, ikke at den nødvendigvis er troverdig.

Selve fremgangen i metoden består av følgende trinn. I første periode har jeg samlet inn nyhetsartikler som omhandler religiøse temaer eller hendelser, med fokus på LHBT og kvinneundertrykkelse knyttet til verdensmesterskapet. Jeg har deretter lest nøye gjennom nyhetsartiklene for å forstå hva de handler om og hvilke temaer de tar opp, slik at jeg kan identifisere hvilke koder og forskningsspørsmål som skal være relevante for de ulike artiklene. Etter å ha lest og forstått artiklene, kan jeg begynne å analysere hvordan de presenteres i de ulike mediene. Dette gjør jeg gjennom å knytte nyhetsartiklene til relevante teorier som jeg har presentert tidligere i oppgaven, og koder, samt forskningsspørsmål.

Koder og forskningsspørsmål

Koding av materialet i denne kvalitative innholdsanalysen, innebærer at jeg systematisk skal identifisere og kategorisere meningsfulle mønstre og temaer fra datamaterialet. Datamaterialet mitt består av nyhetsartikler, intervjuer fra nyhetsartikler, og kronikker.

Kodeskjemaet består av fire kategorier. Kategori 1 er *tone og perspektiv*. Hvordan er tonen i dekningen, er den positiv, negativ eller nøytral? Hvilke perspektiv tar mediene, er det fokus på sportens betydning, økonomiske aspekter, eller kontroversielle temaer? Kategori 2 er *politisk innflytelse*. Er det forskjeller i hvordan VM blir presentert basert på politiske interesser, og hvordan påvirker politiske interesser dekningen i den norske og qatarske media? Kategori 3 er omfanget av *menneskerettigheter*. Hvordan behandler mediene spørsmål om menneskerettigheter i forbindelse med VM, og er det forskjeller i hvordan den norske og

qatarske media rapporterer om dette temaet? Kategori 4 er *kulturelle perspektiver*. Hvordan rapporterer dekningen kulturelle forskjeller og likheter på de ulike medieplattformene, og er det ulike tolkninger av hendelser basert på kulturelle kontekster?

Basert på de fire kategoriene, vil hver kategori ha et sett med koder som jeg vil bruke til å kode nyhetsartiklene. Jeg angir hver kode et tall ut ifra hvilken kategori den tilhører, samt underordnet tema. Disse kodene vil bli tildelt underveis i analysen der jeg identifiserer sammenhengen mellom innholdet og kodene. Kodeskejmaet ser slik ut:

1. Tone og perspektiv:

(1.1) - Artikler som gir en positiv omtale av VM i Qatar

(1.2) - Artikler som gir en nøytral omtale av VM i Qatar

(1.3) - Artikler som gir en negativ omtale av VM i Qatar

2. Politisk innflytelse:

(2.1) - Stor politisk innflytelse

(2.2) - Moderat politisk innflytelse

(2.3) - Liten politisk innflytelse

3. Omfanget av menneskerettigheter:

(3.1) - Omfattende dekning av menneskerettigheter

(3.2) - Moderat dekning av menneskerettigheter

(3.3) - Begrenset dekning av menneskerettigheter

4. Kulturelle perspektiver:

(4.1) - Inkluderer kulturelle perspektiver

(4.2) - Begrenset inkludering av kulturelle perspektiver

(4.3) - Mangler kulturelle perspektiver

Utvalg

Al Jazeera

Al Jazeera er en uavhengig nyhetskanal som er delvis finansiert av den qatarske regjeringen, og er også den første uavhengige nyhetskanalen i den arabiske verden. Medieplattformen ble grunnlagt i Qatar den 1. november 1996, og har i dag hovedkvarter i Doha. Den er kjent for å være en av de største medieplattformene i Midtøsten, men har i senere tid vokst til å bli en av de største og mest innflytelsesrike medieplattformene i verden (Al Jazeera, u. å.). Jeg har valgt å inkludere Al Jazeera som en stor del av mitt litteratursøk da den representerer en pålitelig og bred kilde av nyheter innenfor mitt forskningsfelt. Ifølge medieplattformens nettside, presenterer de upartisk dybdejournalistikk og nyheter for leserne, og har nettopp av den grunn mottatt internasjonal anerkjennelse og priser for det (Al Jazeera, u. å.). I tillegg til sin relevans og tilgjengelighet av informasjon, gir Al Jazeera også et mangfold av perspektiver og synspunkter gjennom sine innlegg. Dermed er det mulig å finne aktuelle temaer som er direkte knyttet til problemstillingen min.

I kapittelet *Al Jazeera: The most Feared News Network* fra Shibley Telhamis bok, *The World Through Arab Eyes* (Telhami, 2013), forteller Telhami om hvordan Al Jazeera har oppnådd status som en av de mest innflytelsesrike nettsidene i Midtøsten, og hvorfor de har mottatt slik kritikk og motstand. En av årsakene er nemlig dens kontroversielle eller provoserende reportasjer av visse temaer for publikum og landets regjering (Telhami, 2013). Dette omfatter blant annet LHBT-relaterte temaer. Gjennom grundig forskning har jeg undersøkt hvordan Al Jazeera, sammenliknet med andre medieplattformer i Qatar, adresserer dette temaet i større grad. Spørsmålet er om de er like upartisk som de selv hevder, og står for et mangfold av perspektiver og synspunkter?

Doha News

Doha News er en uavhengig nettavis som er basert i Qatar og lansert i mars 2009 av de to amerikanske journalistene, Shabina Khatri og Omar Chatriwala (Grimm, 2015). Avisen har mottatt en del kritikk for å dekke kontroversielle temaer i landet, slik som arbeidsforholdene til migrantarbeidere (Adami, 2022), men også LHBT-ssamfunnet og kvinnesynet i Qatar. Doha News har publisert flere artikler som kritiserer regjeringen (Brannagan og Reiche, 2022, s. 138). En artikkel som fikk særlig stor oppslutning er “Qatar has come too far to give in to pressure from business community”, der avisen kritiserte bedriftseiere i Qatar som har vært i stand til å samle enorme fortjenester gjennom utnyttelse av migrantarbeidere (Doha News, 2021). På den måten bidrar Doha News til å gi leserne et bredere bilde av situasjonen i landet.

Ved å inkludere innhold fra avisen i avhandlingen min, gir det også oppgaven min et bredere omfang av hvordan nyheter fremstilles i Qatar.

Aftenposten

Aftenposten er en norsk riksdekkende dagsavis i Oslo, og er også Norges største avis målt i papiropplag med rundt 755 000 lesere av avisen (papir og nettavis) per 2019 (Jor, 2019). Nettavisen *Aftenposten.no* passerte 130 000 digitale abonnenter i 2020 (Simonsen, 2020) Avisen får stadig flere brukere i digitale kanaler, og opprettholder posisjonen som Norges største abonnementsavis målt i omsetning (Schibsted, 2023).

Nettavisen

Nettavisen er en annen norsk avis, og den første norske dagsavisen som kun publiseres på nett (Pettersen, 2024). Ifølge Medietall.no (2023) er gjennomsnittlig daglig lesertall 562 098. Nettavisen har forpliktet seg til den såkalte *åpenhetsloven* som trådte i kraft 1. juli 2022, til å være åpne om hvordan deres virksomhet påvirker menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold (Åpenhetsloven, 2021). Lovens formål er å fremme virksomheters respekt for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold, og sikre allmennheten tilgang til informasjon om virksomheters arbeid knyttet til disse forholdene (Åpenhetsloven, 2021). Nettavisens forpliktelse til denne loven indikerer at de tar menneskerettighetene på alvor, og at de ønsker å drive sin virksomhet i tråd med internasjonale standarder for menneskerettighetene.

Bakgrunn for valg av metode

Som jeg nevnte i kapittel tre har menneskerettighetene stor betydning i vestlige samfunn, og brudd på disse rettighetene får betydelig oppmerksomhet i det norske medielandskapet. Fotball-VM i Qatar har vært et kontroversielt arrangement, og vil derfor være godt dokumentert og være stor tilgjengelighet av kilder om brudd på menneskerettighetene. Det tillater derfor en grundig forskning om temaet. Samtidig vil det være interessant å undersøke hvor store forskjellene i mediedekningen er, sammenlignet med det qatarske samfunnet. Metodevalget har derfor en del likheter med *valg av problemstilling* til denne oppgaven, nemlig min nysgjerrighet rundt kultur- og religionsforskjeller som eksisterer på tvers av land. Til sist, vil denne type metode hjelpe meg å være i stand til å identifisere mønstre, forskjeller

og likheter i hvordan menneskerettighetsbrudd blir presentert, noe som vil bidra til å styrke mine konklusjoner og gi et mer nyansert bilde av problemstillingen.

Kritisk innvending

Metodevalget reiser noen potensielle kritiske innvendinger. Selv om Al-Jazeera og Doha News hevder å være upartiske og kritiske nyhetskilder, er det viktig å være klar over at det kan være begrensninger i synligheten eller tilgang til viss type informasjon. Kritikken av Qatar kan for eksempel ikke være like åpenlyst tilgjengelig eller tillatt i qatarsk medielandskap.

På en annen side er ikke alle mediekanaler like nøytrale når det gjelder å formidle informasjon (Lundby, 2018, s. 57). Dette gjelder også for norske medier, som kan påvirkes av en viss grad av bias og agenda-setting. Det er viktig å være oppmerksom på hvilke faktorer som kan påvirke deknningen av saker om menneskerettighetsbrudd knyttet til VM i 2022. Som flere studier har vist, har politiske eliter og andre mektige aktører i samfunnet vanligvis enklere tilgang til nyhetsmediene sammenlignet med andre (Lundby, 2018, s. 58). Disse maktforholdene kan forklare hvorfor “mainstream-mediene” i Europa ofte støtter de “mainstream” politiske partiene (Lundby, 2018, s. 58-59). På denne måten har de også større mulighet til å forme agendaen ved å fremme visse saker og perspektiver som er i deres interesse - for eksempel viktigheten av menneskerettighetene. Videre i denne oppgaven vil jeg ikke gå særlig dypere i medialiseringsteorier, men jeg vil likevel vise til flere anerkjente forskere på dette feltet, inkludert Lundby & Repstad (2018), Sunstein i Karlsen (2007), og andre.

Samtidig kan det være kritikkverdigg å kun ta for seg to ulike nyhetssider fra hver side av saken. To enkeltstående nyhetssider kan ikke representere hele det norske eller qatarske medielandskapet, og kan derfor i den grad gi begrenset dybde i analysen. Utvalget av nyhetsartikler ble gjort gjennom en tilfeldig søkeprosess på internett, med søkeord relatert til menneskerettighetsbrudd knyttet til fotball-VM i Qatar, i både norske og qatarske medier. Utvalgsriteriene måtte også ha relevans for LHBT eller kjønn. Det er viktig å være klar over at dette utvalget ikke nødvendigvis representerer det totale spekteret av nyhetsdekning om temaet.

5. Ethiske overveielser

Forskningsprosjektet er ikke meldt inn til Norsk senter for forskningsdata (NSD), da jeg ikke skal behandle personopplysninger, eller samle inn data utenfor det som er tilgjengelig offentlig på nettet. Likevel har jeg tatt i betraktning visse etiske hensyn i mitt arbeid. Ifølge den internasjonale forskningsetiske komite for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH), skal all forskning bygge på god henvisningsskikk (NESH, 2023, s. 14). Jeg som forsker skal gi nøyaktige henvisninger til alle kilder jeg bruker, dette gjelder også ved gjenbruk av tekst fra egne publikasjoner og ved bruk av kilder som ikke er vitenskapelige (NESH, 2023, s. 14). Anerkjennelse av andres arbeid er viktig for å opprettholde en kollegial kultur, og det er en forutsetning for etterprøvbarhet og kritikk (NESH, 2023, s. 14). Dette er nødvendig for å kunne etterprøve påstander og argumenter (NESH, 2023, s. 14). Oppgaven er videre mitt eget arbeid i samråd med min veileder Levi Geir Eidhamar.

I og med at oppgaven i stor grad går ut på at jeg forsker på ulike kulturelle grupper, er det viktig å opparbeide seg kunnskap om og respektere den lokale konteksten og de sosiale forholdene der gruppen befinner seg (NESH, 2023, s. 29). Forståelse av kulturforskjellers betydning bør veie tungt i forskningen, samtidig innebærer det ikke nødvendigvis å akseptere kulturelle praksiser (NESH, 2023, s. 29). Kultur forstås her i bred forstand og omfatter også subkulturer, religiøse grupper og minoriteter, enten de er svakstilte eller ikke (NESH, 2023, s. 30). Gjennom mine 5 år som religionsstudent på universitetet har jeg tilegnet meg en inngående forståelse av den dype betydningen religiøs tro har for mange, samtidig som det har bidratt til å utvikle en empatisk forståelse for menneskers følelser og opplevelser knyttet til religion. Det gir meg grunnlag for en høy grad av respekt og forståelse overfor andre, samtidig som jeg forblir kritisk og reflekterende i forhold til dobbeltmoralen og naiviteten jeg ser hos meg selv - slik jeg nevnte innledningsvis i kapittel 1 under *Bakgrunn for valg av tema og problemstilling*.

NESH sine etiske retningslinjer har en særegen rolle i oppgaven min, idet de fremhever at i tilfeller der kulturelle praksiser åpenbart står i strid med de grunnleggende menneskerettighetene og internasjonale juridiske forpliktelser, bør hensynet til disse grunnleggende verdiene veie tyngre enn hensynet til respekt og anerkjennelse av kulturelle verdier (NESH, 2023, s. 30). Ikke bare er dette selvmotsigende i forhold til NESHs

forskningsetikk og prinsipp: C:32. *Respekt for kulturelle forskjeller* (NESH, 2023, s. 29), men den kan i høyest grad kritiseres i forhold til prinsippet om kulturell relativisme, som innebærer at man ser på kulturer som relative, og at de bare kan forstås ut fra seg selv (Eriksen og Sajjad, 2020, s. 48). Dette innebærer at man har forståelse og respekt for mangfoldet av kulturer som eksisterer der ute (Eriksen og Sajjad, 2020, s. 48), uavhengig av om de er i strid med internasjonale menneskerettigheter.

På den andre siden, når visse handlinger har en så destruktiv virkning og går på bekostning av menneskelig velferd, er det avgjørende å prioritere grunnleggende menneskerettigheter - noe jeg i høyest grad ser meg enig i. Imidlertid er det viktig å erkjenne at det finnes tilfeller der balansen mellom disse verdiene kan være mer nyansert og åpen for debatt. Derfor er det viktig å vurdere ut ifra kontekst, konsekvenser og alternative løsninger i disse gråsonene. Jeg vurderer derfor dette prinsippet med et kritisk blikk i min oppgave. Gjennom grundig refleksjon og analyse vil jeg forhåpentligvis komme nærmere en forståelse av hvordan jeg kan balansere ulike hensyn på en etisk måte.

Min posisjon

I og med at avhandlingen er en vitenskapelig oppgave, vil jeg innta en *faglig posisjon* i denne avhandlingen. På det personlige plan er jeg tilknyttet det norske samfunnet, og identifiserer meg ikke som muslim. Derfor er det viktig å reflektere over min rolle som norsk, og hvordan det kan påvirke min forståelse av medias fremstilling av nyhetssaker. Blant annet har jeg direkte kjennskap og personlige erfaringer til de sosiale normene, verdiene og praksisene til samfunnet. Dette er særlig verdifullt når jeg tolker data og analyserer funn. Når det gjelder faglig tilnærming, er idealet å være så lite påvirket som mulig, slik at min personlige bakgrunn ikke skal ha innvirkning på oppgaven. Målet er å være faglig objektiv og nøytral, uten å bli partisk. Ideelt sett ønsker jeg at oppgaven skal være basert på ren faglig vurdering, uten påvirkning av mine personlige overbevisninger. Det er viktig for meg å opprettholde faglig nøytralitet og sikre at min personlige bakgrunn ikke påvirker tolkningene i oppgaven. Likevel er det uunngåelig å være helt upåvirket. Min personlige tilnærming kan likevel være utfordrende for å opprettholde fullstendig objektivitet og nøytralitet i mine analyser. I og med at jeg har identifisert en dobbeltmoral og naivitet hos meg selv, inntar jeg en posisjon som kritisk forsker. Min personlige tilnærming kan likevel være med å forme oppgaven, men målet er at jeg i høyest mulig grad har en faglig tilnærming.

6. Analyse

I dette kapittelet vil jeg utføre en grundig analyse av dataene som er samlet inn, presentere funn og tolke resultatene. Selve analysen, presentasjonen og fortolkningen av data, samt diskusjon og kritikk vil bli gjennomført i en integrert tilnærming, der hver del vil utfylle de andre. Jeg vil først presentere en detaljert analyse av den samlede data, deretter vil jeg presentere funn og avslutningsvis vil jeg tolke disse funnene i lys av problemstillingen og underproblemstillingene. Denne strukturen vil gi en helhetlig forståelse av resultatene.

Ved hjelp av kodeskjemaet som jeg presenterte i metode-kapittelet, vil jeg utføre en analyse av dataene ved å se på ulike mønstre, trender og sammenhenger mellom de forskjellige kodene, og analysere og sammenlikne artikler som faller under samme eller liknende tema og kategori. Jeg vil som sagt legge vekt på flere faktorer, slik som *tone og perspektiv*. Hvordan er tonen i deknningen, er den positiv, negativ eller nøytral? Hvilke perspektiv tar mediene, er det fokus på sportens betydning, økonomiske aspekter, eller kontroversielle temaer? Neste faktor er *politisk innflytelse*. Er det forskjeller i hvordan VM blir presentert basert på politiske interesser, og hvordan påvirker politiske interesser deknningen i den norske og qatarske media? Tredje faktor er omfanget av *menneskerettigheter*. Hvordan behandler mediene spørsmål om menneskerettigheter i forbindelse med VM, og er det forskjeller i hvordan den norske og qatarske media rapporterer om dette temaet? Siste faktor er *kulturelle perspektiver*. Hvordan rapporterer deknningen kulturelle forskjeller og likheter på de ulike medieplattformene, og er det ulike tolkninger av hendelser basert på kulturelle kontekster?

Artikkel 1

Har kåret "årets tale" i Norge for første gang. Fotballpresidenten Lise Klaveness stakk av med seieren (Sariyar, 2023).

Første nyhetsartikkel jeg vil tolke og analysere er fra *Aftenposten*, og omhandler Lise Klaveness tale mot FIFA og VM i Qatar (Sariyar, 2023). Lise Klaveness er president i Norges Fotballforbund og en tidligere norsk fotballspiller (Holm, 2023). I mars 2022 ble Klaveness tildelt rettssikkerhetsprisen for sin tale under FIFA-kongressen i Doha (Holm, 2023), det samme året der hun kritiserte FIFA-systemet for etiske standarder, og beslutningen om å

tildele VM til det autoritære regimet i Qatar (Sariyar, 2023). Klaveness kritiserte hovedsakelig bekymringer knyttet til migrantarbeidernes arbeidsforhold, begrensninger på ytringsfriheten og andre menneskerettighetsbrudd i forbindelse med VM i Qatar (Sariyar, 2023).

Nyhetsartikkelen er publisert 20.11.2023, og skrevet av journalist Rumeysa Sariyar til Aftenposten.

Tone og perspektiv

Jeg vil starte med å analysere overskriften til nyhetsartikkelen, som lyder følgende; “Har kåret “årets tale” i Norge for første gang” (Sariyar, 2023). Fotballpresidenten Lise Klaveness stakk av med seieren. En overskrift har en kraftig innvirkning på leserens opplevelse og engasjement, og er ofte det første som fanger vår oppmerksomhet. Her er språket preget av et sterkt og følelseladd ordvalg som appellerer til leserens engasjement og empati for Klaveness. Slike sterke ordvalg overbeviser oss som lesere om alvor og viktigheten av menneskerettigheter i fotballen (3.1). Overskriften er i stor grad preget av suksess - i den forstand at den rapporterer om en prestasjon eller resultat som bidrar positivt til samfunnet - i denne sammenheng er det å adressere brudd på menneskerettigheter, den manglende inkluderingen av seksuelle minoriteter og de negative holdningene til kvinnefotball (Sariyar, 2023). Underoverskriftene er også preget av positivt ladede ord; “Hyllet”, og “Råd til neste generasjon”. Slikt preg på artikkelen bidrar til å inspirere, motivere og gi håp til leserne da talen hennes motiverer og bærer preg av håp unge jenters karrieremuligheter, samt hennes tidligere karriere i seg selv, som tidligere profesjonell fotballspiller, jurist og nåværende president i Norges fotballforbund (Holm, 2023).

Hoveddelen av nyhetsartikkelen inneholder en beskrivelse fra juryen som kåret talen til den beste i perioden 2022 til 1. november 2023 (Sariyar, 2023). Juryens begrunnelse er preget av mye anerkjennelse og ros. Juryen beskriver talen som “klar, sterk og modig”, og at den “kan inspirere andre til å være sterke og modige” (Sariyar, 2023). Videre inneholder artikkelen kommentarer fra Aftenpostens kommentator som roser og hyller Klaveness, der han beskriver talen som “et viktig øyeblikk”. Videre skriver han at “Klaveness er modig... og slik vil hun dytte fotballen i riktig retning” (Sariyar, 2023). Flere fra juryen omtaler også talen som modig og med et klart budskap: “talen er gjennomarbeidet, velkomponert og med levende språklige bilder” (Sariyar, 2023).

Lenger ned i artikkelen foreligger det en tekstboks med fakta om juryen. Her er fem jurymedlemmer beskrevet ut fra juryens erfaring og kvalifikasjoner. To eksempler er; “Jens E. Kjeldsen er professor i retorikk ved Universitetet i Bergen. Grunnlegger av prisen” (Sariyar, 2023). “Simon Stjern er tidligere strategisk direktør i Bleed, tidligere taleskriver i Kulturdepartementet og nå taleskriver i Helse- og omsorgsdepartementet” (Sariyar, 2023). Denne informasjonen bidrar til å styrke vår oppfatning av artikkelens troverdighet og tillit til informasjon som presenteres.

Nyhetsartikkelen inneholder to bilder og en videosnutt av hele talen til Lise Klaveness. Forsidebildet består av Klaveness på talerstolen under FIFA-kongressen i Doha i mars 2022, og har et nøytralt preg over seg. Det andre bildet er av Klaveness som er fremhevet i søkelyset som ikke klappet da Gianni Infantino ble gjenvalgt som FIFA-president, og har et preg av opprør mot FIFA.

Politisk innflytelse

Massemedia står for en stor del av våre daglige kilder til informasjon og meningsytringer (St.meld. nr. 17 (2004-2005), s.1). Media spiller en viktig rolle i å forme offentlige meninger, både når det gjelder dagsordensetting, meningsdannelse og influere politiske beslutninger (St.meld. nr. 17 (2004-2005), s.1). Begrepet “agendasetting” er sentralt innen medieforskning, og understreker den betydelige makten mediene har ikke bare i å velge hvilke saker som skal dekkes, men også hvordan de skal vinkle dem (Allern, 2001, s. 13). Agendasetting understreker dermed medias makt i å påvirke publikums oppfatning og prioriteringer (Allern, 2001, s. 13). Det kan også bidra til å forme hvordan folk tenker om politiske spørsmål og meninger.

I denne artikkelen frontes Klaveness tale som “klar, sterk og modig”, og bekymringer knyttet til migrantarbeidernes arbeidsforhold, begrensninger på ytringsfriheten og andre menneskerettighetsbrudd blir adressert, og dermed ansett som viktig. En positiv fremstilling av visse saker i media kan indikere at samfunnet generelt aksepterer eller støtter de verdiene eller ideene som sakene representerer. Å fremme menneskerettigheter og demokratiprinsipper ligger i kjernen av norsk politikk (2.1) (Regjeringen, u.å.). Norge er blant statene i verden som i størst grad respekterer og sikrer menneskerettighetene (NIM, 2024), og flere menneskerettigheter er også nedfelt i Grunnloven og i norsk lovgivning direkte (NIM, 2024). Grunnloven er den fremste rettskilden i det norske rettssystemet, og har ved motstrid forrang

over all annen lov (NIM, 2024). Norge, sammen med de andre skandinaviske landene Danmark og Sverige, er kjent for å være velferdsstater bygget på prinsipper om sosial rettferdighet, og en generell oppfatning av liberal åpenhet (Lundby og Repstad, 2018, s. 13). Likestilling mellom kjønnene er en fundamental verdi, og konflikter som oppstår rundt slike tema, håndteres vanligvis i åpen offentlig debatt (Lundby og Repstad, 2018, s. 13). Vi kan derfor tydelig si at menneskerettighetene anses som viktige verdier og prinsipper i det norske samfunnet (4.1).

Den Qatarske stat bygger derimot sitt styringssystem og politikk på islamsk tro (Sharia), og henter sine primære kilder fra Koranen (Qatar OFW, u. å.). Fordi Sharia-loven er grunnlagt på Guds egne lover, vil et islamsk styresett økonomisk og sosialt være klart overlegent i forhold til alle andre ideologier (Rian og Eidhamar, 1999, s. 204). I og med at Qatar har et lovverk som kriminaliserer homofili, samt kulturelle og religiøse normer som i mindre grad er aksepterende overfor LHBT-samfunnet, er det dermed naturlig at det ikke vil få like stor plass i media, og en potensiell årsak til at qatarske medier ikke gir en rettferdig og omfattende dekning av temaet.

Oppsummering

Innholdet i første nyhetsartikkel avslører at det foreligger en urettferdighet i samfunnet og at hun er modig og sterk som vil dytte fotballen i riktig retning. Det ligger derfor en eksplisitt tolkning av et korrumpert system, og en oppfordring til at en endring må skje hos FIFA og Qatar i artikkelen (1.3).

Har kåret «årets tale» i Norge for første gang. Fotballpresident Lise Klaveness stakk av med seieren.

Lytt til saken • 2 minutter

1x

Som nyvalgt fotballpresident langet hun ut mot Fifa og VM i Qatar. Halvannet år senere hylles talen med pris.

Figur 7. Forside av *artikkel 1*. Skjermdump fra Aftenposten (Sariyar, 2023).

<https://www.aftenposten.no/kultur/i/GM7vgJ/har-kaaret-aarets-tale-i-norge-for-foerste-gang-fotballpresident-lise-klaveness-stakk-av-med-seieren>

Figur 8. Lise Klaveness klappet ikke da Gianni Infantino ble gjenvalgt som Fifa-president (Sariyar, 2023). Skjermdump fra Aftenposten (Sariyar, 2023).

<https://www.aftenposten.no/kultur/i/GM7vgJ/har-kaaret-aarets-tale-i-norge-for-foerste-gang-fotballpresident-lise-klaveness-stakk-av-med-seieren>

Artikkel 2

What happened at the 72nd FIFA Congress in Qatar? (Al Jazeera, 2022)

Neste nyhetsartikkel er fra den qatarske medieplattformen *Al Jazeera*, og vil også ha et fokus på Lise Klaveness tale til FIFA og VM i Qatar. Artikkelen er publisert uten oppgitt forfatternavn og vil derfor bli kreditert til avisen som helhet. *Al Jazeera* omtaler ikke direkte Klaveness tale i noen konkrete artikler, men ved hjelp av søkemotoren i menyen på nettsiden, lar det deg søke etter relevante nyheter ved å inkludere navnet på personen du er interessert i å finne. Dermed fant jeg fram til nyhetsartikkelen: *What happened at the 72nd FIFA Congress in Qatar? (Al Jazeera, 2022)*. Kodene jeg tildeler til denne artikkelen er

I og med at *Al Jazeera* er et stort internasjonalt medieselskap, og anerkjent for å tilby alternative perspektiver og stemmer i nyhetsdekningen, samt å utfordre tradisjonelle medier og politiske narrativer (*Al Jazeera*, u.å.), ikke har noen konkrete artikler med Lise Klaveness i fokus, kan indikere mot flere faktorer. Den første faktoren kan være at det aktuelle temaet anses som mindre relevant eller interessant for deres lesere, og derfor nedprioritert i forhold til andre saker. Den andre faktoren kan være basert på politisk eller ideologisk bias. Ved at mediehuset velger å ikke dekke visse temaer på grunn av politiske eller ideologiske hensyn, unngår de dermed å gi oppmerksomhet til visse saker eller perspektiver, som i dette tilfelle er manglende inkludering av seksuelle minoriteter (LHBT-samfunnet), og de negative holdningene til kvinnefotball. I slutten av analysen av denne nyhetsartikkelen vil jeg drøfte dette synspunktet i lys av det teoretiske rammeverket *Confirmation bias*.

Overskriften til nyhetsartikkelen lyder følgende; “What happened at the 72nd FIFA Congress in Qatar?” (*Al Jazeera*, 2022). Jeg tolker overskriften i større grad som nøytral. Første underoverskrift; “Qatars human rights record” (*Al Jazeera*, 2022), adresserer nemlig spørsmål og bekymringer rundt Qatars behandling av arbeidsmigranter. Videre i artikkelen, etter første underoverskrift, dedikeres et eget avsnitt om Lise Klaveness:

Norwegian Football Federation President Lise Klaveness took to the stage during the Congress and termed the awarding of the tournament to Qatar in 2010 “unacceptable”. (Al Jazeera, 2022).

Lise Klaveness tale som varer i underkant av 6 minutter, komprimeres til en setning. I og med at innholdet i nyhetsartikkelen i liten grad vies om Klaveness, tolker jeg derfor bruken av anførselstegn *ikke* som betoning eller vektlegging av ordet *unacceptable*, men heller at det brukes med en viss grad av sarkasme eller ironi. Dette kan indikere at redaktøren av artikkelen er skeptisk til bruken av det aktuelle ordet.

Videre i artikkelen er det fokus på flere positive sider ved tildelingen av VM til Qatar (1.1):

Meanwhile, FIFA President Gianni Infantino pointed to “the changes that have happened in this country” as a positive sign towards Qatar being awarded the World Cup (Al Jazeera, 2022).

Hassan al-Thawadi, chief of Qatars World Cup organising committee, said labour reforms achieved by Qatar have been “historical” and the event would leave “truly transformational social, human, economic and environmental legacies” (Al Jazeera, 2022).

Disse to avsnittene kan virke som et motsvar mot Lise Klaveness kritikk av VM og Qatar, og som argumenter for å forsvare de menneskerettslige bruddene. Ved å legge vekt på de positive sidene av VM, i motsetning til de negative, kan det indikere at kanalen bevisst velger å styre publikums oppmerksomhet vekk fra kontroversielle saker som kan svekke landets omdømme. Om det skyldes avisens økonomiske, ideologiske eller politiske interesser, kan diskuteres (2.2). Uansett årsak, underminerer det prinsippene om objektivitet til Al Jazeera. Lise Klaveness tale belyses ikke videre i artikkelen, på lik linje med menneskerettighetsbrudd.

Artikkelen tar videre for seg Russlands tilstedeværelse på FIFA-kongressen, til tross for utestengelsen fra mesterskapet som følge av invasjonen av Ukraina (Al Jazeera, 2022), samt kommentarer i form av tekst og video, rundt den krigsherjede situasjonen.

Når det gjelder bildebruk, er artikkelens forsidebilde av en smilende FIFA-president, Gianni Infantino. Blar man lenger ned kommer vi til artikkelens andre bilde av Hassan al-Thawadi, sjef for Qatars VM-organisasjonskomité på talerstolen under FIFA-kongressen i Doha i 2022. Det tredje bildet er et overordnet bilde av FIFA-kongressen i Doha. Det fjerde bildet er av Ukrainas fotballforbunds president Andriy Pavelko i en forhåndsinnspilt videomelding fra Kyiv. Vi ser nemlig ingen bilder/videosnutt av Lise Klaveness eller talen hennes, vel og merke.

What happened at the 72nd FIFA Congress in Qatar?

Human rights, the Russia-Ukraine war and biennial World Cup plans are some of the issues that surfaced in Doha.

Thursday's Congress, where FIFA President Gianni Infantino gave an address, was the first in-person annual event of football's world governing body since 2019 due to the coronavirus pandemic [Showkat Shafi/Al Jazeera]

Figur 9. Forside av *artikkel 2*. Skjermdump hentet fra Al Jazeera (2022).

<https://www.aljazeera.com/sports/2022/3/31/what-happened-at-the-72nd-fifa-congress-in-qatar>

Hassan al-Thawadi, chief of Qatar's World Cup organising committee, who said labour reforms achieved by Qatar have been 'historical' [Showkat Shafi/Al Jazeera]

Figur 10. Hassan al-Thawadi, sjef for Qatars VM-organisasjonskomité på talerstolen under FIFA-kongressen i Doha i 2022. Skjermdump hentet fra Al Jazeera (2022).

<https://www.aljazeera.com/sports/2022/3/31/what-happened-at-the-72nd-fifa-congress-in-qatar>

Ytre likheter og ulikheter

Som jeg nevnte innledningsvis i analysen, inneholder både *artikkel 1* og *artikkel 2* noe innhold om Lise Klaveness' tale. Talen adresserer bekymringer knyttet til migrantarbeidernes arbeidsforhold, begrensninger på ytringsfriheten og andre menneskerettighetsbrudd i forbindelse med VM i Qatar. I begge artiklene ser vi at migrantarbeidernes arbeidsforhold blir kritisert, mens begrensninger på ytringsfriheten for minoriteter og kvinner, blir derimot ikke nevnt i *artikkel 2* (3.3).

Flere forskjeller mellom artiklene er omfanget av Lise Klaveness og talen i seg selv - noe som er forståelig - i og med at hun er norsk og naturligvis vil få mer plass i den norske media.

Andre ulikheter er vektleggingen av de positive sidene og fordelene ved å arrangere et VM i *artikkel 2*, sammenliknet med *artikkel 1* - som også er forståelig i og med at avisen er delvis finansiert av den qatarske regjeringen (Al Jazeera, u.å.). En annen ulikhet er også vektleggingen av Russland-Ukraina-konflikten som ble adressert i *artikkel 2*, mens den fikk ingen plass i *artikkel 1*.

Confirmation bias

Videre vil jeg presentere artikkel 2 i lys av det teoretiske rammeverket *Confirmation bias* med sikte på å bidra til en bedre forståelse av sammenhengen med Al Jazeeraas manglende dekning av visse temaer som kan skyldes politiske eller ideologiske hensyn. Teorien refererer til den menneskelige tendens til å absorbere informasjon på en måte som bekrefter tankegangen man allerede har (Eidhamar, 2021, s. 7-8), samtidig som de har en tendens til å huske kunnskap som støtter vår tidligere overbevisning, mens informasjon som motsier våre overbevisninger avvises og vil lettere bli glemt (Baack m.fl., 2015; Eidhamar, 2021, s. 7-8; Knobloch-Westerwick m.fl., 2017; Nickerson, 1998).

Ekkokammereffekten

En annen årsak til en ensidig overbevisning er *ekkokammereffekten* (Budiwanti og Eidhamar, 2024, s. 15). Når lyden av vår egen stemme reflekteres tilbake fra et tomt rom, opplever vi det som et ekko. Dette fenomenet gir opphav til begrepet “ekkokammer”, som beskriver situasjonen der vi omgir oss med meninger og synspunkter som bekrefter våre egne (Baack m.fl., 2015; Eidhamar, 2021, s. 7-8; Knobloch-Westerwick m.fl., 2017; Nickerson, 1998). Fordi mennesker har en tendens til å søke bekreftelse av sine egne overbevisninger, tiltrekkes vi derfor av grupper og miljøer som er enige med oss (Baack m.fl., 2015; Eidhamar, 2021, s. 7-8; Knobloch-Westerwick m.fl., 2017; Nickerson, 1998). Disse gruppene fungerer som ekkokamre der medlemmene gjensidig forsterker og bekrefter hverandres meninger (Baack m.fl., 2015; Eidhamar, 2021, s. 7-8; Knobloch-Westerwick m.fl., 2017; Nickerson, 1998).

Selektiv dekning i media

Konseptet med ekkokamre hviler på premisset om selektiv dekning (Karlsen m.fl., 2017, s. 258). I dette tilfelle gjelder det manglende vektleggingen av LHBT-rettigheter og kvinners stilling i det qatarske samfunn (4.1). Folk har en naturlig tendens til å favorisere informasjon som bekrefter deres allerede etablerte synspunkter (Karlsen m.fl., 2017, s. 258). Når de da konfronteres med informasjon eller annet medieinnhold som utfordrer deres tro, opplever de vanligvis et ubehag av følelser som de fleste forsøker å unngå (Karlsen m.fl., 2017, s. 258). Samtidig kan det argumenteres om at dersom visse temaer *ikke* blir dekket, kan det også påvirke publikums forståelse av hva som er viktig eller relevant.

Både confirmation bias og selektiv dekning av nyheter innebærer en skjevhet i hvordan informasjon blir behandlet eller oppfattet. Når andre er uenige med vår

virkelighetsoppfatning, antar vi at det skyldes fordi de tolker virkeligheten på en feil måte. Innenfor kognitiv psykologi kalles dette fenomenet “naiv realisme”. En kombinasjon av “confirmation bias” og naiv realisme, anses å være hovedårsaken til kognitiv svikt innenfor menneskelig refleksjon og tenkning (Muro & Stansbury, 2009; Robinson m.fl., 1995; Ross & Ward, 1995; Trouche m.fl., 2016). Dermed ligger det i grunn en manglende forståelse og et ensidig syn for de mange nyansene og kompleksitetene rundt visse temaer. Sunstein (2007 i Karlsen m.fl., 2017) hevder at meningene som dannes i ekkokamre ofte er polariserte og ekstreme, eller er i ferd med å bli det. Dette innebærer at hvis folk bare blir eksponert for informasjon som bekrefter deres allerede eksisterende synspunkter, kan det føre til en politisk polarisering i samfunnet (Sunstein, 2007 i Karlsen m.fl., 2017, s. 259). Når debatten om LHBT-rettigheiter, eller andre viktige samfunnsdebatter blir polarisert, kan det føre til en økende distanse, mistillit og fiendtlighet mot denne eller andre grupper.

Oppsummering

Som jeg viste ovenfor, kan nevnte fenomener bidra til polarisering og splittelse i samfunnet. Når folk blir eksponert for informasjon som bekrefter deres egne synspunkter, kan dette føre til økt polarisering mellom ulike grupper. På samme måte kan selektiv dekning av nyheter bidra til å forsterke politiske meninger eller ideologier ved å fremme visse synspunkter eller agendaer (Karlsen m.fl., 2017). Vi kan også finne likheter knyttet til et av begrepene jeg forklarte tidligere i oppgaven, nemlig *etnosentrisme*. Confirmation bias, selektiv dekning av media og ekkokamre kan potensielt bidra til en etnosentrisk befolkning i den grad at man ser på sine egne synspunkter og sin egen kultur som overlegen (Eriksen og Sajjad, 2020: 48) ettersom bare noen få perspektiver eller erfaringer er representert.

Kritisk innvending

Vi må likevel være kritiske til at confirmation bias, selektiv dekning av nyheter og ekkokamre kan gå i begge retninger, i den grad visse temaer blir for overeksponert. Dermed må vi heller ikke utelukke at artikkel 1, som jeg presenterte tidligere, på samme måte kan tolkes i lys av confirmation bias. Selv om innhold som har fokus på menneskerettigheter er universelt anerkjent og har en høy grad av objektivitet, er den ikke immun mot denne teorien. På samme måte, som vi ser i artikkel 2, kan det gi en ubalansert forståelse, samt en etnosentrisk befolkning dersom man kun er villig til å anerkjenne en kultur som støtter menneskerettighetene overfor en kultur som ikke deler det samme synet.

Artikkel 3

Asle Toje harselerer med Lise Klaveness: - Eier ikke oppførsel (Teigen, 2022)

Neste artikkel jeg ønsker å ta for meg er en artikkel fra den norske avisen *Nettavisen*, som viser et kritisk blikk mot Lise Klaveness og Norges Fotballforbund. Artikkelen er skrevet av journalist Espen Teigen 14.12.2022 (oppdatert 15.12.2022), og dreier seg om forfatter og utenrikspolitisk ekspert Asle Toje som kritiserer Lise Klaveness og den norske befolkningens stilling til VM i Qatar (Teigen, 2022). Toje mener at “boikotteriet” er oppkonstruert, og at det ikke hører hjemme noe sted at Norge - som verdens rikeste land - skal lekse opp andre land, istedenfor å glede seg over fremskritt (Teigen, 2022). Asle Toje er en norsk statsviter og aktiv samfunnsdebattant (Hetland, 2023). Han plasserer seg selv på venstresiden i politikken når det gjelder sosiale spørsmål, liberal i økonomiske saker og konservativ i kultur og politikk (Hetland, 2023). Toje er tilhenger av nasjonalstaten, og argumenterer for viktigheten av en felles kultur for at et samfunn skal henge sammen (Hetland, 2023).

Tone og perspektiv

Gjennomgående i artikkelen er et tydelig preg av kritikk, humor og sarkasme fra Asle Toje. Overskriften viser at Toje er tydelig misfornøyd og kritisk til Lise Klaveness' tale. “-Eier ikke oppførsel” blir sitert i overskriften av Toje (i Teigen, 2022). Like under overskriften er det et bilde av en opprørt Toje med bildetekst til: “Naivt: Forfatter og utenrikspolitisk ekspert Asle Toje mener det ikke hører hjemme noe sted at Norge skal lekse opp andre land, når vi ikke en gang har klart å kvalifisere oss til fotball-VM” (Teigen, 2022). Her uttrykkes det også kritikk mot Norge og den norske befolkningen.

Asle Toje harselerer med Lise Klaveness: – Eier ikke oppførsel

NAIVT: Forfatter og utenrikspolitisk ekspert Asle Toje mener det ikke hører hjemme noe sted at Norge skal lekse opp andre land, når vi ikke en gang har klart å kvalifisere oss til fotball-VM. Foto: Thomas Bløndal

Figur 11. Forside av *artikkel 3*. Skjermdump hentet fra Nettavisen (Teigen, 2022).

<https://www.nettavisen.no/fotball/asle-toje/fotball-vm/asle-toje-harselerer-med-lise-klaveness-eier-ikke-oppforsel/s/5-95-807987>

Første underoverskrift lyder følgende: “-Vi boikotter altså et VM vi ikke en gang er en del av. Det er som å si at jeg skal boikotte Oscar-utdelingen, sier forfatter Asle Toje” (Teigen, 2022). Lenger ned i artikkelen uttrykker han: - Det pinlige er at vi boikotter et VM vi ikke er gode nok til å kvalifisere oss til. Det er som å si at Asle Toje kommer til å boikotte Oscar-utdelingen i år. Så hvis de inviterer meg, er jeg nødt til å takke nei”, sier han høyt og ler høyt (Teigen, 2022). Han bruker sarkasme og humor gjennomgående i artikkelen for å latterliggjøre Lise Klaveness. Nettavisen legger ingen skjul på å få fram Tojes direkte sitater og uttrykk, noe som kan tilsi at avisen aktivt søker å presentere et mangfold av synspunkter og perspektiver. Det betyr likevel ikke at avisens redaksjon nødvendigvis støtter disse meningene.

En kritisk tilnærming til et budskap fremheves gjerne som en drivkraft og forutsetning for en åpen og utforskende debatt (Moe, Fladmoe, Thorbjørnsrud og Finstad, 2022, s. 116). Det at den norske media i seg selv ønsker å få fram kontroversielle meninger, og et kritisk blikk mot en sak som berører brudd på menneskerettigheter, viser en kultur der det er rom for åpenhet og toleranse for ulike synspunkter og perspektiver.

Politisk innflytelse

Likevel innledes artikkelen med et oppdatert avsnitt som adresserer en beklagelse fra Toje om at han ikke hadde fokusert tilstrekkelig på menneskerettighetsbruddene (2.1): “Oppdatering: Kort tid etter dette intervjuet ble publisert, tok Asle Toje kontakt for å beklage at han ikke hadde fokusert tilstrekkelig på de veldokumenterte menneskerettighetsbruddene i Qatar” (Teigen, 2022). Det viser at menneskerettighetsbrudd - objektivt sett - fortsatt er et viktig poeng å adressere (3.1), samtidig som artikkelen viser et kritisk blikk mot Lise Klaveness, og mot Norges Fotballforbund og den norske befolkningens boikott av VM.

Lenger ned i artikkelen er det enda et sitat fra Toje som jeg mener er interessant for oppgavens tema:

Qatar-debatten har tilløp til å bli etnosentrisk. Denne sporten som hele verden spiller, skal kun arrangeres mesterskap i hvite vestlige land? Jeg er såpass tolerant at jeg synes det er noe vakkert med at et afrikansk land kommer seg helt til semifinalen. (Toje i Teigen, 2022)

Etnosentrisme er et begrep jeg har nevnt tidligere, og er sentralt i forhold til oppgavens problemstilling. Kort fortalt går det ut på at man ser på sitt eget folkeslag og sin egen kultur som overlegen og plasserer dermed sitt eget folkeslag i sentrum, og rangerer alle andre på en skala alt etter hvor mye de ligner på en selv (Eriksen og Sajjad, 2020: 48). Asle Toje kommer derfor med et godt poeng som støttes av Thomas Hylland Eriksen og Torunn Arntsen Sajjad, som påstår at gjennom en fullstendig etnosentrisme, vil man bli ute av stand til å kommunisere med resten av verden (Eriksen og Sajjad, 2020: 48), ettersom man kun betrakter “hvite vestlige land” (Teigen, 2022) som overlegne i forhold til å arrangere et fotballmesterskap (4.1). Det ligger derfor i grunn en ujevn maktbalanse mellom vestlige og østlige land, sier Toje (Teigen, 2022).

Confirmation bias

Som vi har sett er Asle Toje veldig bevisst på å løfte synet ut av et norsk perspektiv. Han ønsker å se mangfoldet av kulturforskjeller, og er dermed i mindre grad preget av Confirmation bias. Som vi ser er Toje kritisk til Klaveness, så hans personlige synspunkter og politiske ståsted gjør han nødvendigvis ikke “fri” fra Confirmation bias.

Oppsummering

Asle Toje kommer med flere betydningsfulle poeng rettet mot kritikken av Lise Klaveness sin tale. Gjennom sin kritikk peker han på viktige temaer som en ujevn maktbalanse mellom kulturer og stater, betydningen av toleranse for andre kulturer, religioner og stater, og et mer kulturrelativistisk syn. Slik utfordrer han oss til å reflektere over hvordan disse faktorene påvirker våre etablerte normer. At Nettavisen velger å belyse saker som kan virke kontroversielle, slik som kritikk mot en norsk kvinne som vinner en stor pris, betyr at avisen ikke er redd for å være kritiske og fremme nye perspektiver. Det kan føre til at leserne reviderer eller justerer sine oppfatninger, eller til og med endrer meningene sine. I dette tilfellet gjelder det mot etablerte tanker og normer blant den norske befolkningen, knyttet til VM i Qatar (1.2)

Artikkel 4

What it's like to be gay and Qatari (Al-Qatari, 2016)

Fjerde artikkel henter jeg fra den qatarske nettavisen *Doha News*. Artikkelen er et meningsinnlegg publisert 5. august 2016 av Doha News, og skrevet av Majid Al-Qatari, også referert til som “Majid” i teksten (anonymisert navn). Han skriver om utfordringene og hans egne erfaringer ved å være homofil i Qatar (Al-Qatari, 2016). I motsetning til de andre artiklene jeg har tatt for meg til nå, omfatter ikke artikkel 4 mesterskapet i Qatar. Jeg anser den likevel som relevant da den tar for seg LHBT-samfunnet i landet.

Artikkelen innledes med en såkalt redaksjonell merknad av redaktøren. Dette er vanligvis en kort kommentar eller forklaring som blir lagt til en artikkel, ofte for å tilføye informasjon som ikke ble dekket av forfatteren. Dette innlegget fra Doha News bemerker at de er klar over at utenomekteskapelige forhold er ulovlig i Qatar (4.1), og at de ikke oppfordrer noen til å bryte loven. De ber leserne om å forstå at deres intensjon er å fremme kommunikasjon, og at

meningsinnlegget representerer synet til Majid Al-Qatari som ønsker å dele sine erfaringer (Doha News, 2016):

NOTE: Doha News is aware that any extra-martial affairs in Qatar are illegal, and we do not advocate breaking the law. It seems that many people are upset about this post because it shares a view they do not agree with.

Please understand that our intention is simply to foster communication, and the opinion piece is the view of one person who wanted to share what it's like to be gay in Qatar. (Doha News, 2016)

Denne merknaden fra Doha News antyder at de er bevisste på de juridiske begrensningene knyttet til visse temaer i Qatar, spesielt når det gjelder homofili. De understreker også klarhet over at utenomekteskapelige forhold er ulovlig i landet (2.1). På denne måten viser redaktøren respekt for loven og kulturen i Qatar. Samtidig indikerer redaktøren at de ønsker å oppmuntre til kommunikasjon og åpne diskusjoner ved å tillate synspunktet til en homofil person. Så selv om redaktøren tydeligvis ønsker å respektere lovene og kulturen i landet, ønsker de samtidig å gi plass til diskusjon og meningsutveksling omkring temaer som er kontroversielle.

Sosial identitetsteori

For å analysere artikkel 4 ytterligere, vil jeg bruke Budiwanti og Eidhamars (2024) forståelse av Tajfel og Turners, (1979) sosiale identitetsteori, som tar i hvordan mennesker identifiserer seg og opplever tilhørighet til bestemte grupper (Budiwanti og Eidhamar, 2024, s. 11). Sosial identitetsteori er en teori konstruert av Henri Tajfel og John Turner (1979) (Budiwanti & Eidhamar, 2024, s. 11), og tar utgangspunkt i at vi mennesker kategoriserer oss selv og andre for å forstå vårt sosiale miljø. Dette gjøres ved at man tar utgangspunkt i verdier i sin egen gruppe og setter dem opp mot en annen gruppe, der hensikten er å forstå hvorfor begge er mistroiske til hverandre (Budiwanti og Eidhamar, 2024, s. 11). Sosial identitetsteori tar utgangspunkt i at vi mennesker kategoriserer oss selv og andre for å forstå vårt sosiale miljø. Vi identifiserer oss med sosiale kategorier som kjønn, nasjonalitet, religion eller yrke, og betrakter disse som våre "in-groups" (Budiwanti og Eidhamar, 2024, s. 11). Også legning kan være en sosial kategori i konteksten av denne teorien, da folk identifiserer seg med sin seksuelle orientering på samme måte som de gjør med andre sosiale kategorier. En kritisk innvending mot denne teorien er at den antyder en tendens blant mennesker til å skape et

rivaliserende forhold til grupper de kategoriserer som utgrupper. For å styrke sin egen selvverd, har inn-grupper en tendens til å fremstille seg selv positivt, samtidig som de kan bruke stereotypiske og stigmatiserende holdninger mot ut-grupper (Budiwanti & Eidhamar, 2024).

Majid Al-Qatari innleder meningsinnlegget med å fortelle at homofili er et tabu tema i Qatar, men at det likevel eksisterer i praksis (Al-Qatari, 2016). Videre sier han at homofili blir sett ned på her, og at mange mennesker har en hatefull og anti-homofil holdning i Qatar (Al-Qatari, 2016): “Homosexuality is so taboo in Qatar that it doesn't feature in public discourse, yet practically it very much exists. Being gay is frowned upon here, and a lot of people have this hate and anti-homosexual sentiment” (Al-Qatari, 2016).

I tekstutdraget ser vi hvordan dette rivaliserende forholdet og distansen mellom “inn-grupper” og “ut-grupper” dannes. Den dominerende "inn-gruppen" bevarer sin posisjon og identitet ved å ekskludere eller diskriminere de homofile. I dette tilfellet gjelder det gjennom sosiale normer som ikke støtter like rettigheter og aksept for homofile personer. Dette rivaliserende forholdet kan også forsterkes ved at individene og gruppene i Qatar identifiserer seg sterkt med tradisjonelle kulturelle og religiøse verdier som ikke nødvendigvis inkluderer eller aksepterer synet på homofili. Dette kan føre til at Majid og andre homofile i Qatar føler seg som en marginalisert "utgruppe" i samfunnet - slik vi kan se i sitatene under:

Al-Qatari forteller videre at selv de som ikke er særlig praktiserende muslimer, tror at homofili er et valg, og ikke noe man blir født som: “Even those who are not very devout, practicing Muslims believe that someone like me has decided to be the way I am - they think this is not the way I have been born” (Al-Qatari, 2016).

Videre forteller Al-Qatari:

There's a belief in our culture that you choose to be gay. People don't believe that its nature, they believe that its nurture. It must be because you were around too many girls, or you didn't have a male archetype in your life, they say. (Al-Qatari, 2016).

Også geografisk ståsted brukes for å skape dette skillet/avstanden. Al-Qatari forteller videre: “There are people who say homosexuality is a Western invention and influence. But this isn't a creeping, loosening of our values - homosexuality has always been there” (Al-Qatari, 2016).

Sosial identitetsteori understreker også hvordan “inngruppen” forsvare sin identitet ved å fremme stereotypier og stigmatisering av “utgruppen” - gjerne i form av at det er “Guds ord”. Majid Al-Qatari skriver videre i artikkelen:

People were saying they all deserved to die - they should have died and done humanity a favor. They called them “Gods cursed people”.

There are comments saying we should all have been shot, or put on an island and set on fire” (Al-Qatari, 2016).

Source Model of Group Threat

For å kaste ytterligere lys over problemstillingen vil jeg anvende artikkel 4 i lys av en annen teori som bygger videre på sosial identitetsteori, kalt “Source Model of Group Threat” (kildemodellen for gruppetrussel - norsk oversettelse) også referert til som SMGT. Teorien er utviklet av Greenaway og Cruwys i 2019 (Greenaway, Katharine H., and Tegan Cruwys. "The source model of group threat: Responding to internal and external threats." *American Psychologist* 74.2 (2019)), og skiller mellom trusler som kommer fra andre grupper, og trusler som kommer innenfra ens egen gruppe. Den første type trussel, kaller Greenaway og Cruwys for *intergroup threat* (intergruppetrussel) og oppstår når mennesker oppfatter at medlemmer av en utgruppe utgjør en risiko for inngruppen (Greenaway, Katharine H., and Tegan Cruwys. "The source model of group threat: Responding to internal and external threats." *American Psychologist* 74.2 (2019)). I dette tilfellet betraktes homofile i Qatar som en utgruppe mot resten av den qatarske befolkningen. Konsekvensene er at forskjellene mellom gruppene oppleves som større enn de egentlig er (Greenaway, Katharine H., and Tegan Cruwys. "The source model of group threat: Responding to internal and external threats." *American Psychologist* 74.2 (2019)). Vi kan forankre denne teorien i eksemplene fra Al-Qatari som jeg har nevnt ovenfor, der flere medlemmer av inngruppen har ekstreme holdninger som indikerer forakt, diskriminering og ønske om vold mot utgruppen.

Oppsummering

Opplevelsene og erfaringene til Majid Al-Qatari er tydelig urovekkende. Gjennom å se på utfordringene han møter i lys av en sosial identitetsteori, ser vi hvordan det blir skapt et tydelig skille mellom majoritetsbefolkningen og “de andre” (they), og hvordan dette skillet

stort sett begrunnes gjennom tradisjonelle kulturelle og religiøse verdier. Dermed får vi hva (Tajfel og Turner, 1979 i Budiwanti og Eidhamar, 2024) kaller for “in-groups” og “out-groups” - basert på legning som sosial kategori.

At Doha News velger å adressere saken hans, indikerer en bevissthet om viktigheten av å ta opp og diskutere spørsmål som berører LHBT-samfunnet i Qatar. Selv om temaet er kontroversielt og tabubelagt i det qatarske samfunnet, viser det en interesse fra mediehuset om å belyse spørsmål knyttet til menneskerettigheter (3.1) og likestilling, noe som kan bidra til å fremme en mer åpen forståelse rundt LHBT i Qatar.

Artikkel 5

Kvinnene i Qatar må be om tillatelse for alt (Bai, 2022)

Artikkel 5 og 6 i analysen vil dreie seg om kvinnesynet i Qatar, og medienes fremstilling av bekymringene knyttet til dette temaet. Artikkel 5 har jeg hentet fra den norske avisen Nettavisen, og er skrevet av Mina Bai, en norsk-iransk samfunnsdebattant og forfatter (Bai, 2022). Bai skriver om erfaringer fra sitt eget liv som kvinne i Iran, og senere som innvandrerkvinne i Norge (Bai, 2022). Hun engasjerer seg aktivt i diskusjoner og debatter i media, og står ofte for en del islam-kritiske synspunkter. Bai er opptatt av kvinnefrigjøring fra kulturell, religiøs, tradisjonelt tyranni - og identitet og tilhørighet, og mener det er viktig å kritisere Qatar og myndighetene nå (1.3) (Bai, 2022).

Tone og perspektiv

Overskrifter er ofte utformet for å fange leserens oppmerksomhet, og kan av og til virke mer polariserende enn selve innholdet (kilde). Overskriften til artikkel 5 antyder en viss grad av kritikk-preget innhold. Mina Bai innleder artikkelen med å fortelle hvordan hun satt og så spent på Dagsrevyen fra NRK og reportasjen fra Doha Qatar, men viser frustrasjon over at ikke en eneste Qatraske kvinne får uttale seg fritt om situasjonen i landet, ei heller en homofil eller en fremmedarbeider (Bai, 2022). Videre skriver hun: “Allikevel får vi servert at vi i Vesten er hyklerske fordi vi maser om menneskerettigheter. Og når vi trenger olje, henvender vi oss til Qatar” (Bai, 2022).

Bai påpeker imidlertid at mesterskapet som hun kaller “fotballfesten” er en folkefest, og at vi må være åpne for andre kulturer og verdener enn vår egen (Bai, 2022), men at menneske- og kvinnerettigheter fortsatt er et problem i Qatar og viktig å adressere.

Ja, det er riktig at fotballfesten er en folkefest. Og ja, vi trenger å se inn i andre kulturer og verdener og ikke bare være opptatt av vår egen. Men, menneske- og kvinnerettigheter er universelle begrep som ikke kan erstattes av glitter og glam, ei heller bør det unnskyldes med fattigdom. (Bai, 2022)

Resten av artikkelen inneholder en rekke eksempler på hvordan kvinnene i Qatar blir behandlet, som jeg vil adressere lenger ned i denne delen. Underoverskriftene kan på samme måte som artikkelens overordnede overskrift, virke polariserende og negative overfor de qatarske myndighetene: “Når kameraene slås av og fotball-VM er over, blir det “business as usual” for kvinnene”, “Kvinnene blir systematisk begrenset”, “Viktig å kritisere myndighetene” (Bai, 2022). Forfatteren av denne artikkelen er tydelig og klar i viktigheten av å adressere menneskerettighetene og likestillingskampen i Qatar (3.1).

Sosial dominanst teori (SDT) - Forskjellsbehandling av kvinner

Sosial dominanst teori (SDT) (Sidanius og Pratto, 1999), oversatt fra engelsk: “social dominance theory”, er konstruert på grunnlag av sosial identitetsteori. (Budiwanti og Eidhamar 2024) bygger videre på denne teorien. Ifølge denne teorien eksisterer det gruppebaserte hierarkier i alle menneskelige samfunn. Disse hierarkiene kan være basert på ulike kategorier som alder, kjønn og vilkårlige faktorer som for eksempel rase, etnisitet eller religion (Eidhamar, 2018 i Sidanius & Pratto, 2012). Jeg ønsker å anvende artikkel 5 og 6 i lys av denne teorien, basert på kjønn som kategori.

I følge Sidanius og Pratto (2006) går sosial dominanst teori (SDT) ut på at gruppeundertrykkelse, diskriminering og fordommer representerer måter hvorpå samfunn organiserer seg gjennom gruppebaserte hierarkier (Budiwanti og Eidhamar, 2024, s. 12). I henhold til teorien, forsvarer den dominerende gruppen vanligvis sin posisjon ved å fremme hierarki-legitimerende ideologier. For eksempel kan eldre bruke sin livserfaring til å rettferdiggjøre sin overlegenhet overfor de yngre, mens menn bruker sin fysiske styrke for å underbygge sin dominans over kvinner (Budiwanti og Eidhamar, 2024, s. 12). I denne analysen skal vi se nærmere på hvordan sosial dominanst teori kan bidra til å forklare hvordan

den dominerende gruppen (menn) opprettholder sin posisjon gjennom hierarki-legitimerende ideologier i Qatar.

Bai skriver: "Kvinnene i landet er underlagt et utdatert mannlige vergesystem når de skal søke jobb i statlige organer..." (Bai, 2022). Videre skriver hun: "I ekteskapet må de be om mannens tillatelse til å jobbe, studere eller til å reise ut av landet. Systemet er basert på "Sharia-lovgivning" (Bai, 2022).

I eksemplene ovenfor ser vi hvordan menn ofte bruker det tradisjonelle vergesystemet som er basert på Sharia-loven (2.1) til å rettferdiggjøre sin overlegenhet over kvinner, og hvordan det manifesterer seg i ulike former for diskriminering, som for eksempel begrensede rettigheter for kvinner innenfor arbeidslivet eller sosiale sfærer.

Bai viser til enda et eksempel på hvordan landet behandler kvinner, og hvorfor det er viktig å kritisere landet og myndighetene nå (Bai, 2022). Hun skriver:

I 2020 ble det en internasjonal skandale da kvinnene om bord på et Qatarsk fly på vei til Australia ble beordret til å stige av og utsatt for gynekologisk undersøkelse. Bakgrunnen var at det ble funnet et forlatt, nyfødt barn på en av flyplassens toaletter. Myndighetene skulle finne moren. (Bai, 2022)

I følge den sosiale dominansteori (Sidanius og Pratto, 1999) kan menn i Qatar argumentere for sin autoritet og dominans til å utføre slike handlinger som er vist ovenfor ved å lene seg på loven og vergesystemet. Denne formen for hierarkiforsterkende legitimering bidrar til å opprettholde ulike former for forskjellsbehandling basert på kjønn i Qatar, og den kan være et eksempel på hvordan den sosiale dominansteori kan anvendes for å analysere og forstå slike sosiale strukturer og dynamikker (Sidanius og Pratto, 1999).

Oppsummering

Nok en gang ser vi hvordan betydningen av menneskerettigheter og likestilling blir fremhevet i norske aviser. Og dette med god grunn, når vi ser eksemplene som forfatteren viser oss. Den sosiale dominansteori konstruert av Sidanius og Pratto i 1999 (Sidanius og Pratto, 1999), på grunnlag av sosial identitetsteori, viser oss hvordan det eksisterer gruppebaserte hierarkier basert på kjønn, og hvordan artikkel 5 (Bai, 2022) kan tolkes i lys av den.

Artikkel 6

World Cup 2022 has a winner, say women football fans: safety (Adil, 2022)

Neste artikkel vil bli sammenlignet med den forrige artikkelen (artikkel 5) for å utforske eventuelle likheter eller forskjeller som to ulike aviser måtte ha om kvinnesynet i Qatar. Artikkel 6 er publisert i den qatarske avisen Al Jazeera og er skrevet av Hafsa Adil, 4. desember 2022. Artikkelen deler opplevelser og erfaringer til syv kvinner fra syv ulike land som har reist for å se på VM (1.1), eller allerede er bosatt i Qatar (Adil, 2022).

Første kvinne som forteller om sine opplevelser rundt reisen til Qatar i forbindelse med mesterskapet, blir referert til som “Andrea M” i artikkelen. Første avsnitt i artikkelen er følgende:

Doha, Qatar - When Andrea M set off from New York to follow Team USA's journey at the FIFA World Cup in Qatar, she reassured her friends and family that she would not do anything risky during the tournament.

What she had read about Qatar painted an alarming picture of the host country. (Adil, 2022).

Hafsa Adil legger til grunn - helt i starten av artikkelen - bekymringene som har oppstått i forkant av VM i Qatar. Like etter kommer et sitat fra Andrea som hun fortalte avisen: “The US media's portrayal of the Middle East has been very different from what I have experienced here” (Andrea M i Adil, 2022). Hun legger til: “Simple things like taking a walk around the city late at night, that's something I can't do back home” (Andrea M i Adil, 2022).

Videre i artikkelen forteller Adil at mange kamper blir spilt sent på kvelden, og at feiringen, samt bruk av offentlig transport ofte foregår etter midnatt. Videre skriver hun at kvinner, enten i grupper eller alene, ser på kamper, synger og danser med andre fans uten å bekymre seg for sin sikkerhet. I artikkelen legger hun til at ifølge Numbeo Crime Index, rangeres Doha (hovedstaden i Qatar) som den nest tryggeste byen i verden (Adil, 2022).

Neste kvinne som uttaler seg heter Jou Nkuna fra Sør Afrika. Hun forteller til avisen at opplevelsen i Qatar har vært en markant kontrast til hjemlandet - som rangeres blant det farligste landet for kvinnelige reisende. Nkuna forteller til avisen:

From the minute it gets dark, women can't be out alone or they will be in danger. Here, me and my daughter walked around at 3am and nobody intimidated us, catcalled us or looked at us in a way that would make us feel unsafe. (Nkuna i Adil, 2022)

Tredje kvinne som uttaler seg forteller til avisen at hun kan relatere til Nkuna. Trettitre år gamle Tatiana Lopez fra Colombia, som har reist til Qatar med to venninner, forteller at mennene på offentlige steder har vært veldig høflige mot dem (Adil, 2022). Hun forteller ytterligere til avisen: "While it is strange to see more men in public places (compared to women) than I'm used to seeing in Colombia, they have all been very respectful" (Lopez i Adil, 2022).

Trettito år gamle Khadija Suleiman fra Etiopia, har bodd i Qatar de siste ti årene. Hun uttaler seg til Al Jazeera om opplevelsene ved å bo i Qatar, og at sikkerheten til kvinner og barn på offentlige steder aldri har vært en bekymring for henne mens hun har vært i Qatar (Adil, 2022). Suleiman uttaler følgende: "I don't need to be with a man in order to feel safe" (Suleiman, 2022), og "If i need to, I can send my children to school in a taxi and not worry about their safety" (Suleiman i Adil, 2022).

Dalia Abushullaih fra Saudi-Arabia uttrykker at hun er glad over å se kvinner i Qatar delta i feiringen i offentligheten. 29-åringen bemerker også hvordan Qatar har sørget for at kvinner føler seg trygge og komfortable rundt arrangementet, samtidig som hun ser på dette som en mulighet til å vise frem gode sider ved den arabiske kulturen (4.1): "Qatar has made sure that women feel safe and comfortable in being an active part of the tournament and enjoy freely. The world is finally witnessing our beautiful Arab culture, and it is beautiful to see people taking it all in and going back home with a part of it." (Abushullaih i Adil, 2022).

Camilla Ferrierra, en frivillig turneringsarbeider fra Brasil, forteller hvordan hun føler seg mye tryggere i Doha enn i Sao Paulo hvor hun er fra (Ferrierra i Adil, 2022). Det å vite at hun ikke vil bli omringet av berusede fans på stadionene, fikk henne til å føle seg tryggere, legger hun til (Ferrierra i Adil, 2022).

I can't imagine being outside late at night, using my phone in public without fear and just being able to enjoy a walk or a football match. Here, I feel 100 percent safe and that's a great thing for us women. (Ferrierra i Adil, 2022).

Den siste kvinnen som forteller om sine opplevelser og erfaringer tilknyttet mesterskapet i Qatar er Hanoof Abdullah fra Kuwait. Hun forteller også om utfordringene for mange arabiske familier å være ute om natten hvis de visste at alkohol ble servert (Abdullah i Adil, 2022).

Qatar has shown the world that football can be enjoyed without alcohol, and women can enjoy it without fearing for their safety. The bar has been set very high, and the world will have to work very hard to match it. (Abdullah i Adil, 2022).

Drøfting

Fire av de syv kvinnene (Andrea M, Nkuna, Lopez, og Ferrierra) som ble intervjuet i denne artikkelen, beskriver en følelsesmessig kontrast mellom hjemlandet og Qatar. Informantene beskriver en generell følelse av frykt og begrensning når det gjelder å være sent ute eller i offentligheten i hjemlandet sitt, sammenliknet med Qatar hvor de beskriver seg som trygge og sikre. Abushullaih fra Saudi-Arabia og Abdullah fra Kuwait, uttrykker en følelse av stolthet og glede over å se at mennesker som kommer til Qatar verdsetter og respekterer den arabiske kulturen. Dette innebærer også et forbud mot alkohol på stadionene (Brandt, 2022).

Flere av informantene i artikkelen påpekte alkoholproblemet som vanligvis er ved slike sportsarrangementer, og at fraværet av berusede mennesker bidrar til å skape en tryggere og behagelig atmosfære for dem. Dette er et tema som i liten grad har blitt adressert i den norske media. Det indikerer at det er en forskjell i tilnærmingen til alkoholbruk mellom Norge og Qatar, og reflekterer dermed forskjellige kulturelle holdninger mellom disse landene. Vi kan se en vesentlig geografisk forskjell mellom alkoholbruken i mange land. I det nordlige Afrika og Midtøsten er alkoholinntaket svært lavt, sammenliknet med alkoholinntaket i Europa (Ritchie og Roser, 2018). Denne tilnærmingen til alkohol kan kritiseres på lik linje med likestillingskampen, da begge er viktige samfunnsspørsmål som har stor betydning for samfunnets velferd.

Det informantene i denne artikkelen har vist oss er hvordan opplevelsene og erfaringene til syv ulike kvinner i Qatar står i kontrast med mange av bekymringene og kritikken rettet mot Qatar relatert til kvinnesynet. Det understreker også gapet mellom mediebilde og virkeligheten hos syv kvinner. Samtidig blir de samme bekymringene adressert i USA, Sør Afrika, Colombia og Brasil av samtlige kvinner. Det belyser hvordan kvinners sikkerhet også er en betydelig bekymring i andre deler av verden, og behøver samme oppmerksomhet i like stor grad. Samtidig kan det også indikere en anerkjennelse av tiltak som er gjort i Qatar for å sikre tryggheten til kvinner i større grad.

Tone og perspektiv

Like viktig som å se på hva Hafsa Adil skriver om, er å merke seg hva hun ikke dekker. Forfatteren har også en agenda når hun skriver denne artikkelen. Utvalget av kvinner som blir intervjuet, viser alle positive erfaringer og opplevelser rundt det å være kvinne i Qatar. Det betyr at Hafsa Adil hovedsakelig har valgt å inkludere kun et perspektiv i artikkelen, noe som kan føre til at reelle utfordringer og problemer som kvinner i landet står overfor blir oversett, og visse perspektiver blir neglisjert fra forfatteren. Tonen i artikkelen er derfor preget av et positivt syn mot Qatar, i form av at innholdet som blir presentert bare viser de gode sidene ved landet. Samtidig gir artikkelen et negativt syn på “verden rundt” da utvalget av kvinnene som blir intervjuet, er fra verdensdeler (Latin-Amerika, Nord-Amerika, og Afrika) der vold mot kvinner er et betydelig problem (Elster, 2021).

Oppsummering

Perspektivet til forfatteren i denne artikkelen vektlegger de positive opplevelsene og erfaringene til de syv kvinnene som ble intervjuet. Gjennom disse positive opplevelsene og erfaringene som Hafsa Adil får fram, setter hun spørsmål ved stereotypier og fordommer som eksisterer i mediene rundt mesterskapet og Qatar. På en annen side kan det bidra til å redusere bekymringene og undergrave bildet av situasjonen for kvinner i Qatar. Samtidig vekker forfatteren bekymringen rundt kvinners sikkerhet i andre deler av verden (3.2), og nye bekymringer rundt alkoholbruk, som ikke har fått like stor oppmerksomhet i det vestlige mediebildet.

8. Konklusjon

Oppsummering

Gjennom en grundig undersøkelse av eksisterende litteratur og forskning, har jeg forsøkt å oppnå en dypere forståelse av forholdet mellom religion og menneskerettigheter. I denne masteravhandlingen har jeg forsøkt å sammenfatte og besvare de fire sentrale underproblemstillingene som ble introdusert i innledningen: *Hvordan bør vi i Norge og Vesten forholde oss til det faktum at resten av verden ikke har den samme diskursen om menneskerettighetsbrudd som vi har? Hvilke argumenter finnes for og imot tanken om å kreve respekt for FNs menneskerettigheter, knyttet til LHBT- og kvinners rettigheter, i en Sharia-stat? Hvilke hensyn bør tas når man vurderer det liberale verdisynet som en potensiell universell standard? Og i hvilken grad kan det forventes at alle skal oppføre seg som “oss i Vesten”?* Disse spørsmålene har bidratt til å kaste lys over den overordnede problemstillingen: *Kan Qatar og FIFA forsvare påståtte brudd på grunnleggende menneskerettigheter, spesielt med fokus på LHBT- og kvinners rettigheter, under fotball-VM i 2022, og om hvorvidt vår normative etikk er etnosentrisk i vårt syn i forhold til brudd på grunnleggende menneskerettigheter, spesielt med hensyn til LHBT- og kvinners rettigheter, under fotball-VM i Qatar 2022?* Gjennom å utforske disse spørsmålene har jeg identifisert ulike perspektiver og argumenter som har vært relevante for å belyse kompleksiteten i denne problemstillingen.

I lys av *Social identity theory* og andre teorier som bygger videre på den, har jeg sett hvordan fenomenene “Confirmation bias” og ekkokamre påvirker medielandskapet. Samtidig har jeg vist hvordan polariserende språk og retorikk i media bidrar til dette. Mediefremstillinger som maler et fiendtlig bilde av minoriteter, bidrar på denne måten til å legitimere undertrykkende politikk fra staten mot disse gruppene. Det kan omfatte lover som direkte diskriminerer, slik vi har sett tilfellet av i Qatar. På denne måten kan media bidra til at fordommer og stereotypier forsterkes blant befolkningen, noe som videre kan føre til økt diskriminering og marginalisering av minoritetsgrupper i samfunnet. Forskning på stereotypier, fordommer, media og deres innvirkning på samfunnet har gitt meg verdifull innsikt og læring på flere områder. Å forstå hvordan mennesker tolker informasjon fra media, kan bidra til å forstå hvorfor vi handler slik vi gjør, og tar beslutninger på bestemte måter. Det gir oss et innblikk i

hvorfor vi har tendens til å tro på ting som bekrefter det vi allerede tenker, selv om det nødvendigvis ikke er sant.

Det burde derfor være et krav at man forstår et fremmed kulturelt fenomen i sin fulle kontekst før man eventuelt fordømmer det. Når man har forstått det fremmede, står man i sin fulle rett til å mene noe om det og eventuelt ta avstand fra det, men ikke før (Eriksen og Sajjad, 2020, s. 49).

Første underproblemstilling lyder følgende: *hvordan bør vi i Norge og Vesten forholde oss til det faktum at resten av verden ikke har den samme diskursen om menneskerettighetsbrudd som vi har? (1.1)* For å virkelig forstå det fremmede må mennesker være villig til å se verden gjennom andre øyne og ta andres perspektiver. Dette er ikke bare nødvendig for å utvikle empati og emosjonell intelligens, men det danner også grunnlaget for intellektuell ydmykhet. Dessverre kan denne evnen bli begrenset av Confirmation bias (bekreftelsesbias) og av ekkokammer-effekten, som begge bidrar til å forsterke eksisterende synspunkter og hindre åpenhet for alternative perspektiver (Budiwanti & Eidhamar, 2024). En illustrerende analogi som belyser betydningen av ulike perspektiver, er den buddhistiske fortellingen om de blinde mennene som møter elefanten. En av dem berører elefantens bein og konkluderer med at elefanten lignet på et tre. En annen føler på elefantens nese og mener den ligner på en slange. Hver av mennene tolker elefanten utelukkende basert på den delen de kommer i kontakt med. Denne historien viser hvordan forskjellige perspektiver kan føre til ulike oppfatninger av virkeligheten. På samme måte kan mennesker med forskjellig tro og verdier se og tolke verden på ulike måter basert på deres individuelle perspektiver (Budiwanti & Eidhamar, 2024). Når vi møter mennesker med ulik tro og kulturbakgrunn, er det nødvendig å kunne se både våre egne standpunkter og deres gjennom den andres øyne. Dette muliggjør en dypere forståelse og respekt for mangfoldet av perspektiver som eksisterer i samfunnet. Gjennom en konstruktiv dialog, kan vi utvide våre perspektiver og forbedre vår forståelse av hverandres synspunkter. Dette blir særlig avgjørende i tilfeller av religiøs konflikt, hvor intellektuell ydmykhet og evnen til å ta den andres perspektiver kan fremme gjensidig forståelse og fred (Budiwanti & Eidhamar, 2024).

Videre reiser andre underproblemstilling spørsmålet *om å kreve fullstendig respekt overfor FNs menneskerettigheter, knyttet til LHBT- og kvinners rettigheter, i en Sharia-stat? (1.2)*. Det er ingen tvil om at menneskerettighetene kan skape spenninger i den islamske teologien.

Hvordan muslimene velger å håndtere denne spenningen, bør være opp til dem. Det er likevel nødvendig å inkludere muslimske samfunn i debatten om menneskerettighetenes grunnlag. På denne måten gir vi anerkjennelse av deres rett til å være med på å forme et globalt rammeverk for menneskerettighetene. Å ha en åpen debatt om dette, på tross av kulturforskjeller, er også en måte å vise respekt på. Disse menneskerettighetene har imidlertid vært kritisert for å være kulturimperialistiske, da er konstruert etter vestlige verdier og standarder, dermed også for å være vestlig-orienterte. En innvending mot denne kritikken har likevel vært at menneskerettighetene først og fremst representerer et håp om fullstendig likestilling mellom mennesker, og at de ikke er ment som en trussel, eller overgrep mot en annen kultur (Gule, 1991, s. 123). Mange moderne muslimer opplever det vanskelig å akseptere en tolkning av sin religion som ikke sikrer alle mennesker sine fundamentale rettigheter (Gule, 1991, s. 123). Likevel er ikke islam en upåvirkelig religion og kultur, og dermed er det meningsløst å hevde at ikke islam, på samme måte som andre religioner og kulturer, tas opp til bevisst drøftning (Gule, 1991, s. 124). Det krever både respekt og kunnskap for motpartens verdier og utgangspunkt.

Avvise kulturel relativismen

Jeg ønsker å trekke på Lars Gules (1991) perspektiv for å svare på tredje underproblemstilling: *Hvilke hensyn bør tas når man vurderer det liberale verdisynet som en potensiell universell standard? (1.3)*, som fremhever at det ikke er nødvendig å gi avkall på forsvaret av menneskerettighetene i møte med islam. Å gjøre det signaliserer at man aksepterer at ulike kulturer har ulike standarder, og det vil dermed frata muslimer beskyttelsen som menneskerettighetene gir (Gule, 1991, s. 124). Jeg støtter meg derfor på ideen som Gule fremhever om at hvis vi anser menneskerettighetene som praktisk viktige i Norge og i Vesten, er det fordi vi anerkjenner alle mennesker som fullverdige og autonome individer (Gule, 1991). Å hevde at menneskerettighetene ikke gjelder i den islamske verden, er i realiteten det samme som å si at muslimer ikke er fullverdige på samme måte som oss. Derfor må vi avvise kulturel relativismen (Gule, 1991, s. 124) - ellers vil man være ute av stand til å ta moralsk stilling til noe som helst (Eriksen og Sajjad, 2020, s. 48) - og i høyest mulig grad, forsvare menneskerettighetene uavhengig av kulturelle forskjeller, også i Qatar og andre muslimske samfunn. Likevel må vi skille mellom å respektere kulturelle forskjeller, og forsvare universelle prinsipper. Dette ledes til å svare på fjerde underproblemstilling, *i hvilken grad kan det forventes at alle skal oppføre seg som oss i den vestlige delen av verden? (1.4)*. Mens vi ikke kan forvente at alle kulturer skal kopiere vår “vestlig” måte å oppfylle

menneskerettighetene på, kan vi likevel forvente at grunnleggende prinsipper respekteres overalt. Det handler derimot å finne en balanse mellom respekt for kulturell mangfoldighet og universelle rettigheter. Det burde derfor være et krav at man forstår et fremmed kulturelt fenomen i sin fulle kontekst før man eventuelt fordømmer det. Når man har forstått det fremmede, står man i sin fulle rett til å mene noe om det og eventuelt ta avstand fra det, men ikke før (Eriksen og Sajjad, 2020, s. 49).

Hvorvidt er vår vestlige normative etikk etnosentrisk i vårt syn i forhold til disse bruddene?

(2) Selv om man avviser kulturel relativismen, betyr det ikke nødvendigvis at vår vestlige normative etikk er etnosentrisk. Å avvise kulturel relativismen betyr snarere at man mener det er mulig å vurdere kulturer fra et felles sett med normer og verdier. Det er mulig å være kritisk til kulturel relativismen uten å være etnosentrisk. Det handler om å finne en balanse mellom å anerkjenne og forstå ulike kulturer, samtidig som man står og forsvare universelle menneskerettigheter.

Dette arbeidet har kretset rundt å svare på den overordnede problemstillingen, nemlig om *FIFA og Qatar kan forsvare påståtte brudd på grunnleggende menneskerettigheter, spesielt med fokus på LHBT- og kvinners rettigheter, under fotball-VM i 2022? (1)*. Min endelige konklusjon på denne problemstillingen er: Nei, de kan ikke forsvare disse bruddene. Å forsvare eller bagatellisere brudd på menneskerettigheter er uakseptabelt uansett kulturell kontekst. FIFA og Qatar har vært flinke til å anerkjenne at ulike kulturer kan ha ulike tradisjoner og praksiser. Imidlertid har de *ikke* vært like flinke til å fremheve at universelle menneskerettigheter bør respekteres av alle stater, uavhengig av kulturell bakgrunn. FIFA har et ansvar å sikre at arrangementene de arrangerer ikke bidrar til menneskerettighetsbrudd, og bør ta alle nødvendige skritt for å adressere eventuelle bekymringer som oppstår i forbindelse med arrangementet. Qatar har forpliktet seg, som alle andre FN-land, til å sikre at menneskerettighetene og de grunnleggende friheter blir allment respektert og overholdt (FN-sambandet, 2024b). Som en ressurssterk nasjon har Qatar også en unik mulighet til å inspirere og fremstå som et godt eksempel blant andre muslimske land i Midtøsten når det gjelder å overholde prinsippene om menneskerettigheter og grunnleggende friheter i hele regionen.

Fra dobbeltmoral og naivitet til innsikt

Gjennom studiet mitt på religion, etikk og samfunn, har jeg lært hvor viktig forståelsen av mangfold er. I et samfunn der ulike religioner, kulturer og verdier lever side om side med

hverandre, vil kulturkunnskapen jeg har lært gjennom studiet komme til god nytte i møte med andre mennesker. Vi møter stadig et større mangfold i arbeidsliv og hverdag, og denne forståelsen er noe jeg i høyest grad vil ta med meg videre i livet. Denne masteroppgaven har bidratt til å bekrefte og styrke min forståelse av nettopp dette. Samtidig har avhandlingen bidratt til å bryte ned denne dobbeltmoralen og naiviteten jeg så hos meg selv. Før jeg begynte å skrive, kunne det hende at jeg hadde visse fordommer eller manglet full forståelse for det mangfoldige samfunnet vi lever i. Denne oppgaven har vært en øyeåpner når det gjelder å forstå og verdsette mangfoldet, samtidig som den har gitt muligheten til å dykke dypere inn i emner som berører kultur, religion og samfunn, og å reflektere over egne holdninger og verdier i lys av denne kunnskapen. På samme måte håper jeg den vil bidra til å fremme en dypere forståelse av respekt og mangfold for andre, samt inspirere til refleksjon og læring.

Videre forskning

Jeg håper også denne avhandlingen vil bidra til å berike det vitenskapelige samfunnet innenfor religion, etikk og filosofi, og eventuelt være et springbrett for videre akademisk forskning. Videre har god forskning ofte implikasjoner for fremtiden og leder til nye spørsmål (Furuseth og Everett, 2023, s. 173). På bakgrunn av det arbeidet jeg har utført, kan fremtidig forskning ha nytte av å ta opp følgende nye spørsmål: *1. På hvilken måte kan andre internasjonale idrettsarrangementer, slik som fotball-VM, brukes som en arena for å fremme menneskerettigheter og bekjempe diskriminering? 2. Hvordan kan FIFA, og andre idrettsorganisasjoner, styrke sine retningslinjer og implementere effektive tiltak for å sikre at vertsland respekterer grunnleggende menneskerettigheter før, under og etter sportsarrangementer? 3. Hvilke konsekvensene har det å arrangere store idrettsarrangementer i land med utfordrende menneskerettighetsforhold, både lokalt og internasjonalt over tid?*

Videre ønsker jeg å fremheve et alternativt teoretisk perspektiv som kan kaste lys over eller sette spørsmål ved min oppgave. Hva kan artiklene som jeg har presentert i oppgaven fortelle oss om rollen religion spiller i samfunnet i dag? Jeg ser nemlig en sammenheng med sekulariseringsteorien til Ronald F. Inglehart som jeg vil presentere kort nå.

Ronald F. Ingleharts sekulariseringsteori

Inglehart fremmer teorien om at modernisering leder til sekularisering, og dette er en sentral del av hans “evolutionary modernization theory” (EMT) (Inglehart, 2021, s.46). Inglehart forenkler sin teori ved å fremheve to hovedteser. Den første tesen påstår at modernisering fører til økt velstand, redusert vold og forbedret helsevesen, noe som minsker behovet for religion. Den andre tesen, som støttes av den første, handler om overgangen fra pro-fertilitetsverdier til individuelt valgte verdier. Når individuelle valg-verdier overstiger andelen med pro-fertilitetsverdier innenfor en bestemt aldersgruppe, skjer verdiendringer raskere enn vanlig generasjonsskifte (Inglehart, 2021, s.48). Pro-fertilitetsverdier har tradisjonelt vært nært knyttet til religion, og deres nedgang radikalt svekker grunnlaget for religion. Slike verdier tar avstand fra blant annet skilsmisse, abort, prevensjon og homoseksualitet. I stedet vokser det fram individelt-valgt verdier som legger vekt på likestilling og toleranse for skilsmisse, abort og homoseksualitet (Inglehart, 2021, s. 2), slik vi har sett i det norske samfunnet. Imidlertid er første tese i Ingleharts teori ikke gjeldende for det qatarske samfunnet, der religion fortsatt har en betydelig innflytelse, til tross for landets høye grad av velstand og modernisering. Alt i alt illustrerer Ronald Ingleharts teori hvordan samfunnet er i endring, samtidig som den kan hjelpe oss å forstå hvordan ulike kulturelle og religiøse dynamikker påvirker diskusjonene rundt menneskerettigheter i konteksten av et sportsarrangement som fotball-VM (se Inglehart, 2021).

Styrker og svakheter

Jeg har tidligere berørt en rekke styrker og svakheter ved metodikken i oppgaven. Avslutningsvis vil jeg reflektere over noen av begrensningene i studien, og diskutere kort noen svakheter ved min forskning, som kan være et viktig bidrag til liknende typer masteroppgaver - så vel som annen forskning. En viktig svakhet som bør nevnes er utfordringene knyttet til tilgang på pålitelige data og informasjon om menneskerettighetsbrudd i Qatar, spesielt hvis myndighetene begrenser tilgangen til informasjon. En mulig løsning på dette problemet kan være å samarbeide med lokale eksperter eller organisasjoner i Qatar for å få bedre innsikt og tilgang til informasjon om menneskerettigheter i landet. En annen utfordring som jeg har opplevd i min studie er en potensiell mulighet til å velge ut litteratur som støtter mine egne synspunkter, og dermed overse bidrag som utfordrer mitt perspektiv. Selv om jeg presiserer i oppgaven at det tillates etiske normative vurderinger, kan den eksisterende litteraturen være påvirket av mine egne

forståelser og perspektiver, noe som kan føre til skjevhet eller ensidighet i analysen. En potensiell løsning på dette kan være å supplere studien med kvalitative undersøkelser for å få en dypere forståelse og inkludere flere perspektiver. Samtidig kan det være utfordrende å få tilgang til deltakere og informanter til for eksempel kvalitativ forskning, særlig da temaet kan være sensitivt eller dersom myndighetene i Qatar begrenser tilgangen til kritiske stemmer.

Litteraturliste

- Adami, M. (2022, 18. november). Strict media laws, no public data, sources at risk: what its like to be a journalist in Qatar. *Reuters Institute*.
<https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/news/strict-media-laws-no-public-data-sources-risk-what-its-be-journalist-qatar>
- Adil, H. (2022, 4. desember). World Cup 2022 has a winner, say women football fans: safety. *Al Jazeera*. <https://www.aljazeera.com/news/2022/12/4/for-women-fans-theres-already-a-world-cup-winner-their>
- Allern, S. (2001). *Nyhetsverdier: om markedsorientering og journalistikk i ti norske aviser*. IJ-forlaget.
- Al Jazeera. (u.å.). *About us*. <https://www.aljazeera.com/about-us>
- Al Jazeera. (2022, 31. mars). What happened at the 72nd FIFA Congress in Qatar? *Al Jazeera*. <https://www.aljazeera.com/sports/2022/3/31/what-happened-at-the-72nd-fifa-congress-in-qatar>
- Al Jazeera. (2022, 31. mars). *What happened at the 72nd FIFA Congress in Qatar?* Foto av Showkat Shafi/Al Jazeera. Skjermdump Hentet fra:
<https://www.aljazeera.com/sports/2022/3/31/what-happened-at-the-72nd-fifa-congress-in-qatar>
- Al Jazeera. (2022, 31. mars). *What happened t the 72nd FIFA Congress in Qatar?* Foto av Showkat Shafi/Al Jazeera. Skjermdump Hentet fra:
<https://www.aljazeera.com/sports/2022/3/31/what-happened-at-the-72nd-fifa-congress-in-qatar>
- Al-Qatari, M. (2016, 5. august). What it's like to be gay and Qatari. *Doha News*.
<https://dohanews.co/what-its-like-to-be-gay-and-qatari/>
- Amnesty International. (2013, 13. juni). *Egypt: Lærer dømt for blasfemi*.
<https://amnesty.no/egypt-laerer-domt-blasfemi>
- Amnesty International. (2022, 14. november). *FIFA bør matche VM-prispengene for å kompensere for utnyttede migrantarbeidere*. <https://amnesty.no/fifa-bor-matche-vm-prispengene-kompensere-utnyttede-migrantarbeidere>
- Amnesty International. (2017, 21. september). *Homofiles skjebne i dagens Russland*.
<https://amnesty.no/homofiles-skjebne-i-dagens-russland>
- Amnesty International. (u.å.). *LHBT+*. <https://amnesty.no/lhbt>

- Amnesty International. (u.å.). *Sannheten om Saudi Arabia*. <https://amnesty.no/sannheten-om-saudi-arabia>
- Amnesty International. (2015, 25. november). *Saudi-Arabia: Poet dømt til 800 piskeslag for frafall fra islam*. <https://amnesty.no/aksjon/saudi-arabia-poet-domt-til-800-piskeslag-frafall-fra-islam>
- Amnesty International. (u.å.). *Sportsvasking: VM i Qatar*. <https://amnesty.no/sportsvasking-vm-i-qatar>
- Amnesty International. (2018, 5. april). *Tsjetsjenia: Homofile bortføres og tortureres*. <https://amnesty.no/aksjon/tsjetsjenia-homofile-bortfores-og-tortureres>
- AP Archive. (2022, 6. april). *Qatari official: Rainbow flags may be taken to "protect" fans*. [Video] YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=o1ZAvpvjEz0>
- Baack, D. W., Dow, D., Parente, R., & Bacon, D. R. (2015). Confirmation bias in individual-level perceptions of psychic distance: An experimental investigation. *Journal of International Business Studies*, 46(8), 938-959.
- Bai, M. (2022, 22. november). Kvinnene i Qatar må be om tillatelse for alt. *Nettavisen*. <https://www.nettavisen.no/norsk-debatt/kvinnene-i-qatar-ma-be-om-tillatelse-for-alt/o/5-95-768096>
- Beat, M. A. (Mr. Beat). (2022, 14. januar). "Western Values" Explained. (Video). YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=7DUT4aCkeRA&t=331s>
- Blasfemi. (2012). *Blasfemi eller gudsbespottelse (LOV-2015-05-29-35)*. Lovdata. <https://lovdata.no/artikkel/blasfemi/34>
- Brandt, M. (2022, 18. november). Bekreftet: Qatar forbyr ølservering på VM-stadionene. *TV2*. <https://www.tv2.no/sport/football/football-vm/bekreftet-qatar-forbyr-olservering-pa-vm-stadionene/15282152/>
- Brannagan, P. M. Reiche, D. (2022). *Qatar and the 2022 FIFA World Cup: Politics, Controversy, Change*. Palgrave macmillan.
- Budiwanti, E., Eidhamar, L. G. (2024). Religious diversity in Lombok: peaceful coexistence or minorities at risk? (Upublisert artikkelutkast).
- de Wahl, S. A. (2022, 22. november). Slik fikk Qatar arrangere VM. *Nettavisen Sport*. <https://www.nettavisen.no/sport/slik-fikk-qatar-arrangere-vm/s/12-95-3424325312>
- de Wahl, S. A. (2022, 22. november). *Slik fikk Qatar arrangere VM*. *Nettavisen*. Foto av Fabrice Coffrini. Skjermdump hentet fra: <https://www.nettavisen.no/sport/slik-fikk-qatar-arrangere-vm/s/12-95-3424325312>

- Doha News. (2021, 25. februar). Qatar has come too far to give in to pressure from business community. <https://dohanews.co/qatar-has-come-too-far-to-give-in-to-pressure-from-business-community/>
- Den norske kirke. (u.å.). *Fred i Midtøsten*. <https://www.kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/mellomkirkelig-rad/arbeid-for-fred/fred-i-midtosten/>
- Eidhamar, L. G. (2021). Dimensions of the Relationship between the Individual and Her Unique Worldview Construction. *I2(3)*, 24. <https://www.mdpi.com/2077-1444/12/3/215>
- Elster, K. (2021, 10. mars). WHO: Hver fjerde kvinne opplever partnervold. *NRK*. https://www.nrk.no/urix/who_-hver-fjerde-kvinne-opplever-partnervold-1.15410151
- Endsjø, D. Ø. (2020). *Religion og menneskerettigheter*. Universitetsforlaget
- Eriksen, T. H. & Sajjad, T. A. (2020). *Kulturforskjeller i praksis* (utg.7). Gyldendal.
- Furuseth, I. & Everett, E. L. *Masteroppgaven* (utg. 3). Universitetsforlaget.
- FIFA. (2017, mai). *FIFA's Human Rights Policy*. Tilgjengelig fra: <https://digitalhub.fifa.com/m/1a876c66a3f0498d/original/kr05dqyhwr1uhqy2lh6r-pdf.pdf>
- FN-sambandet. (2024a, 11. april). *FNs verdenserklæring om menneskerettigheter*. <https://fn.no/avtaler/menneskerettigheter/fns-verdenserklæring-om-menneskerettigheter#Verdenserkl%C3%A6ringenommenneskerettigheterifulltekst-1>
- FN-sambandet. (2022, 15. februar). *Qatar*. <https://fn.no/land/qatar>
- FN-sambandet. (2024b, 9. april). *Menneskerettigheter*. <https://fn.no/tema/menneskerettigheter/menneskerettigheter>
- Grasmo, H. (2023, 26. desember). LHBT. I *Store norske leksikon*. <https://sml.snl.no/LHBT>
- Greenaway, K. H., Cruwys, T. (2019). The source model of group threat: Responding to internal and external threats. *American Psychologist*, 74(2), 218.
- Grimm, J. (2015, 16. februar). American Journalists Site Breaks News of Tragic Fire in Qatar. *Archive Today*. <https://archive.ph/20150216111618/http://freedomforumdiversity.org/ask-the-recruiter/2012/05/29/qatar-fire-crowd-sourced-doha-new/>
- Gule, L. (1991, desember). *Islam, menneskerettigheter og utviklingsprosesser*. (R 1991: 3). Chr. Michelsens Institutt. Avdeling for samfunnsvitenskap og utvikling. <https://open.cmi.no/cmi-xmlui/handle/11250/2435840>

- Harris, R. (2022, 1. april). Qatari official: Rainbow flags may be taken to protect fans. *Associated Press*. [Qatari official: Rainbow flags may be taken to protect fans | AP News](#)
- Heiene, G., Engh, I. E., Hovland, H. K., Lindholm, T., Ore, K. Bardosa da Silva, A., Sampo, M. O., Vollebæl, H. S., Almås, G. (2013). *Sett undertrykte fri! Mellomkirkelig råd for Den norske kirke*.
https://www.kirken.no/globalassets/kirken.no/global/2014/dokumenter/sett_undertrykte_fri.pdf?id=1408041
- Hetland, T. (2023, 21. april). Asle Toje. I *Store norske leksikon*. https://snl.no/Asle_Toje
- Higgins, A. (2021, 10. april). After Going “Free of L.G.B.T. a Polish Town Pays a price. *New York Times*. <https://www.nytimes.com/2021/04/10/world/europe/poland-lgbt-free-krasnik.html>
- Holm, J. (2023, 21. april). Lise Klaveness. I *Store norske leksikon*.
https://snl.no/Lise_Klaveness
- Human rights watch. (2021, 29. mars) “Everything I have to do is tied to a man” Women and Qatar’s male guardianship rules. <https://www.hrw.org/report/2021/03/29/everything-i-have-do-tied-man/women-and-qatars-male-guardianship-rules>
- Human-Etisk Forbund. (u.å). *Homofobi i Polen*. <https://www.human.no/kampanjer/homofobi-i-polen>
- Inglehart, R. F. (2021). *Religions sudden decline: What's Causing it, and What Comes Next?* Oxford University Press.
- Ioanes, E. (2022, 3. desember). Qatar’s anti-LGBTQ policies, explained. *Vox*.
<https://www.vox.com/2022/12/3/23477966/qatar-anti-lgbtq-fifa-world-cup>
- Jor, E. L. (2019, 28. mars). Tallene er klare: Her er landets største mediehus. *Medier24.no*
<https://www.m24.no/lesertall-mbl/tallene-er-klare-her-er-landets-storste-mediehus/214089?noLog=1>
- Karlsen, R., Beyer, A., & Steen-Johnsen, K. (2020). Do High-Choice Media Environments Facilitate News Avoidance? A Longitudinal Study 1997-2016. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 64(5), 794-814.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/08838151.2020.1835428>
- Karlsen, R., Steen-Johnsen, K., Wollebæk, D. & Enjolras, B. (2017). Echo chamber and trench warfare dynamics in online debates. *European Journal of Communication*. 2017, 32 (3), 257-273.

- Kilani, H. (2022a, 21. november). *FIFA bans "One Love" armbands at World Cup*. Doha News. Skjermdump hentet fra: <https://dohanews.co/fifa-bans-one-love-armbands-at-world-cup/>
- Kilani, H. (2022b, 6. desember). *Germany's ambassador to Qatar warns of "serious harm" to Doha-Berlin relations following World Cup criticism*. Doha News. Skjermdump hentet fra: <https://dohanews.co/germanys-ambassador-to-qatar-warns-of-serious-harm-to-doha-berlin-relations-following-world-cup-criticism/>
- Kirken.no (u.å.). *Flyktninger, innvandrere og integrering*. <https://www.kirken.no/nb-NO/om-kirken/diakoni-og-samfunnsansvar/flyktninger-innvandring-og-integrering/>
- Knobloch-Westerwick, S., Mothes, C., & Polavin, N. (2017). Confirmation Bias, Ingroup Bias, and Negativity Bias in Selective Exposure to Political Information. *Communication Research*, 1-21.
- Knudsen, O. F., Ravndal, E. J. & FN-sambandet. (2023, 10. november). FN (Forente nasjoner). I *Store norske leksikon*. https://snl.no/FN_-_Forente_nasjoner
- Kulturdepartementet. (2021). *Trygghet, mangfold og åpenhet. Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og kjønnskarakteristika 2021-2024*. Regjeringen.no. Hentet fra: https://www.regjeringen.no/contentassets/023227879f06471793113a7f116e71b9/210624-handlingsplan-lhbtiq_-pdf
- Lilleslåtten, M. (2020, 31. juli). Religionsfriheten svekker ikke, men styrker tvertimot LHBT-rettigheter, mener forsker. *Forskning.no*. <https://www.forskning.no/homoseksualitet-kjonn-og-samfunn-partner/religionsfriheten-svekker-ikke-men-styrker-tvertimot-lhbt-rettigheter-mener-forsker/1707984>
- Lundby, K. (Red.). (2018). *Contesting Religion: The Media Dynamics of Cultural Conflicts in Scandinavia*. De Gruyter.
- Medietall.no. (2023). Persontall. Hentet fra <https://www.medietall.no/index.php?liste=persontall&r=PERSONTALL>
- Moe, H., Fladmoe, A., Thorbjørnsrud, K. & Finstad, U. (2022). 6. Tillit til mediene. Falske nyheter og partiske journalister? I Mangset, M., Midtbøen, A. H. & Thorbjørnsrud, K. (Red.) *Ytringsfrihet i en ny offentlighet: Grensene for debatt og rommet for kunnskap* (s. 113-133). Universitetsforlaget. <https://www.idunn.no/doi/full/10.18261/9788215051017-2022-06>
- Nasjonal forskningsetisk komite for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). (2023). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*.

<https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora.pdf>

Nickerson, R. S. (1998). Confirmation Bias: A Ubiquitous Phenomenon in Many Guises. *Review of General Psychology*, 2(2), 175-220.

Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM). (2024, 16. januar). *Menneskerettighetene*.
Norges institusjon for menneskerettigheter.
<https://www.nhri.no/menneskerettighetene/>

Opheim, E. B. (2021, 13. september). Homofili blir fortsatt sett på som synd. Det dreper. *Nettavisen, Norsk debatt*. <https://www.nettavisen.no/norsk-debatt/homofili-blir-fortsatt-sett-pa-som-synd-det-dreper/o/5-95-293996>

Pettersen, Ø. B. (2024, 24. mars). Nettavisen. I *Store norske leksikon*.
<https://snl.no/Nettavisen#:~:text=Nettavisen%20er%20en%20norsk%20nettavis,Stig%20Eide%20Sivertsen%20i%201996.>

Qatar OFW (u.å.). *Qatar's islamic system of law*. <https://qatarofw.com/qatar-islamic-system-law/>

Ramsey, G. Nabbi, Z. (2022, 22. november). England's Harry Kane and several other europeans captains told not to wear “OneLove” armband at World Cup. *CNN (Cable News Network)*. [England's Harry Kane and several other European captains told not to wear 'OneLove' armband at World Cup | CNN](https://www.cnn.com/2022/11/22/soccer/england-captains-one-love-arms/index.html)

Regjeringen. (2024, 15. april). *Qatar - reiseinformasjon*.
https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/reiseinformasjon/velg-land/qatar_reiseinformasjon/id2464219/?expand=factbox2859321

Regjeringen. (u. å.). *Menneskerettigheter*.
<https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/menneskerettigheter/id1160/>

Reuters. (2022, 29. november). World Cup 2022: what is the OneLove armband and why did FIFA ban it? <https://www.reuters.com/lifestyle/sports/world-cup-2022-what-is-one-love-armband-why-did-fifa-ban-it-2022-11-24/>

Rian, D. & Eidhamar, L. G. (1999). *Jødedommen og islam* (utg.2.) Høyskoleforlaget

Ritchie, H. & Roser, M. (2018, april). Alcohol Consumption. I *Our World in Data*.
<https://ourworldindata.org/alcohol-consumption>

Said, E. W. (1978). *Orientalismen*. Cappelen Damm.

Sariyar, R. (2023, 30. november). Har kåret “årets tale” i Norge for første gang. Fotballpresident Lise Klaveness stakk av med seieren. *Aftenposten*.

<https://www.aftenposten.no/kultur/i/GM7vgJ/har-kaaret-aarets-tale-i-norge-for-foerste-gang-fotballpresident-lise-klaveness-stakk-av-med-seieren>

Sariyar, R. (2023, 30. november). *Har kåret «årets tale» i Norge for første gang.*

Fotballpresident Lise Klaveness stakk av med seieren. Aftenposten. Foto av Paal Audestad. Skjermdump hentet fra: <https://www.aftenposten.no/kultur/i/GM7vgJ/har-kaaret-aarets-tale-i-norge-for-foerste-gang-fotballpresident-lise-klaveness-stakk-av-med-seieren>

Sariyar, R. (2023, 30. november). *Har kåret «årets tale» i Norge for første gang.*

Fotballpresident Lise Klaveness stakk av med seieren. Aftenposten. Foto av Hassan Ammar. Skjermdump hentet fra: <https://www.aftenposten.no/kultur/i/GM7vgJ/har-kaaret-aarets-tale-i-norge-for-foerste-gang-fotballpresident-lise-klaveness-stakk-av-med-seieren>

Schibsted. (2023, 5. juli). *Schibsteds norske mediehus økte de digitale abonnementsinntektene med 19 prosent i 2022.* NTB Kommunikasjon.

<https://kommunikasjon.ntb.no/pressemelding/17984342/schibsteds-norske-mediehus-okte-de-digitale-abonnementsinntektene-med-19-prosent-i-2022?publisherId=17847482&lang=no>

Simonsen, E. (2020, 3. november). Aftenposten passerer 130.000 digitale abonnenter.

Medier24.no <https://www.m24.no/aftenposten/aftenposten-passerer-130000-digitale-abbonenter/272882>

Sidanius, J., Pratto, F. (1999). *Social Dominance: An Intergroup Theory of Social Hierarchy and oppression.* Cambridge University Press.

Sportspromedia. (2022, 21. november). *European nations drop “One Love” armbands at Qatar 2022 after Fifa threatens player sanctions.* Skjermdump hentet fra:

https://www.sportspromedia.com/news/qatar-2022-fifa-world-cup-rainbow-one-love-armband-england-infantino/?zephyr_sso_ott=cOSOJC

St.meld. nr. 17 (2004-2005). *7 Medier, makt og demokrati.* Statsministerens kontor.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-17-2004-2005-/id406399/?ch=7>

Stoa, V. W. (2021, 12. april). *Den franske karikaturstriden.* Folk og forsvar.

<https://folkogforsvar.no/den-franske-karikaturstriden/>

Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An Integrative Theory of Intergroup Conflict. In W. G. Austin & W. S (Eds.), *The Social Psychology of Intergroup Relations.* Brooks-Cole.

Teigen, E. (2022, 15. desember). Asle Toje harselerer med Lise Klaveness: -Eier ikke oppførsel. *Nettavisen.* <https://www.nettavisen.no/fotball/asle-toje/fotball-vm/asle-toje-harselerer-med-lise-klaveness-eier-ikke-oppforsel/s/5-95-807987>

Teigen, E. (2022, 15. desember). *Asle Toje harselerer med Lise Klaveness: - Eier ikke oppførel.* Nettavisen. Foto av Thomas Bløndal. Skjermdump hentet fra:
<https://www.nettavisen.no/fotball/asle-toje/fotball-vm/asle-toje-harselerer-med-lise-klaveness-eier-ikke-oppfoersel/s/5-95-807987>

Telhami, S. (2013). *The World Thorough Arab Eyes: Arab Public Opinion and the Reshaping of the Middle East.* Basic Books.

Åpenhetsloven. (2021, 18. juni). *Lov om virksomheters åpenhet og arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold (åpenhetsloven).* (LOV-2021-06-18-99). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2021-06-18-99>